

# Bistand eller business?

Norsk miljøbistand 2005-2013

Tore Rosenberg



Masteroppgave i historie

Våren 2014

Institutt for arkeologi, konservering og historie, IAKH

Humanistisk fakultet

Universiteter i Oslo

01.05.2014

Innholdsfortegnelse .....	1
<b>1. Innledning .....</b>	<b>4</b>
Oppgavens struktur og hovedspørsmål.....	6
Begrepsavklaring.....	7
Tidligere forskning.....	8
Kilder og metode.....	9
Organisering av oppgaven.....	11
<b>2. Framveksten av miljørettet bistand.....</b>	<b>13</b>
1952- 1979 Norsk bistand blir til.....	14
1979- 1999 Fra miljøhensyn til miljøspesifikk bistand.....	17
1999- 2005 Fra vedtak til virkelighet.....	23
Politisk enighet om cirka en prosent.....	24
Mislykkede utviklingsprosjekter.....	26
<b>3. Klima for miljøbistand.....</b>	<b>30</b>
Klimakrisa.....	30
Miljøbistand i regjeringspartienes programmer 2005.....	31
Miljøbistand i Soria Moria- erklæringen.....	34
Miljønasjonen Norge .....	35
Omdømmebygging.....	41
<b>4. Stø kurs.....</b>	<b>46</b>
Miljøbistand i regjeringspartienes programmer 2009.....	46

Miljøbistand i Soria Moria 2- erklæringen.....	51
Interesser, ansvar og muligheter.....	53
REDD.....	55
<b>5. Effekten av miljøbistanden.....</b>	<b>58</b>
Miljømessige konsekvenser.....	58
Politiske konsekvenser.....	63
Økonomiske konsekvenser.....	63
<b>6. Kritikk av miljøbistanden.....</b>	<b>74</b>
Den politiske debatten i Norge.....	74
Dirty little secrets?.....	77
<b>7. Konklusjonskapittel.....</b>	<b>84</b>
En rød tråd?.....	86
Videre forskning.....	88
<b>Kilder.....</b>	<b>89</b>
Partiprogram og regjeringsplattformer.....	89
Offentlige dokumenter.....	89
Artikler fra regjeringens nettsider.....	90
Søk på Norads nettsider.....	91
Søk på SSBs nettsider.....	91

Presse.....	92
Øvrige nettsider.....	93
Intervjuer.....	94
<b>Litteraturliste.....</b>	<b>96</b>

# 1. Innledning

I perioden 2005 til 2013 gjennomgikk norsk bistandspolitikk store endringer. Regjeringen Bondevik hadde i sin regjeringstid, fram til 2005, i stor grad prioritert utdanning og fattigdomsbekjempelse i bistandspolitikken. Under Stoltenbergs rødgrønne regjeringen ble bistanden dreiet mer i retning av demokratiutvikling og miljøtiltak. Denne oppgaven vil se nærmere på miljøtiltakene.

Ødeleggelse av regnskog i utviklingsland bidrar, ifølge FNs klimapanel, med omtrent ti prosent av de globale klimagassutslippene. Klimapanelet sier videre at det er helt nødvendig å redusere avskogingen hvis det skal være mulig å nå målet om en global temperaturøkning på maksimalt to prosent<sup>1</sup>.

I Brasil, verdens største regnskogland, er avskoging hovedårsaken til klimagassutslipp<sup>2</sup>. Det regnes derfor som svært effektive klimatiltak å redusere avskogingen i dette landet.

Regjeringens hovedsatsning innen miljøbistand har i de to aktuelle stortingsperiodene vært Regjeringens klima- og skogprosjekt. Klima- og miljødepartementet beskriver prosjektet som «et av våre viktigste bidrag i kampen mot klimaendringer.»<sup>3</sup>

Etter initiativ fra Norge ble FNs klima- og skogprogram etablert i 2008. Siden har store bistandsmidler fra Regjeringens klima- og skogprosjekt blitt kanalisert inn i dette programmet, som går under navnet REDD. Den største mottakeren av midlene fra Norge har vært Brasil.

Norge har høstet internasjonal anerkjennelse for initiativet som ble offentliggjort av Jens Stoltenberg under miljøkonferansen på Bali i 2007. Det norske initiativet og de

---

<sup>1</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/kampanjer/regjeringens-klima--og-skogprosjekt/hvem-er-vare-samarbeidspartnere/brasil1.html?id=734166> 21.02.2014

<sup>2</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/kampanjer/regjeringens-klima--og-skogprosjekt/hvem-er-vare-samarbeidspartnere/brasil1.html?id=734166> 21.02.2014

<sup>3</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/kampanjer/regjeringens-klima--og-skogprosjekt.html?id=733947> 21.02.2014

norske pengeoverføringene har vært med på å bidra til en positiv utvikling når det gjelder vern av verdens regnskoger. Spesielt i Brasil har utviklingen de siste årene vært svært positiv. I følge Klima- og miljødepartementet har Brasil redusert avskogingen i landet med hele 77 prosent sammenliknet med årlig gjennomsnittlig avskoging i perioden 1996 til 2005<sup>4</sup>.

Det norske initiativet, som ofte omtales som regnskogmilliardene, har imidlertid også blitt utsatt for kritikk. En av de mest markante kritikerne har vært den britiske journalisten Mark Curtis. Han kritiserer norske myndigheter for å bidra stort til klimaendringene ved å være en av verdens største eksportører av olje og gass. I følge Curtis er noen milliarder oljekroner til vern av regnskog et ubetydelig bidrag sammenliknet med hva en reduksjon i olje- og gassutvinningen ville ha vært<sup>5</sup>.

Norsk bistand har de siste årene også blitt beskyldt for å være «oljeglatt<sup>6</sup>». Med det forstås det at norsk bistand blir brukt for å fremme norske interesser innen olje- og gassutvinning i utlandet. Blant annet har Indra de Soysa, professor i statsvitenskap ved NTNU, påpekt at norsk bistand er høyere til utviklingsland som eksporterer olje enn til øvrige utviklingsland<sup>7</sup>. Parallelt med dette har statseide Statoil gjennomgått en utvikling der en stadig større andel av selskapets verdiskapning foregår utenfor landets grenser<sup>8</sup>. En betydelig del av Statoils verdiskapning har de siste årene foregått i land som mottar miljøbistand fra Norge. Det største og viktigste av disse er Brasil.

---

<sup>4</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/kampanjer/regjeringens-klimatemne-og-skogprosjekt/hvem-er-vare-samarbeidspartnere/brasil1.html?id=734166> 21.02.2014

<sup>5</sup> <http://www.theguardian.com/commentisfree/cif-green/2009/sep/24/norway-ethical-oil-environment-arms> 22.12.13

<sup>6</sup> <http://www.nytid.no/meninger/artikler/20110812/tvilsomme-bistandsmotiver/> 21.02.2014

<sup>7</sup> <http://www.forskning.no/artikler/2012/februar/314353> 22.12.13

<sup>8</sup> <http://www.petro.no/nyheter/bedrifter-og-okonomi/nedgang-for-statoil--fokuserer-pa-utlandet/ca46091d-3e30-4c6f-8c7f-22c7b5200471> 21.02.2014

## Oppgavens struktur og hovedspørsmål

Ettersom miljøbistand har blitt en stadig viktigere del av den norske bistanden i perioden 2005 til 2013, vil jeg i denne oppgaven undersøke hva miljøbistanden i perioden har gått ut på. Videre vil jeg finne årsaker til og motiver bak denne satsingen. I tillegg vil jeg analysere hvilke effekter den norske miljøbistanden i perioden har hatt.

Miljøbistand er relativt nytt som satsningsområde i norsk bistandspolitikk. For å vise veien fram mot denne satsingen synes jeg det har vært nyttig å sette den inn i en historisk sammenheng. Jeg innleder derfor oppgaven med en kort redegjørelse for norsk bistands oppstart med India- hjelpen i 1952. Derfra viser jeg bistandens utvikling fram mot «miljøhensyn i bistandstiltakene» og etter hvert «miljøspesifikk bistand». At Brundtland- kommisjonens rapport, *Vår felles framtid* i 1987, endret tenkningen rundt miljøvern og dermed også miljøbistand blir også behandlet.

Videre viser jeg i oppgaven at giverviljen i Norge har vært stabilt høy. Fra 1982 har Norge nesten uten unntak brukt omtrent en prosent av BNP på bistand. At dette har bydd på utfordringer når landets BNP har steget svært raskt, er behandlet. Videre tar oppgaven opp det problematiske i at flere av de tradisjonelle bistandsprosjektene ikke oppnådde ønsket resultat og dessuten medførte negativ omtale i media.

I oppgaven tar jeg videre for meg hvordan regjeringsskiftet i 2005 var med på å legge grunnlaget for satsingen på miljøbistand. De tre regjeringspartienes programmer, og dessuten tiltredelseserklæringen, blir analysert med tanke på miljøbistand. Oppgaven viser at alle de tre partiene var opptatt av dette tema, og at SV var den store pådriveren. Partiprogrammene for 2009 viser at alle de tre partiene var mer opptatt av miljøbistand i sin andre stortingsperiode enn i den første. Dette gjenspeiler seg også i Soria Moria 2- erklæringen.

At den norske oljeproduksjonen holdt seg stabilt høy med SV i regjering, til tross for at partiet i sine programmer for de to periodene ønsket å redusere denne, blir også behandlet. At partiet har hatt behov for å kompensere dette på annet vis, omtales også.

Videre i oppgaven behandles det norske omdømmearbeidet som tok til etter at Omdømmeutvalgets sluttrapport forelå i 2006. Mulige koblinger mellom denne

rapporten, det videre omdømmearbeidet og den økte satsingen på miljøbistand fra 2007 blir diskutert.

I oppgaven beskriver jeg også Regjeringens klima- og skogprosjekt, hvordan systemet fungerer og hvilke samarbeidsland Norge har hatt i dette arbeidet. Hvordan prosjektet har blitt mottatt både i Norge og internasjonalt, blir behandlet.

Videre tar jeg i oppgaven opp en del påfallende sammenfall mellom samarbeidsland i miljøbistanden og norske næringsinteresser. Oppgavens tittel, *Bistand eller business*, henspiller på disse sammenfallene.

### **Begrepsavklaring**

I kapittel 2 i oppgaven operer jeg med begrepene «miljøhensyn i bistandsarbeidet» og «miljøspesifikk bistand». Jeg har valgt å bruke disse begrepene fordi de ble brukt i dokumenter i den aktuelle perioden og ga mening i den tiden de ble brukt. Når kildene slutter å bruke disse begrepene, gjør jeg det også. Selv om ikke dette skillet gir like stor mening i vår tids debatt om miljøbistand, er det med på å beskrive den utviklingen som har skjedd i tenkningen rundt dette feltet.

Videre i kapittel 2 omtaler jeg målsetninger om prosentandel av BNP brukt til bistand. I kapittel 6 og 7 bruker jeg prosentandel av BNI. Årsaken til dette er at bistandsnivået fram til 1995 ble beregnet ut fra BNP, mens det i tiden etter 1995 har blitt beregnet som andel av BNI.

Flere steder i oppgaven bruker jeg forkortelsen REDD, som står for reducing emissions from deforestation and forest degradation in developing countries. Offentlige dokumenter veksler imidlertid mellom å bruke REDD, REDD+ og UN-REDD. Sistnevnte står for United Nations collaborative programme on reducing emissions from deforestation and forest degradation in developing countries og indikerer altså at det er et FN- program. REDD+ er en del av det samme programmet, men i tillegg til å jobbe for reduserte klimagassutslipp som følge av ødeleggelse av skog, fokuserer REDD+ også på bærekraftig skogforvaltning på



grunn av skogens evne til å binde karbon<sup>9</sup>. I pressen omtales som oftest alle denne typen prosjekter som REDD. Ettersom jeg i mange tilfeller refererer til avisartiklers omtale av disse prosjektene, synes jeg det virker mest oversiktlig å holde meg til forkortelsen REDD.

### **Tidligere forskning**

Det finnes mye litteratur om norsk bistand. Trebindsverket *Norsk utviklingshjelps historie*, bestående av *Norsk utviklingshjelps historie 1. 1952-1975: Norge møter den tredje verden* av Jarle Simensen, *Norsk utviklingshjelps historie 2. 1975-1989: Vekst, velvilje og utfordringer* av Arild Engelsen Ruud og Kirsten Alsaker Kjerland og *Norsk utviklingshjelps historie 3. 1989- 2002: På bred front* av Frode Liland og Kirsten Alsaker Kjerland er et godt utgangspunkt for å skaffe seg en oversikt over utvikling og tendenser i norsk bistandspolitikk. Verket omhandler imidlertid ikke perioden for min oppgave.

*Saints and Sinners, Official Development aid and its Dynamics in a Historical and Comparative Perspective*, redigert av Thorstein Barring Olesen, Helge Ø. Pharo og Kristian Paaskesen, har interresante perspektiver på mange aspekter ved bistand, men kommer i liten grad inn på problemstillinger som er aktuelle for min periode.

I tillegg til den nevnte norske litteraturen, er det skrevet mye om bistand både i Danmark, Tyskland og USA. Jeg har imidlertid ikke funnet litteratur, verken på norsk eller engelsk, som direkte omhandler mitt tema. Jeg har derfor basert min framstilling på andre typer kilder.

---

<sup>9</sup> <http://www.un-redd.org/aboutredd/tabid/102614/default.aspx> 23.02.14

## Kilder og metode

Ettersom det ikke finnes litteratur om det området jeg har ønsket å utforske, har jeg vært nødt til å konstruere min egen historie helt fra grunnen. Oppgaven er derfor, nesten utelukkende, basert på primærkilder. Mine viktigste kilder har vært stortingsmeldinger, NOU- rapporter, dokumenter fra Riksrevisjonen, rapporter fra offentlige utvalg, artikler fra aviser og tidsskrifter, partiprogrammer samt statistisk materiale fra Statistisk sentralbyrå og Norad. Alle dokumenter jeg har brukt i oppgaven er åpne og tilgjengelige for alle.

Min søken etter sammenhenger mellom «bistand og business», begynte med en artikkel med overskriften «-Ingen olje, ingen bistand» publisert på nrk.no den 12.07.2011. Artikkelen er skrevet av Morten Rostrup i Leger uten grenser. Rostrup hevdet i artikkelen at Norge unnlot å gi bistand til det kriserammede landet Den sentralafrikanske republikk, fordi landet ikke hadde olje.<sup>10</sup> Rostrups påstand ble av bistandsminister Erik Solheim avvist som meningsløs. Selv om verken artikkelen eller Rostrups argumentasjon var særlig overbevisende, var problemstillingen interessant. Kunne det virkelig være slik at det var oljeinteresser som avgjorde tildelingen av bistandsmidler? Hva da med regnskogmilliardene? Var ikke nettopp Brasil et betydelig oljeland? Etter hvert som jeg søkte på ulike kombinasjoner av ordene bistand, olje, regnskog, Statoil, Brasil, REDD og en rekke andre søkeord som kunne sees i sammenheng med tema, dukket det opp flere interessante sammenfall. Disse sammenfallene, som diskuteres senere i oppgaven, fikk meg til å stille spørsmålet som er oppgavens tittel: Bistand eller business?

I tillegg til de skrevne kildene har jeg intervjuet tre personer som er sentrale for oppgavens problemstilling. Tidligere statsråd Erik Solheim, fagdirektør i Miljøverndepartementet Per Fredrik Ilsaas Pharo og leder for Statoils avdeling for International Government Relations and Public Affairs, Hans- Aasmund Frisak. Alle disse har i intervjuene fremstått som åpenhjertige, og har bidratt med verdifulle opplysninger.

---

<sup>10</sup> <http://www.nrk.no/verden/meiner-oljen-avgjer-norsk-bistand-1.7710479>

Jeg har også per e-post og telefon kontaktet en rekke andre personer som kunne bidratt med nyttig informasjon, innsikt og perspektiver på områder denne oppgaven omhandler. Tidligere statsminister Jens Stoltenberg takket nei til intervju på grunn av en hektisk timeplan. Tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre, tidligere næringsminister Trond Giske og tidligere SV- leder Kristin Halvorsen besvarte ikke mine gjentatte henvendelser per e- post.

Tidligere olje- og energiminister Terje Riis- Johansen har jeg uten hell forsøkt å nå gjennom telefon og telefonsvarer. Det sammen gjelder lederen for Omdømmeutvalget, Erik Rudeng.

Når det gjelder metodisk tilnærming har jeg i oppgaven holdt meg til en tradisjonell forståelse av kildekritikk. Jeg har bestrebet meg på å gi en framstilling der et bredt spekter av hendelser og mulige motiver blir belyst. Problemstillingen har endret seg underveis etter hvert som jeg har kommet over nye kilder som har gitt meg ny innsikt. Følgende sitat fra Jens Arup Seip er dekkende for hvordan arbeidet med oppgaven har artet seg:

Vår teori begynner som en gjetning, og denne gjetningen bestemmer hvilke kilder eller data som er viktige. Omvendt virker kildetolkningen tilbake på teorien. Er den riktig? Må den forkastes? Må den jenknes?<sup>11</sup>

Å jobbe med historiske framstillinger av hendelser som ligger helt opp mot vår egen tid har sine spesielle utfordringer. For å skaffe seg et bredest mulig kildemateriale må man være kreativ i sin søken etter relevant informasjon. I tillegg til intervjuene har jeg hatt spesielt god nytte av det store antallet digitale kilder jeg har utforsket.

Det kan også på andre måter være en utfordring å skrive historiske framstillinger om perioder og hendelser fra den tiden man selv lever i. Det kan være slik at mer informasjon og dermed flere perspektiver blir lansert når hendelsene ikke lenger er like dagsaktuelle. For eksempel kan sentrale personer i hendelsene ikke lenger i like stor grad være bundet av sine roller. Dermed kan det være slik at personer som sitter

---

<sup>11</sup> Jens Arup Seip, *Om å skrive hovedoppgave: Historie* (Oslo: Universitetsforlaget, 1996), s. 33

på viktig kunnskap om det aktuelle temaet kan uttale seg friere om begivenhetene. Det ville vært gunstig for min oppgave om jeg hadde fått flere av de nevnte personene i tale. Imidlertid må jeg akseptere deres valg og prioriteringer.

Det er også en vanlig oppfatning at alle mennesker, også historiestudenter, er preget av sin tid og ser sin tids hendelser i lys av sin tids perspektiver. I arbeidet med oppgaven har jeg vært bevisst på det faktum at jeg selv lever i det land og den tid min framstilling behandler.

For å kunne gi et mest mulig nyansert bilde av hendelsene har jeg også, spesielt i kapittel 6, tatt med perspektiver og betraktninger fra andre land og kontinenter.

### **Organisering av oppgaven**

Oppgaven er organisert kronologisk. I kapittel 2 gir jeg en kort redegjørelse for norsk bistands tilblivelse. Videre viser jeg hvordan miljøbistanden etter hvert vokste fram som en del av norsk bistand. I siste del av dette kapitlet tar jeg meget kort for meg tre omdiskuterte bistandsprosjekter. Jeg har på ingen måte ment å gi noen grundig oversikt over disse bistandsprosjektene. Den korte gjennomgangen av disse er bare ment som et bakteppe for å belyse at det er mange mulige årsaker til at norske myndigheter har hatt behov for nye typer bistandsprosjekter å kanalisere bistandsmidlene inn i.

I kapittel 3 tar jeg for meg grunnlaget for satsingen på miljøbistand, nemlig klimakrisa. Videre viser jeg i hvilken grad de ulike regjeringspartiene fokuserer på dette temaet under valgkampen og i sin tiltredelseserklæring. Jeg redegjør også for det norske omdømmearbeidet. Videre ser jeg regjeringens klima- og skogprosjekt i et omdømmeperspektiv.

Kapittel 4 går nærmere inn på den rødgrønne regjeringens annen stortingsperiode. Hva sier partiprogrammene for denne perioden oss? Likeledes undersøkes Soria Moria 2- erklæringen for politiske visjoner som kan knyttes til miljøbistand.

Jeg analyserer så stortingsmeldingen *Interesser, ansvar og muligheter*, og påpeker endrede perspektiver på utenrikspolitikk og bistand i denne stortingsmeldingen som er svært relevante for oppgavens problemstillinger.

Avslutningsvis i dette kapitlet gjør jeg rede for de REDD- prosjektene som har vært tildelt midler fra Norge.

I kapittel 5 undersøker jeg hvilke effekter den norske miljøbistanden har hatt. Jeg viser at REDD- prosjekter i Brasil har hatt svært god effekt, men at det er vanskelig å måle den eksakte effekten av de norskfinansierte tiltakene. Jeg viser videre at de politiske effektene er minst like vanskelige å dokumentere.

De økonomiske konsekvensene derimot, er tydelige og omfattende. Jeg viser disse sammenhengene og påpeker en rekke påfallende sammenfall mellom miljøbistand og norske næringsinteresser.

Kapittel 6 handler om kritikken av den norske miljøbistanden. Jeg viser i dette kapitlet at til tross for mye positiv omtale nasjonalt og internasjonalt, har også kritiske røster ytret seg om prosjektene. De mest markante kritikerne og deres argumenter blir belyst.

## 2. Framveksten av miljørettet bistand

I dette kapitlet vil jeg vise hvordan det vi i dag kaller miljørettet bistand oppsto. Denne formen for bistand er i dag en vesentlig del av den samlede norske bistanden. Når jeg nå skal forklare hvordan denne spesielle formen for bistand ble til, vil jeg innledningsvis gjøre rede for hvordan det gikk til at norsk bistandsarbeid i det hele tatt oppsto. Deretter vil jeg vise hvordan den miljørettede bistanden vokste fram og supplerte og til en viss grad erstattet mer tradisjonell bistand. Årsaker til at dette skjedde vil også bli behandlet i kapitlet.

Uttrykket miljørettet bistand brukes og forstås på ulike måter. Det er derfor hensiktsmessig å avklare dette begrepet allerede her. I offentlige dokumenter brukes begrepet med to ulike betydninger, som forklart i sitatet fra Riksrevisjonens undersøkelse om miljørettet bistand:

Miljørettet bistand blir brukt som en fellesbetegnelse på to ulike typer aktiviteter.

For det første betegner det bistandstiltak som har som primært siktemål å forbedre miljøet, ofte omtalt som miljøspesifikk bistand.

For det andre brukes begrepet om aktiviteter som søker å integrere miljøhensyn i bistandstiltak av alle slag, for slik å unngå miljøforringelse som følge av tiltaket.<sup>12</sup>

I min oppgave vil det i mange tilfeller være et poeng å skille mellom de to. Jeg vil derfor bruke uttrykkene miljøspesifikk bistand og miljøhensyn i bistandstiltak, der et slikt skille er hensiktsmessig.

---

<sup>12</sup> Dokument nr. 3:4  
(2002–2003)  
Riksrevisjonens undersøkelse vedrørende  
miljørettet bistand

## Norsk bistand blir til

Norsk bilateral bistand kom i gang med Indiafondet og fiskerihjelpen til Kerala i 1952. Fokuset den gangen var på fattigdomsbekjempelse og teknologioverføring. Initiativet var inspirert av USAs storstilte gjenreisningsprosjekt etter annen verdenskrig, Marshallhjelpen, som Norge selv mottok på denne tiden. Tanken var at de industrialiserte landene, som Norge, kunne hjelpe mindre industrialiserte land med teknologi og kapital. På den måten antok man at disse landene ville følge den samme utviklingen som de industrialiserte landene hadde gjort. Argumentene for slike overføringer var sammensatte. Det humanitære argument var viktig for mange. Det ble sett på som en videreføring både av Nansens arbeid etter første verdenskrig og misjonens innsats gjennom over hundre år. Fredsarbeid og demokratiutvikling ble også sterkt vektlagt i denne perioden, som var preget av den kalde krigens logikk. Mange tenkte seg at utviklingshjelp kunne bidra til å demme opp for politisk ekstremisme. Spesielt var man opptatt av å hindre kommunismen i å spre seg fra Sovjetunionen. Særlig de såkalt underutviklede land ble ansett for å være sårbare for framstøt fra verdens første kommuniststat. Landets egennyttelighet av utviklingshjelpen var også et tema. Norges internasjonale anseelse, og ikke minst handelsinteressene ble poengtert allerede i 1953 både av Arbeiderpartiets Finn Moe og Venstres Bent Røiseland.<sup>13</sup>

Innenrikspolitiske forhold, og ikke minst forhold internt i Arbeiderpartiet, hadde også stor betydning. Det var viktig å finne saker som virket samlende både for nasjonen og partiet. Arbeiderpartiet hadde på dette tidspunkt en sterk venstrefløy som så med skepsis både på NATO-medlemskap og de tette båndene mellom Norge og USA når det gjaldt politisk, militært og økonomisk samarbeid. Likeledes var det sterke motforestillinger mot de økende bevilgningene til forsvaret. Den norske nøytralitetstradisjonen bidro til en utbredt skepsis mot dette. I denne situasjonen var utviklingshjelp en kjærkommen politisk sak som kunne bidra til å samle antimilitarister og NATO-tilhengere. Historikeren Arne Ording, som var rådgiver for utenriksminister Halvard Lange, uttrykte det slik: "Det er nødvendig å gi folk noe positivt ved siden av

---

<sup>13</sup> Simensen, J. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 1. 1952-1975: Norge møter den tredje verden*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 48

de store forsvarsbevilgningene.”<sup>14</sup> Bortsett fra USA og de tidligere kolonimaktene, var Norge det første land i verden til å sette i gang et eget program for utviklingshjelp. Motivene bak dette var altså, som vi nå har sett, svært sammensatte.

India ble, som nevnt, valgt som Norges første samarbeidsland. Selv om dette ikke var den opprinnelige planen, ble det innenfor fiskerinæringen den norske hjelpen skulle konsentreres. Norge hadde, med sin lange kyst og sine lange fiskeritradisjoner, spesiell kompetanse på nettopp dette området. Dessuten hadde indiske myndigheter vurdert å etablere en moderne, motorisert fiskeriflåte, og trengte både kapital og ekspertise. At tiltaket var et direkte bidrag til å øke matvareproduksjonen i India, og dermed en håndsrekning for å hindre sult og nød i landet, ble også vektlagt. Dette samarbeidet, som ble vedtatt i 1952 og påbegynt i 1953, varte i tjue år.<sup>15</sup>

Norsk utviklingshjelp, senere Direktoratet for utviklingshjelp, mest kjent under det engelskspråklige akronymet NORAD, ble opprettet i 1962. De nordiske landene hadde noe samarbeid i forbindelse med valg av samarbeidsland. Klima og språk var blant kriteriene, men personlige kontakter, spesielt blant svenske politikere, var avgjørende for at en gruppe land i Øst- Afrika ble valgt. Tanzania, Kenya, Zambia, Uganda og Botswana ble i løpet av 1960- og 1970- årene såkalte samarbeidsland. I Sør- Asia ønsket man å bygge videre på erfaringene fra India- hjelpen. India, Pakistan, Bangladesh og Sri Lanka ble dermed valgt i denne regionen.<sup>16</sup>

Norge bidro i de neste tiårene med kapital og ekspertise på en rekke områder i alle de omtalte land. Det ble satt i gang prosjekter innenfor områder som infrastruktur, utdanning, jordbruk, fiskeri og helse. De fleste og de største prosjektene ble igangsatt i Tanzania. Fiskeriutviklingsprosjektet Mbegani, kystfraktprosjektet

---

<sup>14</sup> Sitert etter: Simensen, J. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 1. 1952-1975: Norge møter den tredje verden*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 44

<sup>15</sup> Simensen, J. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 1. 1952-1975: Norge møter den tredje verden*. Bergen: Fagbokforlaget, s.53

<sup>16</sup> Simensen, J. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 1. 1952-1975: Norge møter den tredje verden*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 118-119



Tacoshili, sagbruket Sao Hill og kraftverket Stiegler's Gorge, som riktignok aldri ble realisert, men allikevel kostet 150 millioner, er eksempler på store og dyre prosjekter som ble finansiert ved hjelp av norske penger. Slike store prosjekter bidro til å øke mottakerlandenes faste utgifter uten at deres eksport økte. Dette regnes av mange som en medvirkende årsak til at bistandsavhengigheten oppsto, og gjorde at mange begynte å stille spørsmål ved effekten av bistandsmillionene.

Gjennom Stortingsmelding nr. 36 i 1984- 85, endret Norges strategi seg til i større grad å fokusere på fattigdomsbekjempelse og småindustri. Dessuten ble det gitt lån og støtte til enkeltpersoner. Denne strategien var ment å stimulere produktivitet og handel.<sup>17</sup> I stedet økte u- landenes problemer gjennom denne perioden. Gjeldskrisen ble et begrep fra 1982, og særlig fra 1984. Mye på grunn av prisøkningen på olje, økte u- landenes gjeld betydelig. Så dramatisk var gjeldsøkningen, at en rekke av landene som mottok u- hjelp ikke hadde noen mulighet til å innfri sine forpliktelser når det gjaldt nedbetaling av lån. I denne situasjonen satte Verdensbanken og Det Internasjonale Pengefondet i verk en rekke tiltak. Begrepet strukturtilpasning ble lansert. Det gikk ut på at mottakerlandene måtte tilpasse seg markedsmekanismene. Videre måtte mottakerlandene liberalisere sine økonomier og gjøre dem mer åpne. Å tilpasse statlig forbruk til de faktiske inntektene var også en del av strukturtilpasningene. En konsekvens av redusert statlig forbruk og subsidier var at prisen på en rekke varer steg, og at kjøpekraften, og dermed levestandarden i en rekke allerede fattige land, gikk ned. Denne uheldige utviklingen gjorde at behovet for nye strategier i bistandspolitikken ble tydelig. Nok en gang var det duket for store endringer. Parallelt med dette økte miljøbevisstheten i den vestlige verden. En av de mest vesentlige endringene var da at begrepet miljørettet bistand ble lansert.

---

<sup>17</sup> A.E. Ruud og K.A. Kjerland(2003). *Norsk utviklingshjelps historie 2. 1975-1989: Vekst, velvilje og utfordringer*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 155

## Fra miljøhensyn til miljøspesifikk bistand

Jeg vil videre i kapitlet vise hvordan tanken om miljøhensyn i bistandsarbeidet, som oppsto helt mot slutten av 1970- tallet, utviklet seg mot det som skulle bli det viktige satsningsområdet miljørettet bistand.

Miljøvern ble første gang nevnt i forbindelse med bistand av miljøvernminister Gro Harlem Brundtland i 1979. Da formulerte hun en målsetning om at miljøvern hensyn skulle innarbeides i norsk utviklingsarbeid. Hun hadde da måttet innrømme overfor Mustafa Tolba, leder for FNs miljøvernprogram UNEP, at Norge ikke hadde innarbeidet hensyn til miljøvern i bistandsarbeidet.<sup>18</sup> Den første rapporten som ble skrevet om emnet forelå samme år og ble skrevet av Arne Dalfelt og Magnar Norderhaug. Denne rapporten konkluderte med at bistandstiltak som ellers var gode, kunne ha negative miljøkonsekvenser.<sup>19</sup> Dette var den spede begynnelsen til at miljøvern fokuset ble trukket inn i det norske bistandsarbeidet. Planer ble laget og ideer ble unnfanget både i UD, i Norad og i Miljøverndepartementet. Det gikk imidlertid tre år før noe konkret hendte. Da begynte Norad å bygge opp organisasjonens kompetanse på miljøspørsmål. Dette foregikk gjennom kursing av ansatte i Norad. Representanter for landene som mottok utviklingshjelp ble også kurset i emnet.<sup>20</sup>

I 1984 ble den første særbevilgningen til miljøfremmende tiltak i bistandsarbeidet gitt.<sup>21</sup> Hensikten var å bistå mottakerlandene i miljøspørsmål. Kompetanse på forhold knyttet til miljøvern skulle bygges opp i de enkelte land som mottok bistand, og miljøtenkning skulle bli en integrert del av alle bistandsprosjekter. Her er det altså ikke snakk om rene miljøprosjekter, men om at miljøhensyn skulle tas i nye eller

---

<sup>18</sup> Ruud, K. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 2. 1975-1989: Vekst, velvilje og utfordringer*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 189

<sup>19</sup> Ruud, K. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 2. 1975-1989: Vekst, velvilje og utfordringer*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 189

<sup>20</sup> Ruud, K. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 2. 1975-1989: Vekst, velvilje og utfordringer*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 189

<sup>21</sup> Ruud, K. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 2. 1975-1989: Vekst, velvilje og utfordringer*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 191

allerede etablerte bistandsprosjekter. Det samme året, 1984, ble FNs verdenskommisjon for miljø og utvikling opprettet. Gro Harlem Brundtland ledet kommisjonen, som ofte omtales som Brundtland- kommisjonen. Denne avla sin rapport: *Vår felles framtid*, i 1987. Fra og med da, var miljøvern et stadig viktigere tema i internasjonale fora, også i sammenheng med bistandspolitikken. Hovedkonklusjonen i Brundtland- rapporten, *Vår felles framtid*, var at det ikke var utvikling, men mangelen på utvikling som var årsaken til jordas miljøproblemer. Denne konklusjonen var oppsiktsvekkende. Fram til denne rapporten forelå, ble industrialisering, modernisering og økt produksjon sett på som den største trusselen mot miljøet. Tanken var at moderne, industrialiserte samfunn forbrukte store mengder naturressurser og at kloden nærmet seg et kritisk punkt med tanke på naturens tåleevne. Konklusjonen i *Vår felles framtid* representerte dermed nye tanker i utviklingstenkning og miljøvernsammenheng. Fokuset på å begrense utviklingen ble avløst av et nytt perspektiv, nemlig at det var den manglende utviklingen som var det mest urovekkende. Rapporten definerte fattigdom som den grunnleggende årsaken til at naturen i mange områder ble utsatt for rovdrift.<sup>22</sup> Tanken var at fattigdommen gjorde mennesker avhengige av å høste av naturen uten tanke på dennes bæreevne. Dersom den verste fattigdommen ble bekjempet, ville dette gjøre mennesker i utsatte områder i stand til å forvalte naturressursene på en annen og bedre måte. Man ville da redusere behovet for å hente ut for mye av ressursene på et, for miljøet, for tidlig eller på annen måte ugunstig tidspunkt. Slik kan man altså si at *Vår felles framtid* i 1987 på mange måter snudde opp ned på forestillingene om vern og utvikling. Utvikling ble i denne rapporten ansett for å være positiv for miljøet, så sant den var bærekraftig. Med bærekraftig menes da at utviklingsgraden og nivået på produksjonen ikke går utover naturens bæreevne. Det bør her legges til at Brundtland- rapporten ble møtt med skepsis i enkelte miljøer, særlig innen miljøvernbevegelsen. Deres ankepunkt mot rapporten var blant annet at denne i mindre grad fokuserte på miljøproblemene som fulgte med utviklingen i de

---

<sup>22</sup> Liland og Kjærland(2003). *Norsk utviklingshjelps historie 3. 1989- 2002: På bred front*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 193

mest industrialiserte landene, men i større grad fokuserte på problemene forholdene i utviklingslandene medførte.<sup>23</sup>

Konklusjonene i Brundtland- rapporten, om behovet for en såkalt bærekraftig utvikling, førte til Stortingsmelding nr. 46 i 1989, *Miljø og utvikling*. Denne tok for seg hvordan Norge skulle følge opp konklusjonene i Brundtland- rapporten. I tillegg til en lang rekke mål for innenlands miljøpolitikk, formulerte den et mål om å bidra til bevaring av genressursene på kloden.<sup>24</sup> Dette var en ny tendens. Norske myndigheter viste interesse for miljøvern, ikke bare i de innenlandske forhold, eller i forhold direkte knyttet til norske prosjekter i utlandet, men i et globalt verneperspektiv. Dette kan nok ses på som et utslag av en gryende bevissthet rundt miljøproblemenes globale karakter, som i senere perioder har blitt atskillig mer utslagsgivende i norsk bistandspolitik.

Målet om å bidra til bevaring av genressursene førte imidlertid ikke i denne omgang til bevilgninger til direkte miljørettede, eller miljøspesifikke prosjekter som hadde til hensikt å følge opp nettopp denne formuleringen. Allikevel kan det se ut til å ha vært med på å øke oppmerksomheten rundt potensielt miljøskadelige prosjekter norsk næringsliv deltok i på andre kontinenter, men uten at det fikk direkte betydning for de norske aktørene. Et eksempel her er norske selskapers deltakelse i aluminiumsproduksjon i den brasilianske regnskogen. Et annet eksempel er norske firmaers deltakelse i et stortilt kraftprosjekt i Malaysia, også dette i et enormt område dekket av sårbar, økologisk viktig tropisk regnskog.<sup>25</sup>

I 1992 ble en betydningsfull stortingsmelding lagt fram. Stortingsmelding nr. 51 (1991-92) *Om utviklingstrekk i Nord-Sør forholdet og Norges samarbeid med utviklingslandene*. Denne la i sin hovedkonklusjon stor vekt på miljø og bærekraftig forvaltning av naturressursgrunnlaget og anbefalte at dette skulle være ett av tre

---

<sup>23</sup> Liland og Kjærland(2003). *Norsk utviklingshjelps historie 3. 1989- 2002: På bred front*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 193

<sup>24</sup>Stortingsmelding nr. 46, 1989, *Miljø og utvikling*, s.107

<sup>25</sup> Ruud, K. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 2. 1975-1989: Vekst, velvilje og utfordringer*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 194

hovedmål for norsk utviklingshjelp i et globalt perspektiv. Dette ble nå omtalt som Sør-politikk.<sup>26</sup>

Samme år, i 1992, ble tidenes største FN-konferanse avholdt i Rio de Janeiro. Over 100 statsledere fra 178 land deltok. Konferansens tema var miljø og utvikling. Årsaken til det store FN- arrangementet var behovet for samarbeid og samordning av innsatsen på feltet miljø og utvikling etter konklusjonene i Brundtland- rapporten. Det banebrytende med denne konferansen, var at miljøproblemer nå ble sett i et globalt perspektiv. Verdens statsledere var i det vesentlige enige om hva som var utfordringene. Det skrumpende ozonlaget fikk mye oppmerksomhet. Utslippet av skadelige gasser, spesielt karbondioksid, likeså. De tiltagende klimaendringene som følge av menneskelige utslipp ble et av hovedfokusene. Erosjon, avskoging og generell forurensning av jord, luft og vann var også viktige tema under konferansen i Brasil. Det var imidlertid vanskeligere å enes om hvem som skulle ta ansvaret for å løse problemene. Og enda vanskeligere, hvem som skulle ta belastningene med å redusere problemene. De industrialiserte landene ønsket en bærekraftig utvikling i utviklingslandene. Dette ble definert som en utvikling som ikke beskattet naturen i disse områdene i større grad enn det miljøet kunne tåle uten å ta varig skade. Statslederne i utviklingslandene, på sin side, ønsket en raskest mulig økonomisk vekst og en utjevning av forskjellene mellom de gamle industrinasjonene og de såkalte utviklingslandene. Etter deres syn var det de tidlig industrialiserte landenes ansvar å rydde opp i miljøproblemene, som slik de så det var en følge av utviklingen i de vestlige land over lang tid.<sup>27</sup> Vi ser her tendenser til interessekonflikter mellom giverland og mottakerland i bistandssystemet.

Det vokste altså fram en erkjennelse av at utviklingen i den vestlige verden kunne ha betydning for miljøproblemer i utviklingsland, men enda viktigere er det kanskje i denne sammenheng, at det også var omvendt. Den raske utviklingen i en del av de tidligere utviklingslandene, NIC- land eller nyindustrialiserte land som Kina og Brasil, ble nå sett i sammenheng med de tiltagende globale miljøproblemene som rammet både rike og fattige land. Følgende ble da et relevant spørsmål: Skulle de

---

<sup>26</sup> Stortingsmelding nr. 51 (1991-92)

<sup>27</sup> Liland og Kjærland(2003). *Norsk utviklingshjelps historie 3. 1989- 2002: På bred front. Bergen: Fagbokforlaget*, s. 187

industrialiserte landene gjennom bistand fortsette å stimulere en utvikling som i ytterste konsekvens ville true livsgrunnlaget på planeten? Eller skulle de bruke bistandsmidler til å forsøke å demme opp for, og i den grad det var mulig, reversere den utviklingen som hadde pågått over lang tid og som man begynner å se de langsiktige konsekvensene av?

En uttalelse av Helga Hernes, statssekretær i UD, i 1993, illustrerer etter min mening en vesentlig endring i synet på bistandsspørsmål etter Rio- konferansen året før. Hun sa:

Det påhviler oss - den rike delen av verden - å hjelpe u- landene i deres bestrebelse for å løse sine særegne miljøproblemer, samt sette dem bedre i stand til å delta i internasjonalt samarbeid for å løse de globale miljøproblemene. Dette gjør vi fordi vi føler oss moralsk ansvarlige for størsteparten av de globale problemene og moralsk forpliktet til å hjelpe u- landene ut av fattigdoms-, befolkningsvekst-, og miljøforringelsesspiralen. Samtidig er det i vår egen interesse; vår framtid avhenger av at vi klarer å løse disse oppgavene.<sup>28</sup>

Vi ser altså her en erkjennelse av, og en uttalelse om, at de rike landene, har en egeninteresse i å løse problemer andre steder i verden. Denne erkjennelsen kom, som vi senere skal se, til å prege norsk bistandspolitikk tydeligere framover mot vår egen tid. Her er det også interessant å trekke en parallell til den norske debatten i 1952 da det første norske bistandsprosjektet ble til. Også da pekte man på egeninteresser Norge kunne ha av å sette i verk utviklingsprosjekter andre steder i verden. Den gang var det særlig sikkerhetspolitikk og fredsfremmende arbeid i et globalt perspektiv man vektla<sup>29</sup>. Etter Rio- konferansen ble den samme logikken overført til viktigheten av å bidra til å løse globale miljøutfordringer.

---

<sup>28</sup> Liland og Kjærland(2003). *Norsk utviklingshjelps historie 3. 1989- 2002: På bred front*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 188

<sup>29</sup> Simensen, J. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 1. 1952-1975: Norge møter den tredje verden*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 42

I kombinasjon med de mer edle og uselviske motiver, kan man altså også se en rød tråd av egeninteresse gjennom flere årtier med utviklingshjelp.

Norge hadde i 1993 eksportert fiskeri- og sjøfartsteknologi til Asia og Afrika gjennom flere tiår i forbindelse med de mange bistandsprosjektene innenfor disse sektorene. Teknologi og konsulenttjenester knyttet til vannkraft hadde også blitt en betydelig norsk eksportvare. Da miljørettet bistand vokste fram som nytt satsningsområde etter Rio- konferansen, ga dette et tilsvarende løft for norske bedrifter som utviklet miljøteknologi.<sup>30</sup>

I etterkant av den tidligere nevnte Stortingsmelding nr. 51(1991-92) ble en ekspertkommisjon for Nord- Sør og bistandsspørsmål nedsatt. Resultatet av arbeidet ble rapporten NOU 1995:5- *Norsk Sør- politikk for en verden i endring*. En av anbefalingene i rapporten var at et av hovedmålene for norsk sør- politikk burde være: å fremme en forsvarlig forvaltning og utnyttelse av jordas miljø og naturgrunnlag.<sup>31</sup> Denne rapporten førte igjen til Stortingsmelding nr. 19 (1995-96) *En verden i endring*. Denne la opp til ytterligere økning i satsingen på miljø i bistanden. Et av fem hovedmål for bistandsarbeidet ble nå å "bidra til en forsvarlig forvaltning av jordas miljø og det biologiske mangfold".<sup>32</sup>

I tillegg til denne rekken av stortingsmeldinger og NOU- rapporter, la Utenriksdepartementet i 1997 fram en *Strategi for miljørettet utviklingssamarbeid 1997–2005*, med fire hovedprioriteringer: Disse var: Utvikling av bærekraftige produksjonssystemer, vern og bærekraftig bruk av biologisk mangfold, redusert forurensning av jord, luft og vann, kulturminnevern og forvaltning av naturmiljøets kulturelle verdier.<sup>33</sup>

---

<sup>30</sup> Liland og Kjærland(2003). *Norsk utviklingshjelps historie 3. 1989- 2002: På bred front*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 190

<sup>31</sup> NOU 1995:5, Norsk sør- politikk for en verden i endring, s. 1

<sup>32</sup> [http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stmeld/19951996/st-meld-nr-19\\_1995-96.html?id=190952](http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stmeld/19951996/st-meld-nr-19_1995-96.html?id=190952) 24.03.2014

<sup>33</sup>[http://www.wwf.no/dette\\_jobber\\_med/naturvern\\_i\\_utviklingsland/miljo\\_i\\_bistandspolitikken/norges\\_miljo\\_bistand/norske\\_prioriteringer\\_innen\\_miljobistand\\_over\\_tid/](http://www.wwf.no/dette_jobber_med/naturvern_i_utviklingsland/miljo_i_bistandspolitikken/norges_miljo_bistand/norske_prioriteringer_innen_miljobistand_over_tid/)

Det mangler altså ikke på offentlige dokumenter som omtaler, ikke bare miljøvern eller miljøhensyn i bistandsarbeidet, men også miljørettet bistand forstått som miljøspesifikk bistand. Allerede i Stortingsmelding nr. 46 i 1989, *Miljø og utvikling*, formuleres som tidligere nevnt målsetningen om å bidra til bevaring av genressursene i øvrige økosystemer på jordkloden, men det var altså først i 1999 det ble bevilget penger til miljøspesifikk bistand over Norads budsjett. 353 millioner norske kroner ble avsatt til formålet dette året<sup>34</sup>. Slik sett gikk altså norsk bistand inn i en ny fase. Et nytt satsningsområde var etablert. Etter ti år med formuleringer om bidrag til verning av klodens artsmangfold, samt, på papiret, vilje til, i diverse offentlige dokumenter, å bidra til å løse drivhuseffekten eller klimaproblemene, ble ord omsatt i handling.

### **Fra vedtak til virkelighet**

Satsingen på miljørettet bistand i betydningen miljøspesifikk bistand, som begynte i 1999 og nådde sitt foreløpige toppunkt i 2012<sup>35</sup>, medførte mange og svært store endringer i norsk bistandspolitikk. Tall fra Norads statistiksider viser for eksempel at tildelingene til posten miljøvern økte fra 353 millioner kroner i 1999 til 893,8 millioner ti år senere<sup>36</sup>. Når det gjelder skogvern økte denne budsjettposten fra 59,4 millioner i 1999 til hele 2,706 milliarder i 2010<sup>37</sup>. Dette innebærer enorme endringer på mange plan. Et viktig poeng er at disse prioriteringene gjorde at Asia og Amerika for første gang siden Norad ble etablert til sammen mottok mer enn Afrika i samlet bistand fra Norge i 2010<sup>38</sup>. Videre innebar det at Brasil, verdens sjette største økonomi, ble den største mottakeren av bistandsmidler fra Norge i 2010. I 1999 mottok Brasil 15

---

<sup>34</sup> <http://www.norad.no/no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall> 20.02.2012

<sup>35</sup> <http://www.norad.no/no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall#> 20.02.2012

<sup>36</sup> <http://www.norad.no/no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall#>, 20.02.2012

<sup>37</sup> <http://www.norad.no/no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall#>, 20.02.2012

<sup>38</sup> <http://www.norad.no/no/om-bistand/landsider/latin-amerika/brasil> 20.02.2012



millioner kroner i norsk bistand. I 2010 var tallet økt til 1,483 milliarder<sup>39</sup>. I dette underkapitlet skal jeg vise det jeg mener er viktige årsaker til at disse store endringene i prioriteringer i norsk bistand fant sted.

Tallene jeg referer til i avsnittet over var de offisielle tallene for norsk bistand fram til 2013. Da ba OECD, som fører internasjonal statistikk over bistand, norske myndigheter om å korrigere sine tall for norsk bistand fra 2010 og framover. Årsaken var at en stor andel av de midlene som er bevilget til skogvernprosjekter, ennå ikke er utbetalt, men står på sperrede konti i påvente av dokumenterbare resultater med tanke på skogvern i Brasil.

Selv om pengene er bevilget og overført fra Norge, mener OECD midlene ikke kan regnes med på statistikken for norsk bistand ettersom de ikke er utbetalt. Tallene jeg bruker over er dermed ikke de offisielle tallene som ligger tilgjengelig på Norads nettsider i skrivende stund, men er de tallene som lå der fram til 2013. Jeg ønsker likevel å referere til disse tallene fordi de gjenspeiler de tallene og den virkeligheten som gjaldt fram til 2013. Disse tallene var gyldige, og etter min mening viktige i deler av perioden min oppgave omhandler. Politikere, presse og befolkningen generelt forholdt seg til disse tallene som landets offisielle bistand. Jeg viser derfor til dette tallmaterialet selv om tallene ikke lenger er de offisielle.

## **Politisk enighet om ca. en prosent**

Fra Indiahjelpen ble etablert i 1952 økte de norske bevilgningene til utviklingshjelp, med noen få unntak, fra år til år. FN ønsket i 1970 at industrilandene bidro med 0,7 prosent av BNP til utviklingshjelp gjennom tiåret. I 1976 nådde norske overføringer dette nivået.<sup>40</sup> På Stortinget var det imidlertid bred enighet om at bevilgningene burde økes ytterligere. Arbeiderpartiet gikk i 1972 inn for å øke satsen til en prosent av BNP, mens KrF i 1976 ønsket å trappe opp nivået for utviklingshjelp til mellom 1,5 og

---

<sup>39</sup> <sup>39</sup> <http://www.norad.no/no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall#>, 20.02.2012

<sup>40</sup> Ruud, K. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 2. 1975-1989: Vekst, velvilje og utfordringer*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 21

2 prosent. SV ønsket på sin side en prosentsats på 1,5. I 1982 ble målet om å bruke en prosent av BNP til utviklingshjelp nådd. Siden har prosentsatsen holdt seg stabil på omtrent dette nivået. Unntaket er år 2000, da bistandsnivået falt til rett under 0,8 prosent.<sup>41</sup> Bistandsnivået falt riktignok noe på 1990- tallet, men Norge har vært et av de landene som har brukt aller mest på utviklingshjelp i forhold til BNP og folketallet, gjennom flere tiår.

På Stortinget har det vært tverrpolitisk enighet om å plassere Norge i verdenstoppen hva angår bistandsbudsjetter. Hvem som har sittet i regjering har ikke gitt veldig store utslag i denne sammenheng. Arbeiderpartiet og SV har ønsket et høyt bistandsnivå begrunnet med internasjonal solidaritet og rettførdig fordeling, mens KrF har lagt vekt på kristen nestekjærlighet. Høyre har i sine perioder i regjering vært avhengige av støtte fra KrF og de andre sentrumpartiene, som alle har sett på bistand som særlig viktige områder. Dermed har bistandsbudsjettene vært rause også i tider med Høyre-regjering, selv om partiet selv ikke har vært blant de mest entusiastiske.

Landets politikere har altså samlet vært enige om å bruke omkring 1 prosent av landets BNP til bistand fra tidlig på 1980- tallet. Hvordan har så befolkningen i landet forholdt seg til dette spørsmålet? I følge undersøkelser foretatt av SSB, var 70 prosent av befolkningen positiv til norsk utviklingshjelp i 1972<sup>42</sup>. Tallet for 2010 er 90 prosent.<sup>43</sup> Altså har det vært bred enighet gjennom flere tiår, både blant politikere og blant befolkningen for øvrig, om å holde bistanden på omtrent en prosent av BNP. I 1982, da målet om en prosent ble oppnådd, var beløpet på 3,6 milliarder kroner. Budsjettet for 2012 var på 27 milliarder kroner.

I de fleste sektorer er det slik at tildelingene over statsbudsjettet gjenspeiler det behovet flertallet av de folkevalgte mener sektoren har for det kommende året. I bistandspolitikken har det ikke vært slik. Bistandsbudsjettets størrelse for det enkelte år er i stor grad gitt uten noen særlig politisk debatt. Fra 1980- tallet har det, som nevnt, ligget på omtrent en prosent av BNP. Vi har altså i flere tiår hatt en situasjon

---

<sup>41</sup> T.B. Olesen, H.Ø. Pharo og K. Paaskesen (eds.) (2013). *Saints and Sinners. Official Development Aid and its Dynamics in a Historical and Comparative Perspective*. Oslo: Akademika forlag, s. 83

<sup>42</sup> <http://www.ssb.no/offentlig-sektor/statistikker/uhjelphold> 03.02.14

<sup>43</sup> [http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp\\_201113/rapp\\_201113.pdf](http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_201113/rapp_201113.pdf) 03.02.14

der et stadig stigende milliardbeløp årlig blir bevilget av Stortinget til bistandsprosjekter uten særlig debatt. Hvilke prosjekter som skal iverksettes eller støttes har det vært opp til Norad og UD å bestemme.

### **Mislykkede utviklingsprosjekter**

For å vise veien fram mot miljørettet bistand vil jeg trekke fram tre norske utviklingsprosjekter som kan ha bidratt til at store endringer i den norske bistanden har tvunget seg fram.

#### Keralaprojektet:

I perioden 1952 til 1972 samarbeidet Norge med India om å modernisere den indiske fiskerinæringen. De norske midlene ble brukt til å skifte ut den eksisterende flåten i Kerala med mer effektive båter. De nye båtene hadde motorer og fikk dermed større fart og lengre rekkevidde. Videre ble det bygget fiskerimottak med foredlings- og fryseanlegg for norske penger. Tiltak innenfor helse og utdanning i provinsen ble også finansiert med norske midler. 122 millioner kroner ble brukt på Keralaprojektet. Det tilsvarer i overkant av en kroneverdi på en milliard i år 2000.<sup>44</sup> Effekten av det tjue år lange samarbeidet mellom Norge og India var omdiskutert. Samfunnsforskerne Arne Martin Klausen og Johan Galtung kritiserte projektet for å ha bidratt til en skjeve fordeling av ressursene blant innbyggerne i Kerala. Mer alvorlig var det at fiskerinæringen i Kerala- provinsen opplevde nedgang i fangsten gjennom det meste av 1970- tallet på grunn av overfiske av reker. Norske medier lagde store oppslag om det de definerte som mislykkede prosjekter og bortkastede penger, selv om projektet i mange henseender var vellykket. Blant annet trykket norske aviser bilder av ubenyttede latrinekummer i betong som ble ødelagt av

---

<sup>44</sup> Simensen, J. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 1. 1952-1975: Norge møter den tredje verden*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 74

bølgene og ble liggende på de vakre sandstrendene langs Keralas kyst.<sup>45</sup> Dette harmonerte dårlig med det norske selvbildet som verdensmester i utviklingshjelp.

### Turkanaprojektet

Norske myndigheter satte i gang et stort prosjekt i provinsen Turkana i Kenya i 1970. Det hele startet med et veibyggingsprosjekt for å knytte provinsen til økonomien i resten av landet. Norad lanserte så ideen om å etablere et fiskemottak ved Turkanasjøen. Mottaket ble bygget, fiskebåter og utstyr ble kjøpt inn, skolering av folk i lokalmiljøet ble iverksatt i tråd med prinsippene i norsk distriktpolitikk. I løpet av årene prosjektet varte, viste det seg at fiskebestanden i Turkanasjøen var for liten for et slikt prosjekt samt at vannstanden i sjøen i perioden sank dramatisk. Prosjektet ble derfor avsluttet uten at fiskeforedlingsanlegget ble tatt i bruk. Den siste utbetalingen til prosjektet var i 1991. Prosjektet hadde da kostet 460 millioner kroner. Omregnet til 2001- kroner blir beløpet på omkring en milliard.<sup>46</sup> Prosjektet fikk mye negativ oppmerksomhet både internasjonalt og i Norge.

### Stieglers Gorge- prosjektet

Norad deltok i perioden 1970- 1981 i planlegging og prosjektering av et enormt kraftanlegg i Tanzania. Allerede i forundersøkelsen ble det pekt på store uløste problemer og forhold som tilsa at prosjektet ikke burde iverksettes. Allikevel ble videre prosjektering gjennomført. Lenge før prosjekteringen var avsluttet i 1981 var det klart at kraftverket ikke skulle bygges. Allikevel gikk arbeidet med prosjekteringen sin gang og kostet Norad 150 millioner kroner. Omregnet til kroneverdien i 2001, blir

---

<sup>45</sup> Simensen, J. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 1. 1952-1975: Norge møter den tredje verden*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 62

<sup>46</sup> Ruud, K. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 2. 1975-1989: Vekst, velvilje og utfordringer*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 124

beløpet omtrent 500 millioner kroner.<sup>47</sup> Disse bistandsmidlene bidro ikke til utvikling for mottakerlandet Tanzania, men kan heller i praksis sees som subsidiering av norsk næringsliv. Store summer tilfalt de norske firmaene Norconsult, Hafslund og Norplan.<sup>48</sup>

Til tross for at noen av de største og dyreste norske bistandsprosjektene ikke fikk ønsket resultat, har giverviljen stort sett holdt seg på samme nivå. Norges troverdighet som sosialt ansvarlig land i det internasjonale samfunn forutsetter at bistandsbudsjettene opprettholdes. Nye strategier har dermed flere ganger blitt lagt, og miljø har blitt et stadig viktigere innslag i disse.

I dette kapitlet har jeg i korte trekk diskutert hvordan det norske bistandsarbeidet vokste fram fra 1952 og framover. Jeg har vist hvordan miljøhensyn utviklet seg til miljøbistand og jeg har pekt på hvordan erfaringer med store bistandsprosjekter kan ha bidratt til å skape behov for andre og nye typer bistand. Dette kan ha vært en medvirkende årsak til den økte satsingen på miljøbistand fra tusenårsskiftet.

Jeg har også pekt på at viljen til å bruke omkring en prosent av BNP på bistanden stort sett har vært stabil fra omkring 1970, og at dette kan ha medført utfordringer når BNP har vært raskt stigende samtidig med at mange av de store og dyre, mer tradisjonelle bistandsprosjektene har vist seg mislykket og dessuten medført negativ omtale både i Norge og internasjonalt.

Det ser altså ut til at norske myndigheter har hatt behov for å finne bistandsprosjekter som er dyre nok til å avta store summer fra det raskt stigende bistandsbudsjettet.<sup>49</sup> Det betyr ikke nødvendigvis at aktørene har tenkt slik, men prosentmålet skaper i seg selv en slik dynamikk. Samtidig kan det ha vært behov for å snu trenden med

---

<sup>47</sup>Simensen, J. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 1. 1952-1975: Norge møter den tredje verden*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 162

<sup>48</sup> Simensen, J. (2003). *Norsk utviklingshjelps historie 1. 1952-1975: Norge møter den tredje verden*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 164

<sup>49</sup> T.B. Olesen, H.Ø. Pharo og K. Paaskesen (eds.) (2013). *Saints and Sinners. Official Development Aid and its Dynamics in a Historical and Comparative Perspective*. Oslo: Akademika forlag, s. 86

bistandsprosjekter som får negativ omtale i mediene. Dette kan ha vært medvirkende årsaker til satsingen på miljøbistand fra 1999 og framover.

### 3. Klima for miljøbistand

Det var særlig etter stortingsvalget i 2005 at den store satsingen på miljøbistand tok til. I dette kapitlet vil jeg ta for meg en rekke politiske forhold som ser ut til å ha hatt betydning for at regjeringen Stoltenberg har satset store summer på nettopp miljøbistand.

#### Klimakrisa

FNs klimapanel ble nedsatt i 1988 og la fram sin første rapport i 1990. Konklusjonen var at utslipp fra menneskelig aktivitet medfører økt konsentrasjon av klimagasser i atmosfæren og at dette medfører økt drivhuseffekt og økt oppvarming av jordas overflate. Klimakonvensjonen ble vedtatt i 1992. Avtalen pålegger de enkelte land å jobbe langsiktig for å stabilisere konsentrasjonen av klimagasser på et nivå der alvorlige konsekvenser som følge av økt global oppvarming kan unngås. Hvert enkelt lands utslipp av klimagasser skal etter denne avtalen måles. Norge ratifiserte avtalen i 1993 og har dermed forpliktet seg til å jobbe for å redusere utslippene av klimagasser. I 1997 ble Kyoto- avtalen inngått. Dette var en oppfølging av Klimakonvensjonen og gikk ut på at de industrialiserte landene forpliktet seg til å redusere sine utslipp av klimagasser i perioden 2008- 2012. Avtalen åpnet for at landene som hadde undertegnet Kyoto- avtalen kunne samarbeide om utslippsreduksjon på tvers av landegrensene. Landene kunne seg imellom handle med klimavoter. I tillegg har FN etablert et system kalt den Grønne utviklingsmekanismen. Dette er en FN- ordning som gir investeringer i prosjekter som bidrar til reduserte klimagassutslipp og til en bærekraftig utvikling i utviklingsland.<sup>50</sup> Dette innebar at industriland som hadde forpliktet seg til å redusere sine klimagass-

---

<sup>50</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/md/Nyheter-og-pressemeldinger/nyheter/2012/den-gronne-utviklingsmekanismen-cdm.html?id=709225> 10.02.2014

utslipp kunne finansiere klimatiltak i et land uten Kyoto- forpliktelser. Klimatiltakene måtte være tiltak som ellers ikke ville vært gjennomført. Rensing av utslipp fra industri kunne være et slikt tiltak. Det samme gjelder innsats som bidro til overgang fra ikke- fornybare til fornybare energikilder. Nyplanting og bevaring av skog i land uten forpliktelser etter Kyoto- avtalen er også tiltak som ble regnet med til den grønne utviklingsmekanismen.

### **Miljøbistand i regjeringspartienes programmer 2005**

I valgkampen før valget i 2005, ble det klart at de tre partiene Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet ville danne en koalisjonsregjering dersom velgerne ga dem flertall på Stortinget. De tre partiene fikk flertall ved valget. Sammensetningen i Stortinget var at Ap fikk 61 mandater, SV fikk 15, mens SP fikk 11. Ap ble altså det klart største partiet i koalisjonen med over dobbelt så mange mandater som de to andre partiene til sammen. De tre partiene la fram sin felles plattform, Soria Moria- erklæringen, 17. oktober 2005. Tre partier med temmelig forskjellige tradisjoner og vidt forskjellige politiske mål skulle de neste fire årene samarbeide om å styre landet. Jeg vil i dette kapitlet undersøke hvilke perspektiver de tre partiene i sine valgprogram hadde på forhold som kan relateres til miljøbistand.

#### Arbeiderpartiets program 2005-2009

Ap sa i sitt program fra 2005 at deres mål var en betydelig opptrapping av norsk bistand.<sup>51</sup> Bistanden skulle i større grad bygge opp under handel, med utvikling av det de kalte kompetanse- basert næringsliv. Videre skulle Norge bidra med kunnskap i arbeidet med å legge om til miljøvennlige energikilder. Det blir videre understreket at Norge har et spesielt ansvar for de globale miljøproblemene ettersom landet er en

---

<sup>51</sup> Arbeiderpartiets partiprogram 2005-2009, s. 54



betydelig olje- og gassnasjon og i tillegg er et av verdens rikeste land.<sup>52</sup> Derfor må Norge bidra til å videreutvikle internasjonale avtaler som angår miljø- og klimaproblemer.

AP ønsker overføring av teknologi fra rike til fattige land slik at fattige lands økonomiske vekst skal gi så lave klimagassutslipp som mulig.<sup>53</sup> Også gjennom lokale tiltak skal Norge bidra til å redusere de globale utslippene.

I Aps program brukes ikke begrepet miljøbistand eller klimabistand direkte, men partiet er tydelige på at de ønsker en økning i bistandsbudsjettet og at Norge har et ansvar for å bidra til løsninger på globale miljøproblemer.

#### SVs program for 2005- 2009

Allerede i fjerde setning i programmet gjøres det klart at: «SV er et miljøparti. Vi vil at miljøhensyn skal gjennomsyre alle politikkområder.»<sup>54</sup> Videre vil SV ta vare på det biologiske mangfoldet og redusere utslipp for å unngå menneskeskapte klimaendringer.<sup>55</sup> Et av hovedfokusene i SVs program er at miljøhensyn skal komme foran andre hensyn. For eksempel vil partiet redusere forbruket av naturressurser generelt og ikkefornybare energikilder spesielt. Videre vil de ha kraftige reduksjoner i utslipp av klimagasser både i Norge og i verden<sup>56</sup>. Dessuten ønsker partiet at Norge skal bli en pådriver og et foregangsland i internasjonalt miljøarbeid.<sup>57</sup> SV ønsker at Norge skal arbeide for å etablere forpliktende internasjonalt samarbeid om

---

<sup>52</sup> Arbeiderpartiets partiprogram 2005-2009, s. 57

<sup>53</sup> Arbeiderpartiets partiprogram 2005-2009, s. 57

<sup>54</sup> Sosialistisk Venstrepartis arbeidsprogram 2005-2009, s. 5

<sup>55</sup> Sosialistisk Venstrepartis arbeidsprogram 2005-2009, s. 6

<sup>56</sup> Sosialistisk Venstrepartis arbeidsprogram 2005-2009, s. 5

<sup>57</sup> Sosialistisk Venstrepartis arbeidsprogram 2005-2009, s. 15

miljøspørsmål.<sup>58</sup> Dessuten skal Norge være et eksempel til etterfølgelse når det gjelder å løse nasjonale miljøspørsmål.

SV gjør det klart at de ikke ønsker et system der Norge ved kjøp av klimakvoter skal fritas for egne kutt i klimagassutslippene.<sup>59</sup> Videre bør Norge etter partiets mening gjøre seg mindre avhengig av olje og gass.<sup>60</sup>

Miljøprofilen i SVs program er klar og tydelig og knyttes til en rekke ulike politiske områder. Den knyttes imidlertid i liten grad til bistanden. Partiets program sier at bistanden må trappes opp, men det legges ikke spesiell vekt på miljøet i denne sammenheng. Det er fattigdomsbekjempelse og kvinners rettigheter som vektlegges sterkest i SVs bistandsprogram.

### Senterpartiets program 2005-2009

Også SP har en tydelig miljøprofil. Partiet legger i programmet fra 2005 vekt på at både forbruk av naturressurser og utslipp av miljøskadelige gasser er for høyt. SP mener landene i den rike delen av verden må redusere sitt forbruk for å gi rom for vekst i fattige land uten at klimautslippene øker. Løsningen også for SP er å redusere oljeutvinningstempoet.<sup>61</sup> Partiet mener Norge som en stor leverandør av fossilt brennstoff har et særskilt ansvar for å finne fram til teknologi eller andre metoder som kan redusere problemet med opphoping av klimagasser. Norge bør bli en pådriver i det internasjonale arbeidet med å redusere drivhuseffekten.<sup>62</sup>

Alle de tre partiene hadde altså det til felles i sine partiprogrammer fra 2005 at de ville øke bistandsnivået og jobbe for å finne løsninger på de globale miljøproblemene. Alle de tre partiene mente Norge hadde et spesielt ansvar for å bidra til å løse de

---

<sup>58</sup> Sosialistisk Venstrepartis arbeidsprogram 2005-2009, s. 6

<sup>59</sup> Sosialistisk Venstrepartis arbeidsprogram 2005-2009, s. 15

<sup>60</sup> Sosialistisk Venstrepartis arbeidsprogram 2005-2009, s. 16

<sup>61</sup> Senterpartiets prinsipp- og handlingsprogram 2005- 2009, s. 54

<sup>62</sup> Senterpartiets prinsipp- og handlingsprogram 2005- 2009, s. 54

globale miljøproblemene ettersom landet var en stor produsent og eksportør av fossilt brennstoff. SV og Senterpartiet ønsket å redusere tempoet i oljeproduksjonen. Arbeiderpartiet på sin side nevnte ikke dette i sitt program fra 2005.

Miljøbistand ble ikke nevnt i noen av partienes programmer.

### **Miljøbistand i Soria Moria- erklæringen**

Det virkelig store løftet for norsk miljøbistand kom da den rødgrønne regjeringen tiltrådte i 2005. Regjeringens tiltredelseserklæring, den såkalte Soria Moria-plattformen, gjorde det klart at Norge skulle bli verdensledende innen miljøbistand.

Landet skulle bli et foregangsland innen miljøvern og dessuten en pådriver i internasjonalt miljøarbeid.<sup>63</sup> Bistandsnivået skulle heves. Dessuten skulle klimagassutslippene begrenses, likeledes forbruket av ikkefornybare energikilder.

I samme erklæring i 2005 ble det også presisert at «Norsk utenrikspolitikk skal ivareta norske interesser og verdier i en verden i rask forandring.»<sup>64</sup> Ettersom bistandspolitikken er en del av utenrikspolitikken kan det tolkes slik at også denne skulle bidra til å tjene norske interesser i verden.

I den forbindelse mener jeg det er grunn til å spørre hvorfor Norge, et lite land med om lag fem millioner innbyggere, ikke bare skulle bli gode og bidra på en positiv måte med å løse verdens miljøproblemer, men sette seg som mål å bli et foregangsland på akkurat dette.

Et interessant spørsmål blir derfor: På hvilken måte kan det tjene norske interesser å bli verdensledende innen miljøbistand? Jeg skal forsøke å besvare spørsmålet i neste kapittel.

---

<sup>63</sup> Soria Moria- erklæringen 2005, s. 4

<sup>64</sup> Soria Moria-erklæringen, kap.2

## Miljønasjonen Norge

Norge har siden 2001 toppet FNs Human Development Report- liste og har altså vært rangert som verdens beste land å bo i. Dette har mange årsaker. Utdanning, fordeling og likestilling er blant de områdene som plasserer Norge helt i toppen av denne listen. Enda viktigere er imidlertid det skyhøye BNP pr innbygger. I 2005, da den rødgrønne regjeringen tiltrådte, var Norge på 2. plass etter Luxemburg når det gjaldt BNP pr innbygger med 41941 amerikanske dollar.<sup>65</sup> Den viktigste årsaken til dette er de norske oljeinntektene. Da den rødgrønne regjeringen tiltrådte sto olje- og gassnæringen for i overkant av 50 prosent av landets eksportinntekter.<sup>66</sup> I tillegg kommer enorme inntekter til den norske stat som hovedaksjonær i Statoil. Selskapet opererer over hele verden og tjener milliarder av dollar på sine utenlandske prosjekter. Statoil ble av Fortune rangert som nummer 95 på lista over verdens mest verdifulle selskap i 2005<sup>67</sup>.

I 2009 var selskapet Statoil-Hydro oppe på 36. plass. Staten, ved Olje- og energidepartementet, eier 67 prosent av aksjene i selskapet. I tillegg eier Folketrygdfondet 3,37 prosent

Det er altså ingen tvil om at velferdsgodene i verdens beste land i stor grad har blitt finansiert med oljepenger.

SV har lenge omtalt seg selv som Norges miljøparti. Da partiet i 2005 kom i regjeringsposisjon for første gang medførte dette noen problemer i så måte. I SVs arbeidsprogram for 2005-2009 vil SV «Redusere forbruket vårt og spesielt begrense bruk av ikke-fornybare ressurser».<sup>68</sup> Videre heter det i programmet: «SV ønsker ikke

---

<sup>65</sup> [http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa\\_98/kap1.pdf](http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa_98/kap1.pdf), s.13

<sup>66</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/regpubl/stmeld/20052006/stmeld-nr-1-2005-2006-/2/4.html?id=136276> 10.02.2014

<sup>67</sup> <http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2005/index.html> 10.02.2014

<sup>68</sup> Sosialistisk Venstrepartis arbeidsprogram 2005-2009, s. 15

et system med kjøp og salg av CO2-kvoter, som fritar Norge for faktiske utslippsreduksjoner.»<sup>69</sup>

Denne holdningen måtte nødvendigvis by på problemer i regjeringssamarbeid med Arbeiderpartiet som i sitt program legger opp til å «opprettholde verdiskapningen, sysselsettingen og kompetansen i petroleumsnæringen på et høyt nivå» og videre vil «øke leteaktiviteten etter olje og gass, og oljeindustrien må få tilgang til interessante letearealer.»<sup>70</sup> Det er naturlig at Arbeiderpartiet, med over dobbelt så mange mandater som de to andre til sammen, fikk størst gjennomslag for sine løsninger og prioriteringer. Den norske økonomien var dermed med SV i regjeringsposisjon fortsatt i meget stor grad basert på utvinning og salg av ikke- fornybare ressurser, som automatisk medfører store CO2- utslipp både i forbindelse med opphenting og produksjon og dessuten ved forbruk i land Norge selger olje og gass til.

Norsk olje- og gassproduksjon holdt seg på et stabilt høyt nivå i perioden med rødgrønn regjering. De norske CO2- utslippene var økende fra den rødgrønne regjeringen tiltrådte i 2005.<sup>71</sup> Unntaket var nedgangen i 2008 og 2009, noe som vanligvis forklares med finanskrisa heller enn politiske tiltak. I det perspektivet virker det rimelig å anta at miljøpartiet SV har hatt behov for å kompensere dette nederlaget overfor sine velgere på annet vis.

Dette kan sees på som en av årsakene til den økte satsingen på miljøbistand. I et telefonintervju den 31. desember 2013 kunne tidligere statsråd Erik Solheim bekrefte at det var meget viktig for hans parti å sette et tydelig SV- stempel på den rødgrønne regjeringens politikk, og at miljøpolitikk var blant de aller viktigste sakene for partiet. Å opprettholde bildet av SV som landets miljøparti var svært viktig for partiet da regjeringssamarbeidet tok til og videre gjennom de åtte årene i regjering.<sup>72</sup>

---

<sup>69</sup> Sosialistisk Venstrepartis arbeidsprogram 2005-2009, s. 15

<sup>70</sup> Arbeiderpartiets partiprogram 2005-2009, s. 26

<sup>71</sup> [http://www.ssb.no/klimagassn/\\_10.02.2014](http://www.ssb.no/klimagassn/_10.02.2014)

<sup>72</sup> Telefonintervju med Erik Solheim 31.12.2013

I perioden fra 2005 til 2013 lå Norge langt over nivået for utslipp av klimagasser Kyoto- avtalen forutsetter.<sup>73</sup> Den viktigste årsaken til de høye utslippene i landet er ikke lenger industri, men olje- og gassnæringen samt transport.<sup>74</sup> Den sikreste og mest effektive måten å redusere norske klimagass- utslipp på vil følgelig være å redusere olje- og gassutvinningen i landet.<sup>75</sup> Dette ville imidlertid gi store inntektstap for en rekke norske selskaper, redusere den økonomiske veksten og redusere statens totale inntekter betydelig. Dobbeltminister Erik Solheim fortalte i tidligere nevnte intervju at hans parti tok til orde for å redusere den norske oljeutvinningen, men at SV ikke fikk støtte for dette i regjeringen.<sup>76</sup>

Soria Moria- erklæringen la isteden opp til en storstilt satsing på CO<sub>2</sub>- rensing. I 2007, året før Kyoto- avtalen trådte i kraft, holdt statsminister Jens Stoltenberg sin senere så berømte tale der han gjorde rede for «den norske månelandingen», altså ambisjonene om å utvikle teknologi som skulle gjøre det mulig å rense eller deponere utslipp fra olje- og gassektoren.

I første omgang skulle teknologien benyttes til å rense utslippene fra gasskraftverket på Mongstad. På lengre sikt tenkte man seg at teknologien kunne overføres til andre anlegg og dessuten eksporteres. Dette ville ha vært et viktig bidrag til både å oppfylle regjeringens miljøambisjoner og til å løse de globale miljøproblemene. Det ville på lengre sikt vært mulig å redusere norske utslipp uten å redusere nivået på oljeutvinningen. Det viste seg imidlertid at månelandingen var mer krevende enn antatt. Teknologien viste seg vanskeligere, mer tidkrevende og kanskje først og fremst mer kostbar å utvikle enn politikere og ingeniører i Statoil hadde håpet og trodd. Da regjeringen, den 20. september 2013 offentliggjorde at prosjektet ville bli skrinlagt fra 1. januar 2014, hadde det lenge vært klart at månelandingen ikke kom til å finne sted.

---

<sup>73</sup> [http://www.cicero.uio.no/webnews/index.aspx?id=10962\\_10.02.2014](http://www.cicero.uio.no/webnews/index.aspx?id=10962_10.02.2014)

<sup>74</sup> *Utslipp av klimagasser 1990-2010*, Klima og forurensningsdirektoratet, 2013

<sup>75</sup> SSB, *Climate policies in a fossil fuel producing country, Demand versus supply side policies*, Fæhn m. fl. Oslo 2013

<sup>76</sup> Telefonintervju med Erik Solheim 31.12.2013

Dette må ha vært et betydelig nederlag for en rødgrønn regjering med en tydelig miljøprofil. En slik teknologi ville vært et meget viktig norsk bidrag i kampen mot klimaendringene. Dessuten, både nasjonalt og internasjonalt ville oljeeksportøren Norge ved et slikt teknologisk gjennombrudd fått økt troverdighet som miljønasjon. Den avlyste månelandingen ble et alvorlig problem for Norge både med tanke på å kunne bidra til å løse verdens klimautfordringer og dessuten til å oppnå den internasjonale anerkjennelsen et slikt teknologisk framskritt ville medført. Fantest det andre måter og reelt bidra til å løse de økende klimautfordringene på, og samtidig oppnå en tilsvarende anerkjennelse og troverdighet som miljønasjon?

I 2007, året da Al Gore mottok Nobels Fredspris i Oslo og det blåste en sterk klimavind over den vestlige verden, var altså situasjonen som følger. Norsk oljeutvinning finansierte store deler av velferden i verdens beste land. Dermed økte klimagassutslippene, men det var ikke politisk vilje til å sette i verk det eneste sikre virkemiddelet for å redusere utslippene, nemlig å redusere utvinningstempoet i olje- og gasssektoren. Det var høyst tvilsomt om CO<sub>2</sub>-rensingsprosjektet ville føre fram. 2008, året da Kyoto-forpliktelsene skulle tre i kraft, nærmet seg.

Slik var situasjonen da statsministeren lanserte regjeringens nye miljøstrategi på Klimatoppmøtet på Bali i 2007, et storstilt skogvernprosjekt. Solheim forteller i sin bok «*Politikk er å ville*», publisert i 2013, at ideen til det hele ble lansert av Lars Løvold og Lars Haltbrekken høsten 2007.<sup>77</sup> Løvold har i en årrekke vært sentral i Regnskogfondet, mens Haltbrekken er mangeårig leder av Naturvernforbundet. I min samtale med Solheim fortalte han at de to naturvernerne opprinnelig foreslo at Norge skulle bidra med 6 milliarder kroner, men at dette ikke på noen måte var begrunnet i beregninger av noe slag. Poenget var at beløpet skulle være stort nok til både å vekke oppsikt internasjonalt og til å gjøre en reell forskjell i arbeidet med vern av regnskog.<sup>78</sup> Regjeringen lovte å donere inntil 3 milliarder kroner årlig. Heller ikke dette tallet var begrunnet eller beregnet på annen måte enn at det ble regnet som stort nok til å kunne sette i gang betydelige tiltak og dessuten til å kunne vekke

---

<sup>77</sup> Erik Solheim, *Politikk er å ville*, Cappelen Damm, Oslo 2013, s. 157

<sup>78</sup> Telefonintervju med Erik Solheim 31.12.2013

oppsikt og begeistring både i Norge og internasjonalt. Solheim forteller også at det ble et viktig poeng for regjeringen å strekke seg lenger enn Høyre og resten av opposisjonen da disse krevde en styrking av klimameldingen da regjeringen la fram denne i 2007. Det ble derfor viktig at beløpet ble stort nok til å markere at det var regjeringen som ledet an i klimapolitikken i Norge, ikke opposisjonen. Solheim og SV ønsket å bevilge pengene til prosjektet utenom bistandsbudsjettet, og i tillegg øke bistandsnivået til 1 prosent. Arbeiderpartiet på sin side forlangte at pengene skulle bevilges over bistandsbudsjettet og dermed bidra til å løfte dette opp til 1 prosent av BNI. Uansett hvordan pengene ble budsjettført, omtaler Solheim regnskogsatsingen som en stor politisk seier for SV.<sup>79</sup>

Pengene ble kanalisert inn i FN- prosjektet REDD. REDD står for reducing emissions from deforestation and forest degradation in developing countries. Det er altså et FN- prosjekt som har til hensikt å redusere utslipp fra avskoging og skogforringelse i utviklingsland. Regnskogfondet oppgir at 130 000 kvadratkilometer regnskog ødelegges hvert år.<sup>80</sup> Det er spesielt i Brasil og i Indonesia regnskog hugges og brennes. Årsakene er at det finnes ressurser i regnskogen som gir rask økonomisk avkastning. Ettertraktede tresorter hugges ned og selges til produksjon av for eksempel møbler. Store arealer renskes for regnskog for å gi plass til plantasjer for produksjon av for eksempel palmeolje. Dessuten brennes regnskog ned for å etablere beitemarker for kveg. Storfekjøtt er en viktig vare både for det brasilianske hjemmemarkedet og for eksport. I tillegg fjernes regnskog i områder der det utvinnes mineraler. I de senere årene er det også gjort betydelige oljefunn i Brasil. Også denne næringen har stått for storstilt ødeleggelse av regnskog i forbindelse med leting og utvinning av olje.

REDD- systemet går ut på at de rike industrilandene kompenserer utviklingslandene økonomisk for å redusere utslipp fra skogsektoren som skyldes ødeleggelse av regnskogen. Land som Norge og Tyskland betaler altså brasilianske myndigheter for å la være å etablere beitemarker, plantasjer og annen virksomhet i regnskogen.

---

<sup>79</sup> Telefonintervju med Erik Solheim 31.12.2013

<sup>80</sup> <http://www.regnskog.no/no/om-regnskogene/hvor-mye-regnskog-forsviner> 10.02.14



Dette blir regnet som effektive klimatiltak ettersom de både hindrer utslipp som følger med avskoging, og også sørger for å opprettholde regnskog som bidrar til å binde og omdanne CO<sub>2</sub>. I følge Regnskogfondet skyldes tjue prosent av verdens CO<sub>2</sub>- utslipp avskoging av regnskog.<sup>81</sup>

Den miljømessige effekten av tiltakene kan altså være meget stor. Det samme gjelder den politiske. De 3 milliardene statsminister Stoltenberg lovet brasilianske myndigheter på klimatoppmøtet på Bali, ville ha tilsvart en økning av bistandsbudsjettet med nesten 14 prosent hvis beløpet hadde blitt overført samme år<sup>82</sup>. Dette skaffet, i tillegg til miljøeffekten, god pr og etterlengtet goodwill for en regjering som i navnet skulle være grønn, men som i praktisk politikk i 2007 verken hadde redusert klimagassutslippene innenlands eller fått på plass tilstrekkelig med miljøkvoter kjøpt utenlands til å nå forpliktelsene i henhold til Kyoto- avtalen.

Jeg vil poengtere at REDD- prosjektene i perioden denne oppgaven tar for seg, ikke har blitt en del av den Grønne utviklingsmekanismen, til det har systemene for overvåkning ikke vært gode nok, men norske myndigheter har jobbet for å utvikle ordningen og overvåkingen. Denne typen prosjekter kan på lengre sikt bli en del av den grønne utviklingsmekanismen og dermed utløse klimakvoter. På kort sikt kan altså tiltakene gi stor global miljøgevinst og dessuten internasjonal anerkjennelse. På lengre sikt kan prosjektet tenkes å hjelpe Norge med klimakvoter.

Etttersom klimaforliket innebærer at Norge skal være karbonnøytralt innen 2030, kan tilgang på klimakvoter bli helt avgjørende for å kunne innfri landets forpliktelser. Da kvotekjøpet ble satt i verk av Finansdepartementet i 2008, viste det seg vanskeligere enn antatt å få kjøpt tilstrekkelig med kvoter. Finansdepartementet tapte ved flere tilfeller budrunder mot land med større nettverk enn Norge. Disse landene hadde vært inne i prosjektene på et tidlig tidspunkt.<sup>83</sup> I rapporten *Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelse i klimapolitikken*, poengteres fordelene ved å komme

---

<sup>81</sup> <http://www.regnskog.no/no/om-regnskogene/klima-og-regnskog> 10.02.14

<sup>82</sup> <http://www.norad.no/no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall> 03.03.14

<sup>83</sup> Dokument 3:5 (2009–2010) *Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelse i klimapolitikken*, s. 10

tidlig inn prosjekter som hører inn under den grønne utviklingsmekanismen<sup>84</sup>. Det vil kunne gjøre det lettere for Norge å sikre seg tilgang på denne type klimakvoter. REDD- prosjektene har altså ikke gitt Norge klimakvoter i Kyoto- perioden 2008-2012, men det er ikke usannsynlig at de kan gi det på lengre sikt.

Altså er det en mulighet for at disse REDD- prosjektene på lang sikt kan være med på å gjøre Norge karbonnøytralt slik målet er innen 2030.

### **Omdømmebygging**

Begrepet omdømmebygging ble tatt i bruk her til lands tidlig på 2000- tallet og har en liknende betydning som merkevarebygging, eller det engelske branding.

I utgangspunktet er dette begrep fra markedsføringens verden. Hensikten er å skape identitet, image og tilleggsverdi for et produkt. Dette er velkjente strategier for private selskaper som har produkter å selge. Fra tusenårsskiftet fikk imidlertid reklame- eller kommunikasjonsrådgiverne nye kunder. Det begynte da å bli vanlig for offentlige virksomheter, politikere, ja hele nasjoner, å jobbe med identitet og image. Begrepet omdømmebygging oppsto og er nå en naturlig del av kommuners, fylkeskommuners og regjeringers arbeid.

I 2004 nedsatte Bondevikregjeringen et utvalg som skulle analysere Norges omdømme i verden. Utvalget skulle også komme med forslag til strategier og tiltak for å bedre Norges omdømme i verden. Bakgrunnen var at Norge var lite kjent i utlandet og at det kunne være gunstig for landet å gjøre seg mer kjent gjennom en bevisst strategi heller enn å overlate omverdenens bilde av vårt land til tilfeldige medieoppslag som vel så gjerne kan være negativt vinklet som positivt<sup>85</sup>.

Det finnes en rekke eksempler på saker som har fått presseomtale internasjonalt og satt Norge i et dårlig lys. Norsk hvalfangst måtte tåle sterk kritikk fra flere hold på 1990- tallet. Etter tusenårsskiftet har norsk lakseeksport flere ganger blitt kritisert.

---

<sup>84</sup>Dokument 3:5 (2009–2010) *Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelse i klimapolitikken*, s. 10

<sup>85</sup> <http://www.na24.no/article585087.ece10.02.14>

Både Frankrike og Russland har fokusert på høyt innhold av giftstoffer i den norske laksen og truet med boikott.

Norske soldaters deltakelse i krigføring både i Irak og i Afghanistan har ført til kritikk fra mange hold. Dette har også ført til at militante muslimske miljøer rundt om i verden har omtalt Norge i truende ordelag og hevdet at landet er et legitimt mål for terrorhandlinger.

At norske aviser trykket Muhammed- karikaturene i 2005 forsterket dette bildet. Når vi i tillegg tar med de tidligere omtalte bistandsprosjektene som fikk negativ omtale på 1990- tallet, aner vi at omverdenen kan sitte med et bilde av Norge som ikke harmonerer med den norske selvfølelsen. Man kan også si at gjennom denne rekken av hendelser kan det ha dannet seg et negativt bilde av Norge i mange miljøer.

Vi kan også legge til at nivået på norsk olje- og gassutvinning har hatt en jevn stigning gjennom det meste av 1990- tallet og særlig etter 2000. I 2006, da omdømmeutvalgets sluttrapport forelå, var Norge verdens nest største eksportør av gass og den femte største eksportør av olje. Dette skaffet selvfølgelig landet store inntekter, men kan også ha medført et problematisk omdømme. Denne sektoren domineres av land som Saudi- Arabia, Russland, Iran, De forente arabiske emirater, Nigeria og Kuwait. Dette er ikke nettopp land Norge ønsker å bli sammenliknet med på noen områder, i alle fall ikke når det gjelder styresett og menneskerettigheter. Ei heller når det gjelder evne og vilje til å ta internasjonalt ansvar og engasjere seg i alt fra miljøarbeid til fredsmevling.

Hva kunne så den norske stat gjøre for å unngå at Norge skulle få et dårlig omdømme internasjonalt og heller forsøke å framstå på en mest mulig positiv måte? Omdømmeutvalgets sluttrapport sier noe om dette. I de neste avsnittene vil jeg belyse denne rapporten og kommentere konklusjonene i den.

Det norske omdømmearbeidet startet med at en gruppe oppnevnt av Utenriksdepartementet og ledet av Erik Rudeng i 1999 skulle analysere norsk utenrikspolitikk og i den forbindelse Norges omdømme. Arbeidet munnet ut i den såkalte Rudeng- rapporten, eller *Oppbrudd og fornyelse*, som er rapportens offisielle navn. En av rapportens konklusjoner er at det finnes et tydelig behov for å

modernisere det internasjonale bildet av Norge. Utvalget anbefalte å bruke ressurser på, og å intensivere, dette arbeidet. I kjølvannet av denne rapporten begynte Utenriksdepartementet et samarbeid med Foreign Policy Center i London og prosjektet «*Public Diplomacy- project*» ble satt i gang. Prosjektet tok for seg utenriktjenestens kommunikasjon med aktører i utlandet. En av hovedkonklusjonene var at Norges problem først og fremst var landets usynlighet i det internasjonale samfunn. Årsaken var i følge Rapporten "Norwegian Public Diplomacy", som forelå i 2003, at det ikke fantes noe samstemt profilerings og omdømmearbeid.

Foreign Policy Center foreslo følgende tilnærming for Norges profileringsarbeid: «Norge som humanitær supermakt, å leve med naturen, likhet, utforskende internasjonalist og superskandinav.»<sup>86</sup> Flere av disse såkalte verdigrepene er noe uklare, men de to første, Norge som humanitær stormakt og å leve med naturen, er mer håndfaste og kan lettere kommuniseres til omverden enn de tre andre. Og nettopp å profilere Norge som representant for disse verdiene har vært et hovedfokus for den norske utenriktjenesten i tiden etter stortingsvalget i 2005.

Samarbeidet med Foreign Policy Center i London la premissene for Omdømmeutvalgets arbeid med sin sluttrapport. I rapportens innledning slås det fast at Norge er sårbart og at dette har blitt mer tydelig i nyere tid. I den sammenheng slås følgende fast: «Samtidig ser vi hvor viktig det kan være å bli assosiert med det norske myndigheter har etterlatt av velvilje, for eksempel i utviklingsland og i forhold til miljøansvarlighet.»<sup>87</sup> I denne rapporten fra 2006 trekkes det altså fram at Norge gjennom bistand og miljøansvarlighet skaffer seg velvilje internasjonalt. Problemet var at Norge ikke i stor nok grad ble assosiert med og trakk nytte av dette.

Hva var så målet med denne omdømmebyggingen? Jo, å konstruere et positivt bilde av Norge. Dette bildet skulle lette norske aktørers arbeid i utlandet.

Visjonen var at Norge er et land som er nyskapende i samspill med naturen.

---

<sup>86</sup> Omdømmeutvalgets sluttrapport, 2006, s. 8

<sup>87</sup> Omdømmeutvalgets sluttrapport, 2006, s. 1

Kjerneverdiene var at «I Norge samhandler mennesker med kultur, teknologi og natur på en innovativ og harmonisk måte.»<sup>88</sup>

Hva ønsket så norske myndigheter å oppnå ved dette? En rekke mål er listet opp, men de som nevnes først er økt gjennomslag for norske standpunkter i internasjonal politikk og å styrke norsk næringslivs internasjonale konkurransekraft.<sup>89</sup>

Utvalget som sto bak rapporten ønsket at ord skulle følges av handling og at det skulle etableres et omdømmeforum som skulle sette i gang et omfattende pilotprosjekt i 2007.

Lanserte så Norge noen omfattende prosjekter som vakte oppsikt i det internasjonale samfunn og som styrket landets omdømme som humanitær stormakt og som et land som lever i samspill med naturen?

Som tidligere nevnt var det nettopp i 2007 at statsminister Jens Stoltenberg på den store miljøkonferansen på Bali lovet å bidra med de såkalte regnskogmilliardene til Amazonas- fondet.

Det er vanskelig å tenke seg et mer skreddersydd pilotprosjekt for å styrke landets omdømme som humanitær stormakt og som et land som lever i samspill med naturen, enn dette.

Kan man dermed se regnskogsatsingen som en del av Norges omdømmebygging? I følge Erik Solheim finnes det ingen koblinger mellom Rudeng- utvalgets anbefalinger og regnskogmilliardene. Fra Solheims ståsted er regjeringens skoginitiativ kun et klimatiltak. Han forteller imidlertid at store politiske satsninger ofte også har et eller flere sidehensyn og at regjeringen, som en sideeffekt, så på regnskogsatsingen som et ledd i en strategi for å bygge opp Norges omdømme.<sup>90</sup>

---

<sup>88</sup> Omdømmeutvalgets sluttrapport, 2006, s. 3

<sup>89</sup> Omdømmeutvalgets sluttrapport, 2006, s. 5

<sup>90</sup> Telefonintervju med Erik Solheim 31.12.2013

Har så dette prosjektet bidratt til å nå Omdømmearbeidets målsetning, nemlig økt gjennomslag for norske standpunkter i internasjonal politikk og å styrke norsk næringslivs internasjonale konkurransekraft?

Dette vil bli drøftet i et senere kapittel.

## 4. Stø kurs

De største endringene i miljøbistanden kom som tidligere nevnt i 2010. I dette kapitlet vil jeg derfor se på hva regjeringspartiene skrev om temaet i sine valgprogrammer før Stortingsvalget i 2009. Videre vil jeg undersøke i hvilken grad Soria Moria 2, koalisjonsregjeringens tiltredelseserklæring etter valgseieren i 2009, sier noe om tema.

Jeg vil også undersøke i hvilken grad omdømmeutvalgets konklusjoner er tatt hensyn til i partiprogrammene og i tiltredelseserklæringen.

### Miljøbistand i regjeringspartienes programmer 2009

#### Arbeiderpartiets partiprogram 2009-2013

Arbeiderpartiets program før Stortingsvalget i 2009 er langt mer ambisiøst med tanke på miljøbistand enn det foregående valgprogrammet, som kun nevnte dette feltet i indirekte og generelle vendinger. På s. 6 i programmet slås det fast at en stor innsats må gjøres for å møte klimautfordringene både ute og hjemme.<sup>91</sup> Videre legges det vekt på at en hovedutfordring er å kombinere økonomisk vekst med reduserte klimagassutslipp.<sup>92</sup> Videre slås det fast at Ap ønsker å prioritere forskning på teknologi som kan bidra til å håndtere klimaproblemene,<sup>93</sup> og at Norge skal være et foregangsland innen miljøteknologi.<sup>94</sup> Videre vil Arbeiderpartiet at Norge skal bli verdensledende på CO<sub>2</sub>- håndtering og at landet skal utvikle verdens første fullskalaanlegg for fangst, transport og lagring av CO<sub>2</sub>. I første omgang ønsker Arbeiderpartiet at dette skal tas i bruk i Norge, på lengre sikt vil partiet eksportere denne typen teknologi. <sup>95</sup> Norge skal også i følge partiets visjoner bli et foregangsland i miljøpolitikken.

---

<sup>91</sup> Arbeiderpartiets program 2009, s.6

<sup>92</sup> Arbeiderpartiets program 2009, s. 17

<sup>93</sup> Arbeiderpartiets program 2009, s. 25

<sup>94</sup> Arbeiderpartiets program 2009, s.26

<sup>95</sup> Arbeiderpartiets program 2009, s. 33

Det slås videre fast at Norge har fordeler av åpen internasjonal handel ettersom landet er verdens nest største fiskeeksportør, tredje største gasseksportør og fjerde største oljeeksportør.<sup>96</sup>

Videre i programmet heter det at Arbeiderpartiet vil jobbe for å bedre de fattige landenes handelskompetanse gjennom den såkalte Aid-for-Trade tankegangen. Det er viktig for Arbeiderpartiet at denne handelen er klima- og miljømessig bærekraftig.<sup>97</sup>

Videre i partiprogrammet står følgende: «Det ikke er moralsk riktig at rike mennesker skal ha rett til å forurense mer enn fattige. Arbeiderpartiet har derfor som langsiktig mål at hvert menneske på jorden tildeles samme rett til å slippe ut CO2.»<sup>98</sup>

Når det gjelder miljø generelt og miljøbistand spesielt er det altså et langt mer ambisiøst program Arbeiderpartiet presenterte ved valget i 2009 enn ved det foregående valget. Partiet hadde fått en tydeligere miljøprofil og et sterkt fokus på CO2- problematikken.

Kutt i olje- og gassutvinning ble imidlertid ikke lansert som mulig løsning på Norges miljøproblemer eller på landets anstrengelser for å nå de kuttene Norge hadde forpliktet seg til å gjennomføre gjennom Kyoto- avtalen.

### SVs partiprogram 2009-2013

Allerede i første avsnitt i innledningen til arbeidsprogrammet slås det ettertrykkelig fast at SV er et miljøparti og at kampen mot klimaendringer er vår tids viktigste sak. Videre sier programmet at mennesker og miljø skal være overordnet profitt.

---

<sup>96</sup> Arbeiderpartiets program 2009, s. 57

<sup>97</sup> Arbeiderpartiets program 2009, s. 59

<sup>98</sup> Arbeiderpartiets program 2009, s. 62



Det sies også i partiets arbeidsprogram at en radikal nasjonal og global omlegging må til for å få klimagassutslippene ned på et akseptabelt nivå. Videre at SV ønsker Norge som en internasjonal pådriver av dette arbeidet. Miljøpartiet SV vil også jobbe for at Norge skal redusere oljeutvinningen og rense forurensende gasskraftverk.<sup>99</sup>

Partiet ønsket altså å redusere oljeutvinningen for å bidra til å løse klimakrisa og slo dessuten fast at denne er et resultat av et økonomisk system som er avhengig av hensynsløs forbruksvekst.<sup>100</sup> Det ble også tatt til orde for at de største reduksjonene av klimagassutslipp skulle skje i de industrialiserte landene og at utviklingslandenes vekst ikke burde baseres på forbruk av fossilt brensel.

SV ønsket at det norske samfunnet skulle utvikle seg til et lavutslipp- samfunn. Både det offentlige og det private næringsliv måtte ta ansvar for dette. Videre måtte den enkeltes forbruksmønster endres i mer miljøvennlig retning.<sup>101</sup>

Når det gjelder finansiering av forskning og utvikling av miljøvennlig teknologi, ser SV for seg at Norge kan bli verdensledende. På kort sikt bør 100 milliarder settes av til et forskningsfond som bidrar til dette.<sup>102</sup>

Når det gjelder miljøbistand mente Sosialistisk venstreparti at 15 prosent av den totale norske bistanden burde gå til dette formålet og at innsatsen for å bevare verdens regnskoger bør styrkes.<sup>103</sup>

Videre omtaler arbeidsprogrammet klimakvoter. Det advares mot ensidig satsing på dette, da det kan bremse utviklingen av ny teknologi på miljøfeltet. SV er også skeptisk til kjøp av klimakvoter i fattige land uten Kyoto- forpliktelser. Kjøp av slike bør i så fall komme utenom kvoteregnskapet. Årsaken til dette er at effekten av slike tiltak er omdiskutert og at det ikke nødvendigvis er slik at denne typen tiltak reduserer CO2- utslippene

---

<sup>99</sup> SVs arbeidsprogram 2009- 2013, s. 5

<sup>100</sup> SVs arbeidsprogram 2009- 2013, s. 7

<sup>101</sup>SVs arbeidsprogram 2009- 2013, s. 9

<sup>102</sup> SVs arbeidsprogram 2009- 2013, s.10

<sup>103</sup> SVs arbeidsprogram 2009- 2013, s. 11

Ellers sier partiets program at de har en visjon om Norge som miljøvennlig energistormakt. Oljeavhengigheten ønskes redusert. Programmet sier at partiet vil jobbe for at det i framtiden skal eksporteres mindre fossilt brensel fra Norge, mens fornybar energi skal bli et hovedsatsningsområde.<sup>104</sup>

SV slår i programmet fast at avskoging i tropiske strøk står for 20 prosent av verdens CO<sup>2</sup>-utslipp og at det er et internasjonalt ansvar å verne klodens regnskoger. Varning av utsatte regnskogsområder bør etter partiets syn være en prioritert oppgave i norsk utviklingspolitikk. 3 milliarder kroner i året ønsker partiet å bruke på dette formålet.<sup>105</sup>

I tillegg til alt dette gjør SV det klart at de ønsker at Staten skal bruke sitt eierskap i StatoilHydro til å påvirke selskapets forretningsdrift slik at det statlige oljeselskapet ikke går inn i miljømessig risikable olje- og gassprosjekter i utlandet.<sup>106</sup>

SVs program hadde en klar miljøprofil i 2005, og forsterket denne ytterligere før valget i 2009. Miljøfokuset er tydeligere, mer omfattende og blir omtalt atskillig mer detaljert i 2009 enn i 2005. SV gjentar også at produksjonen og forbruket av fossilt brennstoff bør reduseres. I tillegg nevnes spesielt restriksjoner i den internasjonale satsningen til den statskontrollerte oljegiganten StatoilHydro. Dette var kontroversielle standpunkt med en veldig tydelig miljøprofil.

### Senterpartiets partiprogram 2009-2013

I Senterpartiets program er ordet bærekraftig svært mye brukt. Partiet knytter dette begrepet til de aller fleste områder. I kapittel 1 som tar for seg partiets verdigrunnlag, kan man lese følgende: «Ideologien til Senterpartiet bygger på idéene om ansvar, fellesskap og ei langsiktig og bærekraftig forvaltning av naturen og miljøet.»<sup>107</sup>

---

<sup>104</sup> SVs arbeidsprogram 2009- 2013, s. 11

<sup>105</sup> SVs arbeidsprogram 2009- 2013, s. 21

<sup>106</sup> SVs arbeidsprogram 2009- 2013, s. 68

<sup>107</sup> Senterpartiets program 2009, s. 7

I kapittel 5, Miljøvern og naturforvaltning, omtales i all vesentlig grad nasjonalt miljøvern. Tema partiet er opptatt av er å verne det nasjonale arts mangfoldet, forvalte rovdyr, verne matjord og å sikre rent vann.

I kapittel 15, Næringspolitikk, slås det fast at Senterpartiet ønsker: «Videreutvikling av teknologikompetansen knyttet til fangst og lagring av CO<sub>2</sub>.»<sup>108</sup> Ellers finnes en rekke formuleringer knyttet til energieffektivisering av transportmidler og av fiskeflåten.

I kapittel 16, Energi og klima, kommer den første uttalelsen som kan knyttes til de globale miljøproblemene. Her heter det at partiets mål er å være ledende i arbeidet med å føre Norge fra det fossile til det fornybare energisamfunnet. Videre at teknologiutvikling innen miljø og energi bør gjøres til et av Norges fortrinn.

Senterpartiet vil stadig utvinne olje og gass, men redusere utvinningstempoet.

Det slås fast at Norge som oljenasjon har et stort ansvar for klimaproblemene. Partiet mener samtidig at landet har gode muligheter til å bidra til å løse klimaproblemene. Særlig innen utvikling av ny teknologi mener Senterpartiet landet har spesielt nyttig kompetanse. Det påpekes også at Norge har den økonomiske handlefrihet som gjør landet egnet til å ta på seg et lederansvar når det gjelder å løse problemene knyttet til klimaendringer.<sup>109</sup> Videre ønsker Senterpartiet at Norge skal arbeide for at en ny internasjonal avtale skal bygge på teknologioverføring til utviklingslandene. Partiet ønsker også at Norge skal arbeide for at de aller mest fattige landene skal kunne oppnå økonomisk vekst med lave klimagassutslipp. Norge skal også arbeide for at vern av regnskogen blir en del av de internasjonale klimaavtalene.<sup>110</sup>

Senterpartiets program ved valget i 2009 inneholdt altså en hel rekke mål, tiltak og presiseringer innen miljø- og klimapolitikk. Partiet opprettholdt standpunktet fra det foregående valget om reduksjon av utvinningstempoet i oljesektoren. De opprettholdt også målsetningen om å utvikle teknologi til rensing og lagring av CO<sub>2</sub>. Begrepene miljøbistand eller klimabistand ble ikke brukt i dokumentet, men partiet tok til orde for overføring av teknologi til fattige land for å unngå økte klimagassutslipp i forbindelse

---

<sup>108</sup> Senterpartiets program 2009, s. 83

<sup>109</sup> Senterpartiets program 2009, s. 92

<sup>110</sup> Senterpartiets program 2009, s. 93

med disse landenes økonomiske vekst. Det poengteres dessuten at klimautfordringene er globale og at oljeproduserende land som Norge har et særlig ansvar for å løse problemene vi står overfor. Bistand og klima blir tillagt større vekt i dette programmet enn hva tilfellet var med det forrige.

Alle de tre regjeringspartiene har som vist utviklet seg i mer miljøbevisst retning. Dette gjelder både innenlands og i globale miljøsaker. Innsats for miljøet på globalt plan ble holdt høyt av alle de tre partiene. Imidlertid var det uenighet om viktige virkemidler. De to minste partiene ønsket, som vist over, å redusere oljeutvinningstempoet. Arbeiderpartiet, det suverent største av regjeringspartiene, omtalte imidlertid ikke dette som et alternativ i sitt program.

## **Miljøbistand i Soria Moria 2- erklæringen**

Ved valget i 2009 fikk de tre regjeringspartiene fornyet tillit av velgerne. Sammensetningen på Stortinget endret seg noe fra valget i 2005. Koalisjonen mistet et mandat sammenliknet med det foregående valget, men de tre partiene var fortsatt i flertall. Senterpartiet oppnådde samme antall mandater som i 2005. SV mistet fire mandater. Tre av disse kapret Arbeiderpartiet, som dermed styrket sin stilling i koalisjonen ytterligere. SV og Senterpartiet fikk dermed like store stortingsgrupper med 11 mandater hver, mens Arbeiderpartiet nå var nesten tre ganger så stort som de to andre til sammen, med sine 64 mandater.

At klimaspørsmål var viktige for regjeringen ble synliggjort ved at det allerede i tredje setning i første kapittel trekkes fram at regjeringen vil arbeide for å unngå farlige menneskeskapte klimaendringer.<sup>111</sup>

Som den forrige Soria Moria- erklæringen, legges det i det første avsnittet om internasjonal politikk, vekt på at norsk utenrikspolitikk skal ivareta norske interesser og at dette innebærer at vi må være med på å ta ansvar for globale utfordringer, som

---

<sup>111</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/rapporter-og-planer/rapporter/2009/politisk-plattform-for-flertallsregjerin.html?id=579058>, s. 3

klimaproblemene.<sup>112</sup> Videre i samme kapittel sies det at «Regjeringen vil søke nye internasjonale allianser gjennom økt samarbeid med nye fremvoksende stater som får økt betydning.»<sup>113</sup>

I kapitlet om utviklingspolitikk og menneskerettigheter kan man lese at «Kampen mot klimaendringer, sult, fattigdom og for retten til økonomisk utvikling, demokrati, menneskerettigheter, mat og bærekraftig utvikling er en hovedoppgave for regjeringen.»<sup>114</sup> Dette står i det aller første avsnittet. Interessant er det å se at klimaendringene nevnes først. I den første Soria Moria- erklæringen, derimot, nevnes både kampen mot fattigdom, retten til økonomisk utvikling, demokrati og menneskerettigheter før bærekraftig utvikling, som her kan sammenliknes med kampen mot klimaendringer. Dette kan tyde på at miljøbistanden i denne erklæringen løftes opp som selve hovedsatsingen i bistandspolitikken.

I kapittel 12, Norge som miljønasjon, slås det fast at Norge fortsatt, som i forrige erklæring, skal være et foregangsland innen miljøpolitikk.<sup>115</sup> Erklæringen er konkret med tanke på målsetning om en øvre grense når det gjelder temperaturstigning. Maksimalt 2 grader målt mot førindustriell tid er tallet det her opereres med. Regjeringen så for seg at et slikt mål kunne oppnås ved en kombinasjon av at de rike landene reduserer egne utslipp og dessuten bidrar til kutt i fattige land gjennom såkalte fleksible mekanismer. Det nevnes i den forbindelse at Norge bidrar til å redusere klimautslipp gjennom skogvern i utviklingsland. Videre legges det fortsatt vekt på at Norge skal bidra til å utvikle teknologi for fangst og lagring av CO<sub>2</sub>.

Soria Moria 2 har altså en enda tydeligere miljø- og klimaprofil enn sin forgjenger. Forskjellen er særlig at klima løftes fram som hovedsatsing i bistandspolitikken, noe som blir synlig i bistandsbudsjettet påfølgende år, da Brasil seiler fram som hovedsamarbeidsland.

---

<sup>112</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/rapporter-og-planer/rapporter/2009/politisk-plattform-for-flertallsregjerin.html?id=579058>, s. 5

<sup>113</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/rapporter-og-planer/rapporter/2009/politisk-plattform-for-flertallsregjerin.html?id=579058>, s. 6

<sup>114</sup> Politisk plattform for flertallsregjeringen, s. 7

<sup>115</sup> Politisk plattform for flertallsregjeringen, s. 50

Når det gjelder avsnittet om å inngå allianser med stater som får økt betydning er det vanskelig å komme utenom Brasil. Brasil var da verdens sjette største økonomi<sup>116</sup> og en av de raskest voksende. Allikevel var landet den suverent største mottaker av norske bistandsmidler fra 2010 til 2012. Denne posisjonen inntok landet året etter at Soria Moria 2 trådte i kraft. Siden har alliansen mellom Norge og Brasil blitt styrket på mange områder. Oljeutvinningsavtaler, skipsfart og handel mellom landene økte sterkt i den rødgrønne regjeringens siste periode. Dette vil bli belyst nærmere i et senere kapittel.

### **Interesser, ansvar og muligheter.**

Regjeringen la i mars 2009 fram stortingsmelding nr. 15, 2008- 2009: *Interesser, ansvar og muligheter*. Stortingsmeldingens anliggende er å avklare retningslinjer for norsk utenrikspolitikk i en ny tid, der andre og nye utfordringer krever nytenkning. Regjeringen legger vekt på at når verden endrer seg, må også Norges utenrikspolitikk endres. Jeg vil her trekke fram formuleringer i stortingsmeldingen jeg mener har relevans for endringer i utenrikspolitikken, og dermed i bistandspolitikken, i perioden denne oppgaven tar for seg. Stortingsmeldingen sier at det finnes tilfeller der «dilemmaer og konflikter mellom ulike interesser, og mellom interesser og verdier, utfordrer Norges linje i viktige utenrikspolitiske spørsmål.»<sup>117</sup>

Når det gjelder engasjementspolitikken sier meldingen at denne skal være verdimessig motivert og at utgangspunktet skal være uegennytte og menneskehetens felles interesser.<sup>118</sup> Dette bildet blir imidlertid nyansert videre i meldingen der det heter:

Innenfor media, forvaltning og det offentlige politiske ordskiftet eksisterer det en måte å diskutere utenrikspolitikk på som i liten grad tar høyde for det vi her omtaler som Norges utvidede interesser. Enkelt sagt tar ordskiftet vanligvis utgangspunkt i at det

---

<sup>116</sup> <http://www.norad.no/no/om-bistand/landsider/latin-amerika/brasil> 20.02.2012

<sup>117</sup> St.meld. nr. 15, 2008– 2009: *Interesser, ansvar og muligheter*, s.7

<sup>118</sup> St.meld. nr. 15 2008– 2009: *Interesser, ansvar og muligheter*, s.11

finnes to motsatte posisjoner i utenrikspolitikken: På den ene siden den sentrale realpolitikken, koplet til økonomi, sikkerhet og næringsinteresser. På den andre siden den myke, moralsk og idealpolitisk funderte politikken som av mange anses som uegennyttig og favner bistand, utvikling, menneskerettigheter, fredsskaping og engasjement for internasjonal solidaritet. Det globaliseringen gjør er å gjøre denne enkle inndelingen mindre tydelig. Globalisering innebærer at Norges samfunnsinteresser utvides i retning av det tradisjonelle idealpolitiske feltet som dermed vokser i betydning. De delene av utenrikspolitikken som normalt har vært assosiert med idealpolitikk blir nødvendige virkemidler og kompetanse for å fremme norske samfunnsinteresser.<sup>119</sup>

Det understrekes videre at hovedmålet for utenrikspolitikken er å fremme det norske samfunnets behov for velferd og sikkerhet i en globalisert verden, og at viktige deler av det som normalt er blitt betraktet som myke eller altruistiske deler av utenrikspolitikken bør oppgraderes som sentrale områder for å ivareta norske interesser.<sup>120</sup> Videre i stortingsmeldingen presiseres det at det er et «viktig norsk mål å legge til rette for at norsk petroleumsindustri kan lykkes internasjonalt, slik at den også kan skape verdier når produksjonen på norsk sokkel faller.»<sup>121</sup>

Det presiseres videre at norske industri- og konsulentselskaper i økende grad har fokusert på oppdrag i utlandet og at det er en viktig utenrikspolitisk oppgave å bistå den norske energiindustrien i dens internasjonaliseringsbestrebelse. Videre at norske politikere har en viktig døråpnerrolle i disse markedene.<sup>122</sup>

Oppsummert kan det sies at Stortingsmelding nr. 15 er tvetydig med tanke på hvilken rolle bistand skal spille, i den forstand at den på den ene siden presiserer at norsk engasjementpolitikk skal være uegennyttig, mens den på den annen side kan sees på som en døråpner for Norge og norske næringsinteresser.

---

<sup>119</sup> St.meld. nr. 15                    2008– 2009: *Interesser, ansvar og muligheter*, s.20

<sup>120</sup> St.meld. nr. 15                    2008– 2009: *Interesser, ansvar og muligheter*, s.20

<sup>121</sup> St.meld. nr. 15                    2008– 2009: *Interesser, ansvar og muligheter*, s. 60

<sup>122</sup> St.meld. nr. 15                    2008– 2009: *Interesser, ansvar og muligheter*, s. 64

## REDD

Etter at beslutningen om å bruke milliardbeløp på skogvern i verdens regnskoger ble offentliggjort av Jens Stoltenberg på miljøkonferansen på Bali i 2007, har dette prosjektet vært Norges hovedsatsning når det gjelder miljøbistand. Regjeringens klima- og skogprosjekt ble etablert i Miljøverndepartementet i 2008. Midlene til prosjektet tildeles gjennom bistandsbudsjettet.

Hovedmålene for satsingen er: Å bidra til at utslipp fra skog omfattes av et nytt internasjonalt klimaregime. Å bidra til kostnadseffektive, tidlige og målbare reduksjoner i utslipp av klimagasser. Å bidra til å ivareta naturskog for å sikre denne skogen sin evne til å binde karbon.

Klimatiltak og utviklingspolitikk med fokus på fattigdomsbekjempelse og bærekraftig utvikling skal være gjensidig underbyggende.<sup>123</sup>

Prosjektet skiller seg fra andre tidligere bistandsprosjekter ved at det i dette tilfellet skal utbetales midler fra et fond etter at resultater er oppnådd. Dette er dels et forsøk på å sikre at det oppnås faktiske utslippsreduksjoner og dels å redusere faren for korrupsjon i mottakerlandene. Ettersom prinsippet er slik at resultater må kunne dokumenteres, legges det stor vekt på å etablere et troverdig overvåkningssystem for avskoging og klimagassutslipp fra regnskogene. Dette har imidlertid vist seg å være utfordrende. Brasil har kommet lengst av mottakerlandene når det gjelder overvåkning av regnskogen. Der har myndighetene tatt i bruk et satellitt- system som overvåker Amazonas fra verdensrommet.<sup>124</sup> I Indonesia og de øvrige REDD- landene finnes det ikke pålitelige overvåkningssystemer<sup>125</sup>.

---

<sup>123</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/kampanjer/regjeringens-klima--og-skogprosjekt/hvorfor-regjeringens-klima--og-skogprosj.html?id=734167>, 10.02.14

<sup>124</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/kampanjer/regjeringens-klima--og-skogprosjekt/hvem-er-vare-samarbeidspartnere/brasil1.html?id=734166> 10.02.14

<sup>125</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/kampanjer/regjeringens-klima--og-skogprosjekt/hvem-er-vare-samarbeidspartnere/indonesia.html?id=734165> 10.02.14



Det legges vekt på at hvert enkelt prosjekt i REDD- systemet må ha nasjonalt eierskap, og at det må utarbeides nasjonale strategier i de aktuelle landene.

REDD er som nevnt et FN- prosjekt med målsetning om å bidra til reduksjon av avskoging. Norge er initiativtaker og største bidragsyter til satsingen. Norge har inngått samarbeidsavtaler med flere land om støtte til skogvern. Det største og viktigste landet er Brasil. Indonesia, Guyana, Tanzania og Mexico er andre land Norge har inngått samarbeidsavtaler med. Dessuten samarbeider Norge med Congo Basin Forest Fund om vern av de store regnskog- områdene i Sentral- Afrika. Regnskog- områdene i Sentral- Afrika er delt mellom flere land. Den klart største delen befinner seg i Den Demokratiske Republikken Kongo. Det foregår en storstilt kommersiell hugst av tømmer i dette området som er verdens nest største regnskog. REDD- midlene går her til registrering og overvåking av regnskogen, samt å legge til rette for alternative næringsveier for den svært fattige befolkningen i regionen.

REDD- prosjektets arbeid i Guyana skiller seg noe ut fra arbeidet i de andre mottakerlandene. Norge inngikk samarbeidsavtale med det lille søramerikanske landet i 2009. Avtalen forutsetter ikke reduksjon i hugsten, ettersom Guyana i utgangspunktet har svært lite hugst i sine regnskogsområder. Pengene utbetales imidlertid for fortsatt lav hugst. Avtalen går ut på at ikke mer enn 0,056 prosent av Guyanas regnskoger skal hugges. Landet må vise at avskogingsraten ikke overgår dette tallet. Innfrir landet sine forpliktelser, vil det i ettertid få utbetalinger fra de norske midlene. Hensikten med dette er å unngå at Guyana avskoger i samme grad som nabolandet Brasil har gjort inntil nylig. Prosjektene de norske pengene skal brukes til, må godkjennes av Verdensbanken. Prosjektet betraktes som spennende og nyskapende fordi man i dette tilfellet ikke belønner endring, men betaler landet for å opprettholde status quo.

Tanzania har gjennom flere tiår vært et hovedsamarbeidsland for norsk bistand. Landet er også med i REDD- prosjektet. En skogvern- avtale ble inngått mellom Norge og Tanzania i 2008. Årsakene til avskoging i landet er sammensatt og minner om Brasils problemer, men i mindre målestokk. Tømmerhugst for eksport, spesielt til Asia, er en del av problemet. I tillegg utryddes skog for å gjøre plass til plantasjer. Lokalbefolkningens hugst på grunn av behovet for brensel har også betydning. Mye

av denne virksomheten er i strid med lover og regler i landet. Registrering og overvåkning er viktige satsningsområder også her.

Mexico mottar også støtte gjennom REDD- systemet. Dette landet har imidlertid på egen hånd tatt viktige skritt for å verne sine skoger. Landet omtales som et foregangsland med hensyn til skogvern. En del av midlene fra Norge blir brukt til å videreutvikle overvåknings- og rapporteringssystemer. Disse systemene er på sikt tenkt brukt i andre land med tilsvarende utfordringer.

REDD- satsningen har av norske myndigheter blitt omtalt som en stor suksess. Opplegget har fått en mer blandet mottakelse rundt om i verden. Et trekk ved satsningen som har blitt omtalt både som en styrke og en svakhet, er at pengene utbetales etterskuddsvis. Først når mottakerlandene kan vise til resultater av iverksatte prosjekter utbetales midlene. Dette er en stor fordel sammenliknet med tidligere tiders bistandsprosjekter der det ofte, som omtalt tidligere, var svært usikkert om midlene ville føre til ønsket resultat. Ettersom det er vanskelig å oppnå resultater, og dessuten å dokumentere disse, blir svært store summer stående ubrukt på diverse konti. Det gjør at det blir et stort gap mellom bevilgede og benyttede midler. For Norges del gjør det at det blir stort avvik mellom de vedtatte bevilgningene og de faktiske overføringene. Dette vil bli drøftet nærmere i neste kapittel.

Jeg har i dette kapitlet vist at det er et tydelig økt fokus på bistand, miljø og kombinasjonen av disse i regjeringspartienes valgprogrammer for 2009. Alle de tre partiene har økt sitt fokus på dette området. Likeledes er tiltredelseserklæringen for den nye regjeringen, Stoltenberg 3- regjeringen, langt mer ambisiøs i sine miljø- og klimamål enn hva tilfellet var i 2005.

Omdømmeutvalgets konklusjoner og anbefalinger kan også sies å være tatt hensyn til. For eksempel kan målsetningen om å bli verdensledende på klimabistand sees på som et virkemiddel for å øke landets anseelse internasjonalt og underbygge det ønskede bildet av Norge som et land som tar internasjonalt ansvar for mennesker og miljø.

## 5. Effekten av miljøbistanden

Fra 1999 har altså miljøbistand lagt beslag på en stadig større del av det norske bistandsbudsjettet. I dette kapitlet vil jeg forsøke å gi svar på hvilken effekt denne satsingen har hatt. Jeg vil både se på de miljømessige, de politiske og de økonomiske konsekvensene av miljøbistanden.

### Miljømessige konsekvenser

Det er selvsagt ikke lett å måle den eksakte effekten av miljøbistanden. Det er knyttet stor usikkerhet både til pengebruk, til effekten av tiltak på kort sikt og i enda større grad på lengre sikt.

Begrepene «miljøhensyn i bistandsarbeidet» og «miljøspesifikke tiltak» er begge en del av miljøbistanden. Det kan derfor i mange tilfeller være vanskelig å skille mellom miljøbistand og annen bistand.

Det finnes en rekke artikler som omhandler effekten av norsk miljøbistand. Konklusjonene er svært sprikende. Fra regjeringshold hevdes det at tiltakene har god effekt. Erik Solheim omtalte i et intervju tiltakene i Brasil som unikt vellykket<sup>126</sup>, mens det fra enkelte organisasjoner og fagpersoner hevdes at bistandsmidlene i stor grad er bortkastet.

Riksrevisjonen leverte rapporten «*Dokument nr. 3:4 (2002–2003) Riksrevisjonens undersøkelse vedrørende miljørettet bistand*» i november 2002. Den gangen var konklusjonen at bevilgningene til miljørettet bistand hadde ligget på et høyt nivå i perioden som ble undersøkt, 1998- 2000. Kritikken fra Riksrevisjonen var at det ikke

---

<sup>126</sup> Telefonintervju med Erik Solheim 31.12.2013

fantas oversikt over hvor stor del av bistandsmidlene som hadde blitt benyttet til miljøtiltak<sup>127</sup>.

Neste rapport fra Riksrevisjonen om dette tema er *Dokument nr. 3:1 (2006–2007) Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner behandlet av Stortinget*.

Her er konklusjonen at «Undersøkelsen ga grunn til å stille spørsmål ved om rapporteringen om miljørettet bistand tilbake til Stortinget gav tilfredsstillende informasjon om hvordan midlene er benyttet, og hvilke resultater som blir oppnådd.»<sup>128</sup>

Også her påpekes det altså manglende evne eller vilje til å dokumentere resultater av den miljørettede bistanden.

Enda en rapport fra Riksrevisjonen foreligger om emnet, Dokument 3:5 (2009–2010).

Også i denne artikkelen poengterer Riksrevisjonen usikkerheten rundt effekten av tiltakene. Systemer for overvåkning av avskoging er på plass i Brasil. Det er det derimot ikke i det andre landet rapporten omtaler, Indonesia. Til tross for etableringen av et overvåkningssystem i Brasil, er effekten svært usikker på grunn av at det ikke skilles mellom lovlig og ulovlig hogst og at det derfor er vanskelig å måle den avskogingen som ønskes redusert. Da blir det automatisk også vanskelig å vurdere effekten av tiltakene.<sup>129</sup> Rapporten viser også at det er vanskelig å skille endringer i klimautslipp som skyldes effekten av iverksatte tiltak, fra effekten av andre forhold, som for eksempel konjunkturedringer i forbindelse med finanskrisa.

I en artikkel publisert på norad.no den 6. desember 2012, hevdes det at avskogingen i Brasil er redusert med over 60 prosent som følge av tiltak finansiert av Amazonasfondet.<sup>130</sup> Bidragsyterne til Amazonasfondet har vært Norge, Tyskland og det statseide brasilianske oljeselskapet Petrobras, som Statoil har samarbeidet nært

---

<sup>127</sup> Dokument nr. 3:4 (2002–2003) *Riksrevisjonens undersøkelse vedrørende miljørettet bistand*, s.9

<sup>128</sup> Dokument nr. 3:1 (2006–2007) *Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner behandlet av Stortinget*, s.9

<sup>129</sup> Dokument 3:5 (2009–2010) *Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelse i klimapolitikken*, s.20

<sup>130</sup> [http://www.norad.no/no/resultater/avskogingen-er-reduisert-med-over-60-prosent\\_10.02.14](http://www.norad.no/no/resultater/avskogingen-er-reduisert-med-over-60-prosent_10.02.14)

med de siste årene. Reduksjonen som omtales er målt i forhold til gjennomsnittlig avskoging i perioden 2001- 2010.

Artikkelen opplyser også om at det bare er 554 millioner av de norske regnskogmilliardene som faktisk er utbetalt til Amazonasfondet. Drøyt 3 milliarder står fortsatt på bok fordi det foreløpig ikke er gjennomført tiltak tilsvarende en større sum.<sup>131</sup> Slik er det altså et meget stort gap mellom tildelte og brukte midler. Bare en drøy syvendedel var i desember 2012 brukt på miljøtiltak, mens det resterende sto urørt på konto.<sup>132</sup>

De store kuttene i den brasilianske avskogingen kan dermed ikke uten videre tas til inntekt for vellykket norsk miljøbistand, men er heller en konsekvens av strengere oppfølging av bestemmelser om vern internt i Brasil. Fagdirektør i miljøverndepartementet Per Fredrik Ilsaas Pharo sier til *Aftenposten* den 30/12- 2011 at de norske midlene til Amazonasfondet har vært viktige, men at den viktigste faktoren har vært at Brasil siden 2005 har slått hardere ned på ulovlig hogst. Pharo sier videre at de norske midlene støtter en gledelig utvikling i Brasil, men at det er vanskelig å måle nøyaktig hva den norske innsatsen med hensyn til skogvern i regnskogen egentlig betyr.<sup>133</sup>

I et telefonintervju den 5. desember 2013 sier Pharo at reduksjonen i hogst i Brasils regnskoger er opp mot 80 prosent. Han omtaler dette som verdens største klimatiltak. At store summer står på bok og ikke er benyttet til konkrete tiltak, mener Pharo på den ene side er problematisk ettersom pengene gjerne skulle vært brukt på utslippsreducerende tiltak. På den annen side mener han det er en forutsetning for å iverksette tiltak at pengene allerede er på plass. Årsakene til at penger står ubrukt, er ifølge fagdirektøren at det tar tid å bygge opp systemer, ettersom dette er en ny måte å drive bistand på. Dessuten har Norge nulltoleranse for korrupsjon, noe som medfører tidkrevende undersøkelser av aktuelle prosjekter før disse kan godkjennes.

---

<sup>131</sup> <http://www.norad.no/no/resultater/avskogingen-er-reduisert-med-over-60-prosent> 10.02.14

<sup>132</sup> <http://www.norad.no/no/resultater/avskogingen-er-reduisert-med-over-60-prosent> 10.02.14

<sup>133</sup> <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Norsk-klimaprojekt-i-hardt-var-6730543.html> 10.02.14

Pharo legger til at det ikke er norske myndigheter, men den brasilianske utviklingsbanken som styrer pengene Norge donerer.<sup>134</sup>

Riksrevisjonen og Miljøverndepartementet er altså enige om at det er vanskelig å måle effekten av de norske bidragene til vern av verdens regnskoger. Det er imidlertid lite fokus på at det meste av de avsatte midlene til skogvern ikke blir brukt, men står på sperrede konti. Pressen, blant andre *Aftenposten* og *Teknisk Ukeblad*, omtalte problemet med de ubrukne midlene sommeren 2011, men Miljøverndepartementet avdramatiserte situasjonen ved å hevde at målet ikke var å bruke penger, men å bidra til endringer.<sup>135</sup>

Hva sier så miljøorganisasjonene om de norske tiltakene?

WWF Norge er svært positive til Skoginitiativet og hevdet i en artikkel på sin hjemmeside 20. juni 2012 at avskogingsraten i Amazonas er redusert med 8 prosent i perioden mellom august 2010 og juli 2011. Milliardsamarbeidet mellom Norge og Brasil blir i artikkelen oppgitt som en medvirkende årsak til denne utviklingen. Det bekymrer imidlertid WWF at en ny skoglov, som åpner for økt hugst, ble vedtatt i mai 2012. Dette kan, ifølge WWF, medføre at arbeidet Norge har bidratt med midler til i Amazonas kan være bortkastet. Ifølge artikkelen finnes det nemlig ikke garantier for at områder vernet med norske penger ikke kan hugges i nær framtid.<sup>136</sup>

I en artikkel fra desember 2012 på organisasjonens hjemmeside, uttaler WWFs Mads Halvdan Lie seg meget positivt om REDD- satsingen. Han hevder at prosjektet har økende internasjonal støtte og at stadig flere donor- land, som Storbritannia, USA og Australia, stiller seg bak REDD- prosjektet. Lie hevder videre at den norske støtten har vært medvirkende til at Brasils avskogingsrate er redusert med 70 prosent siden prosjektet startet. Gevinsten i reduserte utslipp for 2011 skal, ifølge Lie, tilsvare

---

<sup>134</sup> Telefonintervju med fagdirektør i Miljøverndepartementet, Per Fredrik Ilsaas Pharo 5/12-2013

<sup>135</sup> <http://www.tu.no/miljo/2011/07/18/norske-regnskogmilliarder-star-ubrukt-pa-konto/>  
<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Norske-regnskogmilliarder-star-ubrukt-pa-konto-5014230.html>

<sup>136</sup> <http://www.wwf.no/?36485/Rekordgode-resultater-fra-regnskogen-trues-av-ny-skoglov>

Tysklands totale CO<sub>2</sub>- utslipp samme år.<sup>137</sup> WWF Norge er altså meget positive til Regjeringens skoginitiativ.

Naturvernforbundet publiserte i 2010 i artikkelen *Kan klimaforhandlingene redde regnskogen?* på sin hjemmeside. Naturvernforbundet er i utgangspunktet positive til det norske initiativet for å redde tropisk regnskog, men ser også en rekke problemer og utfordringer ved systemet. Forbundet trekker både fram vanskelighetene ved å måle utslipp, og ikke minst usikkerheten rundt størrelsen på tidligere utslipp. Det bekymrer også organisasjonen at både regnskogland og rike industriland ønsker et system der REDD- tiltak etter hvert skal utløse klimakvoter for giverlandene. I så fall frykter Naturvernforbundet at konsekvensen kan bli økte utslipp i de rike giverlandene og at tiltakene dermed ikke vil ha noen global miljøeffekt<sup>138</sup>. Vi finner altså en positiv, men noe ambivalent holdning til regnskogsatsingen fra Naturvernforbundet.

Bellona var svært positive til Regjeringens skoginitiativ da dette ble lansert i 2007. Leder Fredric Hauge mente Norge på denne måten gikk foran og tok ansvar.<sup>139</sup> Han var derimot svært skeptisk da Jens Stoltenberg i 2008 reiste til Brasil både for å diskutere vern av regnskog, og for å fremme norske oljeinteresser i landet. Stoltenberg uttalte da at Skoginitiativet styrket det norske omdømmet, og at han var glad hvis det bidro til å øke norske oljevirkosomheters sjanser i Brasil. Hauge var meget skeptisk til denne koblingen, og mente det var å gi med den ene hånda og ta med den andre. Hauge mente at Norge ikke burde være pådriver for oljeutvinning i Brasil, heller tvert imot.<sup>140</sup>

---

<sup>137</sup> [http://m.wwf.no/bibliotek/nyheter\\_fakta/?37965](http://m.wwf.no/bibliotek/nyheter_fakta/?37965)

<sup>138</sup>

[http://naturvernforbundet.no/getfile.php/Dokumenter/Rapporter%20og%20faktaark/2010/faktaark\\_redd\\_2010\\_web.pdf](http://naturvernforbundet.no/getfile.php/Dokumenter/Rapporter%20og%20faktaark/2010/faktaark_redd_2010_web.pdf)10.02.14

<sup>139</sup> <http://www.tu.no/miljo/2007/12/09/bellona-fornoyd-med-regnskogmilliarder> 10.02.14

<sup>140</sup> [http://www.ukeavisenledelse.no/nyheter/etikk\\_og\\_samfunnsansvar/bruker-regnskogmilliardene-til-a-fremme-norske-oljeinteresser-/](http://www.ukeavisenledelse.no/nyheter/etikk_og_samfunnsansvar/bruker-regnskogmilliardene-til-a-fremme-norske-oljeinteresser/) 10.02.14

## **Politiske konsekvenser**

De politiske konsekvensene av miljøbistanden er det selvsagt svært vanskelig å si noe sikkert om. Det var Erik Solheim helt enig i. Kan tiltakene ha bidratt til å styrke oppfatningen i det internasjonale samfunn om at Norges er et land som tar internasjonalt ansvar og utgjør en forskjell? Solheim mener det. I telefonintervjuet sa han at Norge har oppnådd mye anerkjennelse for skogvernsatsningen og at landets omdømme gjennom dette prosjektet er styrket. Dette har igjen medført at norske meninger blir lyttet til i internasjonale fora i større grad enn tidligere. I følge Solheim er dette særlig synlig i miljø- og klimaspørsmål<sup>141</sup>

## **Økonomiske konsekvenser**

Som tidligere nevnt er det altså vanskelig å måle den miljømessige effekten av miljøbistanden. De politiske konsekvensene er også, som nevnt, vanskelige å måle. Når det gjelder økonomiske konsekvenser er det lettere å skaffe seg oversikt over tendenser og endringer. I dette kapitlet vil jeg presentere endringer i norske selskapers handel med utlandet som kan sees i sammenheng med miljøbistanden.

Det mest påfallende trekket i denne sammenheng er at Norges handel med land som mottar bistand har steget betraktelig de siste årene. Og særlig har norske selskapers engasjement i land som mottar miljøbistand økt sterkt etter at regnskogsprosjektet ble lansert på Bali i 2007. Spesielt blir dette synlig i tiden etter 2010 da de store overføringene til klimatiltakene begynte.

Da utenriksminister Jonas Gahr Støre talte på stasjonssjefsmøtet i utenriktjenesten i Oslo 20. august 2012, sa han følgende:

Utenriktjenesten er i ferd med å bli spydspisser for norske energiinteresser og energivirksomheter, og for næringslivet mer generelt. Dette reflekterer

---

<sup>141</sup> Telefonintervju med Erik Solheim 31.12.2013



internasjonaliseringen av olje, gass og øvrig energiindustri, inkludert leverandørindustrien.<sup>142</sup>

Ser man nærmere på norsk næringslivs forhold til Brasil, kan man se store forskjeller før og etter bistandsavtalen. Det har forekommet en enorm økning i handel og samarbeid. Store norske investeringer i Brasil har funnet sted i tiden etter at avtalen om milliardbeløp til klimaprosjekter ble inngått. Og særlig har endringene funnet sted i de bransjene som nevnes spesielt av daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre i avsnittet over, nemlig olje, gass og leverandørindustri.

Tradisjonelt har handelen mellom Norge og Brasil i all vesentlig grad dreid seg om fisk og kaffe. Norge har eksportert klippfisk og importert kaffe. I perioden mellom 2000 og 2008 økte den norske eksporten til Brasil med 133 prosent mens importen fra landet økte med 178 prosent.<sup>143</sup>

Fortsatt var det de to tradisjonelle varene som sto for brorparten av handelen.

I 2010, året da de store bistandsoverføringene til Brasil begynte, endret dette bildet seg kraftig. I en pressemelding fra Regjeringen den 4/2- 2011 presenteres en rekke interessante fakta om endringer i handel og næringslivssamarbeid mellom Norge og Sør-Amerikas største land. Det opplyses om at det økonomiske samarbeidet mellom de to landene er langt bedre og mye mer omfattende enn noen gang tidligere. I 2010 var verdien av vareeksporten fra Norge til Brasil på 5,5 milliarder kroner. I følge pressemeldingen tilsvarte dette en økning på hele 80 prosent sammenliknet med 2009. Det opplyses også om at til tross for at klippfiskeksporten dette året var 30 prosent høyere enn året før, eksporterte Norge for første gang mer industrivarer enn klippfisk til Brasil i 2010.<sup>144</sup>

Videre nevnes det at det i 2011 var om lag 120 norske selskaper som drev næringsvirksomhet i Brasil og at dette tallet hadde blitt doblet de siste fem årene.

---

<sup>142</sup> [http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler\\_artikler/jgs\\_taler\\_artikler/2012/redegjorelse-stasjonssjefsmotet-2012.html?id=697712\\_10.02.14](http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2012/redegjorelse-stasjonssjefsmotet-2012.html?id=697712_10.02.14)

<sup>143</sup> <http://www.norlarnet.uio.no/pdf/behind-the-news/englis/2012/brazil-and-norway.pdf>

<sup>144</sup> [http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/pressesenter/pressemeldinger/2011/rekordstor-naringsdelegasjon-til-brasil-.html?id=632750#\\_10.02.14](http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/pressesenter/pressemeldinger/2011/rekordstor-naringsdelegasjon-til-brasil-.html?id=632750#_10.02.14)

Majoriteten av de norske selskapene opererer innen offshore og maritim virksomhet. For eksempel nevnes det at en fjerdedel av alle spesialskipene som betjener den brasilianske sokkelen er kontrollert av norske selskaper. Videre nevnes det at en rekke norske selskaper også innenfor andre bransjer driver næringsvirksomhet i landet, så som Norsk Hydro, Yara, Norske Skog, Ekornes, Umoe Bioenergy og DnB NOR, for å nevne noen<sup>145</sup>.

Pressemeldingen fra Regjeringen har følgende overskrift: «Rekordstor næringsdelegasjon til Brasil med Giske.» Dette refererer til et besøk i februar 2011, der omtrent 130 personer fra norsk næringsliv deltok i et besøk i Brasil sammen med nærings- og handelsminister Trond Giske. Målet med turen var å styrke nærings- og handelssamarbeidet mellom de to landene.

Norske myndigheter har altså lagt stor vekt på å legge til rette for at forholdet mellom de to landene skal være best mulig, slik at norsk næringsliv skal ha gode forutsetninger for å ekspandere i den raskt voksende brasilianske økonomien. Så viktig har dette vært for Regjeringen at det i mars 2011 ble lagt fram en egen Brasilstrategi. I denne beskrives Brasil som en av Norges viktigste samarbeidspartnere. Det legges vekt på at norsk næringslivs tilstedeværelse i landet er sterkt økende og at det fra norsk side gjøres store investeringer. Videre poengteres det i dokumentet at de store olje- og gassfunnene på brasiliansk sokkel vil kunne gjøre Brasil til en av verdens største oljeprodusenter. Målet med å lage en egen Brasilstrategi er ifølge dokumentet «å gjøre Norge til en foretrukket og naturlig samarbeidspartner for Brasil.»<sup>146</sup>

Tallene over viser at så har skjedd. Norsk næringsliv er som vist sterkt inne i den raskt voksende brasilianske økonomien. Endringene har skjedd etter 2007, og særlig etter 2010. Disse årstallene er tidligere nevnt som viktige år med tanke på norsk bistand til Brasil. Løftet om milliardstøtte til vern av regnskog i Amazonas ble gitt av

---

<sup>145</sup> [http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/pressepenter/pressemeldinger/2011/rekordstor-naringsdelegasjon-til-brasil-.html?id=632750#\\_10.02.14](http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/pressepenter/pressemeldinger/2011/rekordstor-naringsdelegasjon-til-brasil-.html?id=632750#_10.02.14)

<sup>146</sup> [http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/rapporter\\_planer/planer/2011/brasil\\_strategi.html?id=636321\\_10.02.14](http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/rapporter_planer/planer/2011/brasil_strategi.html?id=636321_10.02.14)

statsminister Jens Stoltenberg under klimakonferansen på Bali i 2007. De store overføringene av bistandsmidler fra Norge til Brasil startet i 2010.

Som tidligere nevnt skulle de norske kjerneverdiene i omdømmebyggingen være «I Norge samhandler mennesker med kultur, teknologi og natur på en innovativ og harmonisk måte.»<sup>147</sup>

Hva ville norske myndigheter oppnå ved dette omdømmearbeidet? En rekke mål er listet opp, men de som nevnes først er som tidligere nevnt økt gjennomslag for norske standpunkt i internasjonal politikk og å styrke norsk næringslivs internasjonale konkurransekraft.<sup>148</sup>

Brasil ble altså valgt som det første og største av Norges samarbeidsland i regjeringens skoginitiativ, som finansierer mye av FN-prosjektet REDD. En innlysende årsak til at nettopp Brasil ble valgt er at landet har det meste av verdens største regnskog, Amazonas, innenfor sine grenser. Tiltak for å redusere hugst i verdens regnskoger må derfor nærmest selvfølgelig omfatte dette landet. Men kan det tenkes at det også finnes andre årsaker enn de rent klimamessige til at Norge ønsket å inngå en så omfattende økonomisk avtale med Brasil? Skjedde det noe i Brasil i den aktuelle perioden som kan tenkes å ha hatt betydning for norske myndigheters valg av samarbeidspartnere? Det vil jeg undersøke videre i dette kapitlet.

Nettopp i 2007 gjorde det brasilianske oljeselskapet Petrobras sitt største oljefunn. Funnet var lokalisert i Atlanterhavet utenfor kysten av Brasil og fikk navnet Tupi. I en artikkel på nettstedet e24.no, beskrev analytiker Martin Mølsæter i First Securities funnet som gigantisk og vurderte det som omtrent dobbelt så stort som Ekofisk, det største av oljefeltene i Nordsjøen.<sup>149</sup> I det perspektivet mener jeg det er relevant å stille følgende spørsmål: Kan norske bistandsmidler ha blitt brukt strategisk for å posisjonere Norge og det statseide Statoil i forbindelse med de nye store oljefunnene

---

<sup>147</sup> Omdømmeutvalgets sluttrapport, 2006, s. 3

<sup>148</sup> Omdømmeutvalgets sluttrapport, 2006, s. 5

<sup>149</sup> <http://e24.no/energi/kjempestort-oljefunn-i-brasil/209326810.02.14>

på brasiliansk sokkel? Med til dette bildet hører også det faktum at Brasil er avhengig av samarbeid med utenlandske oljeselskaper med spesiell kompetanse på dypvannsboring for å hente opp denne oljen. En rekke internasjonale oljeselskaper konkurrerer om denne typen oppdrag. Et av dem er Statoil.

Jeg har tidligere i kapitlet nevnt at Stoltenberg i 2008, i forbindelse med et besøk i Brasil, uttalte at Skoginitiativet styrket det norske omdømmet og at han var glad hvis det bidro til å øke norske oljevirksohmeters sjanser i Brasil.<sup>150</sup>

En artikkel i *Dagens Næringsliv* den 14/9-2010 er interessant i denne sammenheng. Avisen skrev da at: «Regnskogmilliarder åpner oljedører»<sup>151</sup> Videre i artikkelen siteres daværende olje- og energiminister Terje Riis- Johansen på at en milliard dollar til Amazonas-fondet har gjort norsk oljebransjes inntog i Brasil lettere.<sup>152</sup>

Interessant er det da å lese på Statoils egne hjemmesider at Statoil fikk tildelt letelisenser i Brasil både i 2002, 2005 og 2008, men at det var med selskapets inntreden i Peregrino- prosjektet, som startet produksjon i 2011, at den norske oljegiganten ble det største utenlandske oljeselskapet i Brasil.<sup>153</sup>

I et telefonintervju om mulige koblinger mellom norsk miljøbistand og Statoils næringsinteresser den 5. november 2012, avviste Hans- Aasmund Frisak, som er leder for Statoils avdeling for International Government Relations and Public Affairs, at det fantes koblinger mellom norsk bistand og tildeling av lisenser til Statoil på brasiliansk sokkel. Han kunne imidlertid bekrefte at klimabistanden fra Norge hadde gjort det lettere for Statoil å arbeide i landet og at norske selskaper generelt ble møtt med mye velvilje i Brasil etter at avtalen om klimabistand ble inngått.<sup>154</sup>

---

<sup>150</sup> [http://www.ukeavisenledelse.no/nyheter/etikk\\_og\\_samfunnsansvar/bruker-regnskogmilliardene-til-a-fremme-norske-oljeinteresser-/10.02.14](http://www.ukeavisenledelse.no/nyheter/etikk_og_samfunnsansvar/bruker-regnskogmilliardene-til-a-fremme-norske-oljeinteresser-/10.02.14)

<sup>151</sup> <http://www.dn.no/energi/article1975276.ece> 10.02.14

<sup>152</sup> [http://www.dn.no/energi/article1975276.ece\\_10.02.14](http://www.dn.no/energi/article1975276.ece_10.02.14)

<sup>153</sup> [http://www.statoil.com/no/NewsAndMedia/News/2013/Pages/15May\\_Brazil.aspx\\_10.02.14](http://www.statoil.com/no/NewsAndMedia/News/2013/Pages/15May_Brazil.aspx_10.02.14)

<sup>154</sup> Telefonintervju med Hans- Aasmund Frisak, leder for Statoils avdeling for International Government Relations and Public Affairs, den 5/11-2012

Om norske bistandsmilliarder er brukt bevisst strategisk for å oppnå fordeler for norske selskaper i Brasil, er et spørsmål det ikke er mulig å besvare ved hjelp av åpne kilder. Det er imidlertid liten tvil om at Norges økonomiske forhold til Brasil har endret seg radikalt i den aktuelle perioden. Det kan altså se ut til at de store pengeoverføringene til Brasil, tilsiktet eller ei, har medført vesentlige endringer i det økonomiske forholdet mellom de to landene og at disse har vært svært fordelaktige for Norge og norske selskaper.

Så langt har dette kapitlet dreiet seg om endringer i det økonomiske forholdet mellom Norge og Brasil i perioden med klimabistand. Videre i kapitlet vil jeg se nærmere på endringer i det økonomiske forholdet mellom Norge og de øvrige landene Norge har samarbeidet med gjennom REDD.

De øvrige samarbeidspartnere i REDD, der målet har vært å bidra til redusert hugst og ødeleggelse av regnskog, har i Sør-Amerika vært Mexico og Guyana. I Asia har Indonesia vært valgt som samarbeidsland og i Afrika har Norge samarbeidet med Tanzania og dessuten Kongobassengfondet.

Hva har så gjort at nettopp disse landene og områdene har blitt valgt?

Først og fremst er samarbeidspartnere valgt fordi noen av verdens største regnskoger finnes i nettopp disse områdene. Hvis skogverntiltakene skulle kunne ha global effekt måtte disse områdene være med i prosjektet. Finnes det andre fellestrekk mellom samarbeidslandene enn at de alle har store arealer med regnskog innenfor sine landegrenser?

Et viktig fellestrekk ved samtlige av disse er at landene det er snakk om har, eller grenser inn mot, store olje- og gassforekomster. Et annet relevant fellestrekk er at norske oljeselskaper, med Statoil i spissen, i den samme perioden som klimabistanden har blitt avtalt og overført, har etablert seg eller økt sitt engasjement i nesten alle de aktuelle områdene.

I Tanzania etablerte Statoil seg i 2007. Skogvernavtalen mellom Norge og Tanzania ble inngått i 2009. I 2012 gjorde Statoil funn utenfor kysten av det afrikanske landet som i *Teknisk Ukeblad* den 5/4- 2013 omtales som Statoils største internasjonale prosjekt noensinne.<sup>155</sup>

Den andre afrikanske samarbeidspartneren er Kongobassenget. Norske myndigheter inngikk avtale om støtte til Kongobassenget i 2012. Dette regnskogsområdet finnes i flere land. Disse er Kamerun, Den Demokratiske Republikken Kongo, Den Sentralafrikanske Republik, Republikken Kongo, Ekvatorial Guinea og Gabon. Med unntak for Den Sentralafrikanske Republik er alle disse olje- og gassnasjoner. Finnes det så noen koblinger mellom norsk næringsliv og landene i Kongobassenget? Det norske oljeselskapet Panoro Energy gjorde betydelige funn i Republikken Kongo i 2011.<sup>156</sup> Videre inngikk Aker Solution en milliardkontrakt med samme land i 2013.<sup>157</sup>

Panoro Energy har også siden 2011 vært involvert i leteaktivitet i Gabon.<sup>158</sup> Statoil har ikke aktivitet i landet, men på utenriksdepartementets landsider kunne man i 2011 lese at selskapet jobber med å fremskaffe informasjon om utlysning av lisenser for nye leteblokker i landet. Videre forteller sidene at det er økt interesse for Gabon blant norske utstyrsleverandører innen oljesektoren.<sup>159</sup>

Når det gjelder Ekvatorial Guinea er ikke norske oljeselskaper involvert i virksomhet der, men på hjemmesidene til Fellesrådet for Afrika skrev Thor Stian Sæther på dette landets landprofil for 2012-2013 at Statoil så langt hadde holdt seg unna landet på grunn av det autoritære styresettet i landet, men at selskapets interesse for landet i 2012 var stigende.<sup>160</sup>

---

<sup>155</sup> <http://www.tu.no/olje-gass/2013/04/05/dette-bli-tidenes-storste-statoil-utbygging>\_10.02.14

<sup>156</sup> <http://www.hegnar.no/bors/energi/article649924.ece>\_10.02.14

<sup>157</sup> <http://www.petro.no/nyheter/up/nok-49-kongo-avtale>\_10.02.14

<sup>158</sup> <http://www.petro.no/nyheter/internasjonalt/panoro-skyter-offshore-gabon/9064a176-e5dc-40aa-8a2b-b501e45d1cec>\_10.02.14

<sup>159</sup> <http://www.landsider.no/land/gabon/fakta/bilaterale/>\_10.02.14

<sup>160</sup> <http://www.afrika.no/Detailed/23718.html>\_08.02.14

Norske oljeselskaper er heller ikke etablert i Den Demokratiske Republikken Kongo. Landet er imidlertid naboland til oljegiganten Angola der Statoil de siste årene har gjort enorme investeringer og i 2011 tjente 13,9 milliarder kroner.<sup>161</sup>

I det tidligere omtalte intervjuet med Statoils Hans- Aasmund Frisak, kunne han fortelle at når norsk utenriktjeneste etablerte seg i nye land var dette ofte i samråd med norske selskaper, som Statoil, og ofte etter oppfordring fra selskapene med bakgrunn i deres næringsinteresser.<sup>162</sup> I den sammenheng er det interessant at Norge i 2011 opprettet en ny utenriksstasjon i Ghana. Statoil etablerte seg i Ghana våren 2012 ved å kjøpe seg inn i en dypvannslisens.<sup>163</sup> Dette året begynte landet å eksportere olje etter å ha gjort de første oljefunnene i 2007. Ghana mottar bistand fra Norge gjennom programmet Olje for Utvikling, men er ikke en del av regjeringens skoginitiativ.

I Asia samarbeider Norge med Indonesia om vern av regnskog. Avtalen kom på plass i 2010. Tre år tidligere, i 2007, etablerte Statoil seg i dette sørøstasiatiske landet. I 2011, året etter at avtalen var inngått, kunne man på Statoils hjemmesider lese at selskapet økte sin tilstedeværelse i landet.<sup>164</sup> Avtaler var da inngått om leting og boring på indonesisk sokkel. Også her er det snakk om boring til havs, som Statoil har utviklet spesielt god kompetanse på.

Et annet stort norsk selskap som driver næringsvirksomhet i Indonesia er Aker Solutions. Deres virksomhet er innen produksjon av avansert teknologisk utstyr til oljebransjen. Selskapet etablerte seg i Indonesia i 1992, og utvidet sin satsing i landet i 2009. Det økte da sin kapasitet med over femti prosent.<sup>165</sup>

---

<sup>161</sup> <http://www.rorg.no/Artikler/2832.html>\_08.02.14

<sup>162</sup> Telefonintervju med Hans- Aasmund Frisak, leder for Statoils avdeling for International Government Relations and Public Affairs, den 5/11-2012

<sup>163</sup> <http://e24.no/energi/statoil-inn-i-ghana/20197023>\_08.02.14

<sup>164</sup> [http://www.statoil.com/no/NewsAndMedia/News/2011/Pages/24May\\_Indonesia.aspx](http://www.statoil.com/no/NewsAndMedia/News/2011/Pages/24May_Indonesia.aspx)\_08.02.14

<sup>165</sup> <http://www.akersolutions.com/en/Global-menu/Media/vid-people/Our-locations/Location-report-Batam-Indonesia/>\_10.02.14

På regjeringens nettsider kunne man i 2012 lese at norsk næringsliv satser i Indonesia. Daværende nærings- og handelsminister Trond Giske besøkte landet i november samme år sammen med en delegasjon på omtrent hundre representanter for norsk næringsliv. Delegasjonen fokuserte på samarbeid de to landene imellom innenfor flere næringer, men særlig innenfor olje og gass.<sup>166</sup> Også her foregikk det en betydelig økning i handel og næringslivssamarbeid, spesielt innenfor olje- og gassektoren i det samme tidsrommet som bistandsmidlene ble overført.

I Latin-Amerika har norske myndigheter, i tillegg til Brasil, inngått avtaler om norske overføringer til vern av regnskog med det lille landet Guyana i 2009 og Mexico i 2010. Som nevnt i et tidligere kapittel går avtalen ut på å opprettholde lav hugstrate i Guyana. I Mexico er det teknologi til overvåkning av regnskogen det handler om.

Når det gjelder handelsforbindelser mellom Norge og Mexico er disse betydelige. En rekke norske selskaper opererer i landet. Blant annet Statoil, Hydro og Yara. Statoil etablerte seg i Mexico i 2001 og inngikk samarbeidsavtale med det nasjonale oljeselskapet Petroleos Mexicanos i 2007. På Statoils nettsider for Mexico ble det i 2007 publisert en artikkel som fortalte at Statoil ønsket utvidet samarbeid med Petroleos Mexicanos og at selskapet ventet på budrunder på lisenser for dypvannsboring i 2012.<sup>167</sup>

På utenriksdepartementets landside for Mexico, oppdatert i september 2013, kunne man lese at det var betydelig interesse for Mexico- gulfen hos Statoil. Dessuten kunne artikkelen fortelle at stadig flere norske utstyrspordusenter og tjenesteleverandører søker mot dette markedet.<sup>168</sup> Altså betydelige næringsinteresser for norsk næringsliv i Mexico, spesielt innen olje- og gassektoren.

I 2009 inngikk Norge en avtale om belønning for fortsatt lav hugstrate i Guyana. Hvis resultatene tilsier det, kan utbetalingene til landet bli på 1,5 milliarder norske kroner

---

<sup>166</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/nhd/Nyheter-og-pressemedlinger/nyheter/2012/norsk-naringsliv-satser-i-indonesia.html?id=708692>\_10.02.14

<sup>167</sup> <http://www.statoil.com/no/about/worldwide/northamerica/mexico/pages/default.aspx>\_10.02.14

<sup>168</sup> <http://www.landsider.no/land/mexico/fakta/bilaterale>10.02.14



innen 2015.<sup>169</sup> Ikke for å foreta endringer av noe slag, men for å opprettholde tingenes tilstand, å videreføre den lave hugstraten som landet altså har. Hvordan er så næringsforbindelsene mellom Norge og Guyana? I følge utenriksdepartementets landside for Guyana, sist oppdatert i mars 2009, er verken norsk utenriktjeneste eller norsk næringsliv representert i landet. Det kan de imidlertid komme til å bli.

Guyana har tre naboland, Venezuela, Brasil og Surinam. Statoil er etablert i alle de tre landene. I oljegiganten Venezuela har selskapet operert siden 1994. I Surinam etablerte de seg i 2011 ved å kjøpe lisenser for oljeboring til havs i det såkalte Guyanabassenget. Oljeforekomstene i bassenget ble av Oil Investing News omtalt som massive i 2011.<sup>170</sup> Hvilket land som eier rettighetene til oljeutvinning i Guyanabassenget har vært gjenstand for en langvarig konflikt mellom Guyana og Surinam. Da FN bisto landene i å løse konflikten i 2007, ble Guyana tilkjent omtrent to tredjedeler av dette bassenget.<sup>171</sup> To år senere ble avtalen mellom Guyana og Norge inngått.

Som en oppsummering av kapitlet om de økonomiske konsekvensene av miljøbistanden, kan det sies at norske selskaper har betydelige næringsinteresser i de fleste av samarbeidslandene. Særlig gjelder dette innenfor olje- og gasssektoren og dessuten leverandørindustrien. Jonas Gahr Støres uttalelse om at «Utenriktjenesten er i ferd med å bli spydspisser for norske energiinteresser og energivirksomheter, og for næringslivet mer generelt»<sup>172</sup>, slik han uttalte på stasjonssjefsmøtet for utenriktjenesten i 2012, stemmer svært godt med den utviklingen som her er beskrevet.

---

<sup>169</sup> <http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/klima/klimaogskogprosjektet/norge-og-guyana-avtale-om-a-bevare-guyan.html?id=59231810.02.14>

<sup>170</sup> <http://oilinvestingnews.com/5576-guyana-suriname-oil-discovery-french-guiana-tullow-tlw-statoil-cgx-oyl-repsolrepyy.html10.02.14>

<sup>171</sup> <http://www.pca-cpa.org/upload/files/Guyana-Suriname%20Award.pdf>

<sup>172</sup> [http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler\\_artikler/jgs\\_taler\\_artikler/2012/redegjorelse-stasjonssjefsmotet-2012.html?id=697712\\_22.12.13](http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2012/redegjorelse-stasjonssjefsmotet-2012.html?id=697712_22.12.13)

Det er altså et åpenbart sammenfall mellom såkalte samarbeidsland i klimapolitikken og norske næringsinteresser, spesielt innen olje- og gassektoren. I tillegg til dette sammenfallet med tanke på samarbeidsland, er det også et tydelig sammenfall i tid mellom store oljefunn, norske oljeselskapers etablering i de aktuelle land og regioner, og tildeling av norsk støtte til klimatiltak. Norsk næringsliv økte i meget stor grad sin virksomhet i land som mottok miljøbistand fra Norge i perioden 2007 til 2013.

## 6. Kritikk av miljøbistanden

Jeg har i forrige kapittel skrevet om Bellona- leder Fredric Hauges kritikk av regjeringen Stoltenbergs sammenblanding av roller. Kritikken gikk ut på at Norge på den ene siden betalte for regnskogvern i Brasil, mens statsministeren på samme tid som avtalen ble inngått diskuterte muligheter for norske oljeselskaper i landet. Det har vært flere kritiske røster både til miljøbistanden i sin alminnelighet og til sammenblanding av roller når Norge altså gir bistand til land der det også er omfattende nærings samarbeid. I dette kapitlet vil jeg undersøke hva denne kritikken konkret har gått ut på og hvilket omfang den har hatt. Jeg vil både undersøke hvordan kritikken har vært i Norge og i det internasjonale bistandsmiljøet.

### Den politiske debatten i Norge

I det norske politiske miljøet har det stort sett vært enighet om at landet skal gi miljøbistand og at denne skal kanaliseres til regnskogland gjennom REDD- systemet. Regjeringspartiene la fram sin første klimamelding i 2007, Stortingsmelding nr. 34 (2006-2007) *Norsk klimapolitikk*. Regjeringen la stor vekt på at klimaendringene var et globalt problem som krevde globale løsninger. Regjeringen ønsket en politikk der Norge påtok seg ansvar for å redusere landets klimagassutslipp tilsvarende hundre prosent av landets utslipp innen 2050.<sup>173</sup> I avtalen som går under navnet Klimaforliket, som regjeringspartiene inngikk med opposisjonspartiene Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti i 2008, ble forslagene fra Stortingsmelding nr. 34 skjerpet. Det var enighet om at Norge skulle forplikte seg til å bli klimanøytrale allerede i 2030. Norge skulle overoppfylle sine forpliktelser med hensyn til utslippsreduksjoner med ti prosentpoeng. Dessuten skulle landet trappe ytterligere opp sin innsats for å motvirke avskoging i utviklingsland. De seks partiene var enige om at en betydelig del av Norges bistandsmidler skulle gå til klimatiltak i utviklingsland, ettersom dette ble ansett for å være de meste kostnadseffektive

---

<sup>173</sup> Stortingsmelding nr. 34(2006-2007): *Norsk klimapolitikk*, s.36

tiltakene.<sup>174</sup> Alle partiene på Stortinget, med unntak av Fremskrittspartiet, sto sammen om Klimaforliket. Fremskrittspartiet ble ikke invitert med i forhandlingene ettersom partiet ikke anerkjente at de globale klimaendringene skyldtes menneskelig aktivitet. Partiet har helt fram mot valget i 2013 forfektet at de anser det for mer sannsynlig at klimaendringene skyldes naturlige svingninger i solens aktivitet.<sup>175</sup> Ettersom partiet altså ikke har anerkjent sammenhengen mellom økte klimagassutslipp og stigende temperatur på jorda, har de også vært negative til satsingen på internasjonale klimaprosjekter som REDD.<sup>176</sup>

Fremskrittspartiet var også det partiet som stilte kritiske spørsmål i Stortinget etter at det ble vedtatt å bruke milliardbeløp på vern av regnskog. Temaet ble debattert i Stortinget den 8. oktober 2008. Ketil Solvik- Olsen og Tord Lien, begge representanter for Fremskrittspartiet, stilte statsråd Erik Solheim kritiske spørsmål om hvorvidt man kan vite at de norske regnskogmilliardene faktisk vil medføre redusert hogst i regnskogen. Det ble stilt spørsmål ved muligheten for kontroll og overvåking av resultater og dessuten om langsiktigheten i prosjektet. De to representantene uttrykte bekymring for at vernet av den brasilianske regnskogen bare blir et midlertidig vern og at hogst kan foregå etter at perioden for vern er over. Da kan i så fall verdien av tømmeret ha steget på grunn av økt vekst og hogst vil da være mer lønnsomt for Brasil. Dermed får landet dobbel fortjeneste på hogst og salg av tømmeret, mente Solvik- Olsen.

Høyres Peter Skovholt Gitmark støttet Solheim og regjeringens skogprosjekt i Brasil, men var enig med de to Frp- representantene om at kontroll og overvåking av regnskogen er viktig og at det må foretas grep for å sikre at skogvernet ikke blir et midlertidig vern, men at det gjøres langsiktig. Solheim var enig i at overvåking og langsiktighet er viktig. Uppfordret la han også til at regnskogsatsing er genial bistand i den forstand at den både hjelper fattige i regnskogen, den bidrar til å opprettholde artsmangfoldet og dessuten bidrar den til reduserte klimautslipp. Solheim poengterte at det siste også var i Norges interesse.

---

<sup>174</sup> [http://www.regjeringen.no/Upload/MD/Vedlegg/Klima/avtale\\_klimameldingen.pdf](http://www.regjeringen.no/Upload/MD/Vedlegg/Klima/avtale_klimameldingen.pdf) 22.12.13

<sup>175</sup> <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Frp-vil-avlive-CO2-hypotesen-6811412.html> 22.12.13

<sup>176</sup> <http://www.nettavisen.no/nyheter/article3558213.ece> 22.12.13

Kristelig folkepartis Dagfinn Høybråten gratulerte i debatten Solheim med å ha fått bistandsbudsjettet opp på en prosent. Han mente imidlertid at det fantes en medaljens bakside, og at dette var at storsatsingen på miljøbistand hadde medført en realnedgang i annen type bistand, som nødhjelp, humanitær bistand og vaksinasjon.

Venstres Anne Margrethe Larsen ytret seg også. Hun kritiserte regjeringen for å ta regnskogmilliardene med i bistandsbudsjettet slik at dette ble på en prosent av BNI, og dermed innkassere en dobbel politisk gevinst av bevilgningen<sup>177</sup>.

Med unntak for Fremskrittspartiet har det altså hersket enighet mellom de norske politiske partiene siden 2008 om at landet skal bruke betydelige midler på REDD-prosjekter. I den grad det har vært kritikk har denne gått på om midlene skal regnes som en del av bistanden eller ei.

Til tross for denne enigheten har regjeringen måttet tåle en del annen type kritikk i det politiske miljøet for sin internasjonale klimapolitikk. Kritikken har imidlertid ikke gått på selve gjennomføringen av regnskogprosjektene. Kritikken har derimot gått på at regjeringens klimapolitikk mangler samstemthet. Da regjeringen i 2011 la fram stortingsmelding nr. 14 (2010-2011), *Mot en grønnere utvikling – om sammenhengen i miljø og utviklingspolitikken*, måtte regjeringens politikk tåle kraftig kritikk fra daværende leder for Kristelig folkeparti, Dagfinn Høybråten. Krf- lederen var meget kritisk til det han oppfattet som manglende samstemthet og helhetstenkning. At Norge på den ene siden finansierer tiltak for å redusere hugstraten i en rekke land samtidig med at det statlige investeringsfond, Statens Pensjonsfond Utland, vanligvis kalt Oljefondet, investerer i selskaper som bidrar til økte klimautslipp og dessuten til økt hogst av regnskog, vitnet ifølge Høybråten om at regjeringen Stoltenberg ikke hadde en helhetlig tenkning bak sitt miljøengasjement.<sup>178</sup> I tillegg var Høybråten kritisk til at finansieringen av klimatiltakene gikk over bistandsbudsjettet og dermed bidro til å oppfylle målsetningen om at en prosent av BNI skulle gå til bistand. Når denne typen prosjekter fikk status som bistand ville det kunne medføre en faktisk nedgang i annen type bistand og således gå ut over de aller mest fattige, ifølge

---

<sup>177</sup> <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2008-2009/081008/muntligsporretime/>

<sup>178</sup> [http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/artikkel?p\\_document\\_id=50193&hovedtema=&person=&hva=22.12.13](http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/artikkel?p_document_id=50193&hovedtema=&person=&hva=22.12.13)

Høybråten. Slik hans parti så det, burde bistanden vært på en prosent av BNI uten klimabistand medberegnet.<sup>179</sup>

Tradisjonelt har det vært Kristelig folkeparti og SV som har tatt til orde for å øke bistandsbudsjettene. Normalt ville SV støttet Krf i denne kritikken. I perioden 2005-2013 var imidlertid som kjent SV i regjering og hadde både miljøvernministeren og utviklingsministeren. Av den grunn måtte SV jobbe internt i regjeringen for å øke bistandsbudsjettet. I telefonsamtale sa Erik Solheim at han og hans parti i utgangspunktet var enig med Krf i at bistandsbudsjettet burde opp i en prosent uten klimabistand medregnet, men at hans parti ikke klarte å få med resten av regjeringen på dette.<sup>180</sup>

Hvordan har så norsk næringsliv stilt seg til klimabistanden? Næringslivets Hovedorganisasjon har vært positive til denne satsingen. I sin omtale av prosjektet har NHO vektlagt at når Norge velger å bruke milliardbeløp på klimaprojekter i utlandet, må norsk næringsliv få anledning til å spille en aktiv rolle i disse. Både når det gjelder utvikling og gjennomføring av utslippsreducerende tiltak i utlandet, mener NHO at norske selskapers interesser må sikres.<sup>181</sup> NHO tar i liten grad stilling til selve prosjektet, men fokuserer heller på hvilken rolle norske bedrifter skal ha i dette.

### **Dirty little secrets?**

Norge har fått mye positiv omtale internasjonalt i forbindelse med regnskogsatsningen. Da ideen ble lansert på klimatoppmøtet på Bali i 2007 ble Jens Stoltenbergs innlegg møtt med begeistring. Etter hvert har det også dukket opp enkelte kritiske røster. Den britiske forfatteren Mark Curtis, som de siste tjue årene

---

<sup>179</sup> [http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/artikkel?p\\_document\\_id=50193&hovedtema=&person=&hva=22.12.13](http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/artikkel?p_document_id=50193&hovedtema=&person=&hva=22.12.13)

<sup>180</sup> Telefonintervju med Erik Solheim 31.12.2013

<sup>181</sup>

<https://www.nho.no/NHO/Filer%20og%20dokumenter/Energi%20og%20klima/N%C3%A6ringslivets%20klimaeinkl%C3%A6ring.pdf?epslanguage=no>, s.6, 22.12.13

har skrevet en rekke bøker og artikler om utenrikspolitikk og bistand, var den første som skrev en kritisk artikkel om det norske initiativet. Under overskriften *Norway's dirty little secrets* publiserte han i avisa *The Guardian* en meget kritisk artikkel den 24. september 2009. Curtis hevder at de rødgrønnes valgløfter fra 2005 om å være en ledende klimanasjon ikke innfris i praksis. Han påpeker at den norske målsetningen om å være klimanøytrale innen 2030 i stor grad er basert på planer om kjøp av klimakvoter utenlands. Dessuten hevder han at den norske internasjonale klimapolitikken ikke bidrar til reduserte utslipp globalt. Argumentene hans går ut på at norsk utvinning og eksport av fossilt brensel er svært lukrativt for landet, men medfører store utslipp i Norge. Dette legitimeres ved internasjonale klimatiltak. Imidlertid betales disse tiltakene med en liten andel av de norske oljepengene og kan slik sett regnes som en del av de totale utgiftene til oljeproduksjon. Gevinsten ved produksjonen vil uansett være langt større enn disse tiltakene. Effekten er, ifølge Curtis, at Norge framstår som et land som tar internasjonalt ansvar, mens virkeligheten egentlig er den motsatte.<sup>182</sup>

Ifølge Curtis utgjør Norges befolkning om lag 0,1 prosent av verdens befolkning. Landets utslipp av klimagasser er ifølge hans artikkel omtrent 0,3 prosent av verdens samlede utslipp. Engelskmannen omtaler Norge som verdens tredje største eksportør av olje og gass. Han mener dette må telle med i landets klimaregnestykke. Ifølge hans tall er Norges samlede klimautslipp omkring 2 prosent av verdens totale utslipp om man tar med i regnestykket at den norske gassen og oljen vil gi globale utslipp selv om den forbrennes utenfor Norges grenser.<sup>183</sup>

Videre trekker Curtis fram at det norske oljefondet investeres ukritisk både i ny oljevirksomhet og i internasjonale selskaper som gjennom sine virksomheter bidrar til økte klimautslipp og forringelse av miljøet. Det hevdes i artikkelen at det er svært stor avstand mellom Norges image som et land som tar internasjonalt ansvar i

---

<sup>182</sup> <http://www.theguardian.com/commentisfree/cif-green/2009/sep/24/norway-ethical-oil-environment-arms>  
22.12.13

<sup>183</sup> <http://www.theguardian.com/commentisfree/cif-green/2009/sep/24/norway-ethical-oil-environment-arms>  
22.12.13

klimaspørsmål og landets faktiske rolle.<sup>184</sup> I en kommentar til dette sier Erik Solheim at Norge ideelt sett både burde redusert oljeutvinningen og bidratt til vern av regnskog, men at redusert oljeutvinning aldri ville fått en tilsvarende effekt som det de norske regnskogmilliardene har gitt. Solheim omtaler vern av regnskog som det beste og viktigste tiltaket Norge kunne bidra med.<sup>185</sup> Fagdirektør Pharo i Miljøverndepartementet sier også at effekten av å redusere norsk oljeutvinning ville vært nærmest ubetydelig sammenliknet med den effekten det norske regnskoginitiativet har hatt. Han sier videre at ettersom Norge står for omtrent en promille av verdens klimagassutslipp ville en reduksjon i norske utslipp hatt svært liten effekt på de globale utfordringene.<sup>186</sup>

Nils Hermann Ranum, som er avdelingsleder i Regnskogfondet, brukte samme argumentasjon som Curtis da han kritiserte Oljefondets investeringer i selskaper som er delaktige i ødeleggelse av regnskog. I 2012 ble kjent at fondet hadde investert 282 millioner kroner i Wilmar, et selskap som er blant verdens største produsenter av palmeolje. Oljen blir produsert på plantasjer i den indonesiske regnskogen og er i følge Ranum ansvarlige for at store mengder regnskog ødelegges. Ranum kritiserte investeringen og hevdet at denne typen investeringer kunne undergrave hele den norske satsingen på vern av regnskog.<sup>187</sup> Til dette sier Solheim at Norge generelt bør opptre mer ansvarlig når det gjelder oljefondets investeringer. Imidlertid hevder han at omtalte Wilmar har endret sine metoder for produksjon av palmeolje til det bedre. Solheim sier dette er et eksempel på at vern av regnskog, blant annet finansiert med norske midler, har mobilisert private aktører til å ta større miljøansvar i sin virksomhet i regnskogen.<sup>188</sup>

Ranum er en av bidragsyterne til rapporten *Beauty and the beast, Norway's investments in rainforest protection and rainforest destruction*, publisert av

---

<sup>184</sup> <http://www.theguardian.com/commentisfree/cif-green/2009/sep/24/norway-ethical-oil-environment-arms> 22.12.13

<sup>185</sup> Telefonintervju med Erik Solheim 31.12.2013

<sup>186</sup> Telefonintervju med fagdirektør i Miljøverndepartementet, Per Fredrik Illsaas Pharo 5/12-2013

<sup>187</sup> <http://e24.no/boers-og-finans/oljefondet-investerer-i-miljoeversting/20294461> 22.12.13

<sup>188</sup> Telefonintervju med Erik Solheim 31.12.2013



Regnskogfondet og Naturvernforbundet i mars 2012. Rapporten hevder at den norske stat som eier av Oljefondet investerer 27 ganger mer i selskaper som bidrar til ødeleggelse av regnskog enn hva landet investerer i bevaring av regnskog. I følge rapporten har Norge eierandeler i 73 ulike selskaper som gjennom sin næringsvirksomhet er direkte ansvarlige for ødeleggelse av regnskog i stor skala. Det dreier seg, ifølge rapporten, om hugst i Kongo, oljeboring og oppdrett av kveg i Amazonas og gruvedrift i Papua New Guinea, i tillegg til de tidligere omtalte palmeoljeplantasjene i Indonesia. Rapporten påpeker at Norge er den største bidragsyteren til REDD, men at Oljefondets investeringer undergraver effekten denne satsingen kunne ha hatt med tanke på å verne verdens regnskoger. Likeledes sier rapporten at investeringene Oljefondet har foretatt, ødelegger bildet av Norge som foregangsland i internasjonale miljøspørsmål.<sup>189</sup>

Curtis fulgte opp artikkelen i *The Guardian* med en større artikkel i 2010. Denne utdypet Norges rolle som, på den ene siden en betydelig bistandsaktør, og på den annen side en stor oljenasjon. Artikkelens tittel er *Doublethink*. Den ble publisert i Norge av Forum for utvikling og miljø. Curtis trekker fram flere sider han mener er problematiske ved den dobbeltrollen han mener Norge spiller ved på den ene siden å jobbe aktivt for å framstå som klimanasjon, mens landet på den andre siden, ifølge Curtis, er et av landene i verden som i størst grad beriker seg på klimaets bekostning.<sup>190</sup> Curtis hevder at hensynet til oljeindustrien vektlegges i langt større grad enn hensynet til klimaet. I følge Curtis sammenfaller en ny norsk utenrikspolitikk med at oljeforekomstene på norsk sokkel begynner å bli uttømt. Norsk oljeindustri har de senere årene hatt behov for nye områder å operere i. Dette har vært avgjørende for utformingen av nye trender i norsk utenrikspolitikk, hevder han. Curtis trekker fram en tale utenriksminister Jonas Gahr Støre holdt for StatoilHydro- ansatte i Stavanger i juni 2007. Støre orienterte da om at Utenriktjenesten sto klar til å bistå olje-, gass-, og leverandørindustrien i dennes framtidige utfordringer. Støre påpeker at bransjen møter utfordringer i den forstand at nye markeder finnes i land med komplekse politiske forhold der Norge har liten erfaring og er lite kjente.

---

<sup>189</sup> *Beauty and the beast, Norway's investments in rainforest protection and rainforest destruction*, Rainforest Foundation Norway and Friends of the Earth Norway, 2012, s. 4

<sup>190</sup> *Doublethink: THE TWO FACES OF NORWAY'S FOREIGN AND DEVELOPMENT POLICY*, By Mark Curtis, 2010, s. 12

Utenriksministeren påpeker at dette vil kreve en revurdering av Utenriktjenestens rolle og at det vil kreve økt evne til etablering og utvikling av nye og andre typer politiske relasjoner.<sup>191</sup>

Norges nye forhold til REDD-landene, med Brasil i spissen, må kunne sees på som en ny type politisk relasjon. At Utenriktjenesten her har bidratt til det beste for olje-, gass-, og leverandørindustrien synes ganske klart.

Om hovedmotivet har vært å bidra til reduserte klimagassutslipp eller å sikre norske økonomiske interesser, eller om flere hensyn her har virket sammen, er det vanskelig å gi noe klart svar på.

Kritikk mot REDD- prosjektet generelt og Norges rolle i dette framsettes også fra annet hold. *Ny Tid* skrev i desember 2011 om miljøgrupperingen The No REDD Platform. Grupperingen er en sammenslutning av flere ulike organisasjoner som hevder å representere en rekke amerikanske og afrikanske urbefolkningsgrupper. I følge *Ny Tid*- artikkelen omtales de norske bidragene til vern av regnskog som et tiltak for å grønn- vaske det statseide Statoils partnerskap med Brasils statseide Petrobras. De to selskapene kritiseres av gruppen både for å bidra til hugst i regnskogen gjennom satsing på biodrivstoff og for å plyndre oljeforekomstene på den brasilianske sokkelen.<sup>192</sup>

Grupperingen består ifølge *Ny Tid* både av forskere, aktivister og urfolksorganisasjoner. Gruppas leder og redaktør, amerikanske Hallie Boas, har utarbeidet en rapport kalt *No REDD Papers Volume One*.<sup>193</sup> I denne kritiseres norske myndigheter for å være helgenaktig, mens administrasjonen i Amazonas- fondet kritiseres for å bidra til økt hugst i den skogen den er satt til å bevare.<sup>194</sup>

Leder i Regnskogfondet, Lars Løvold, omtalte i samme artikkel *No REDD Papers Volume One* som en kvalitetsmessig dårlig rapport. Videre hevder han at grupperingen bak rapporten ikke representerer urbefolkningene generelt, men

---

<sup>191</sup> Curtis 2010, s. 10

<sup>192</sup> <http://www.nytid.no/nyheter/artikler/20111209/det-norske-regnskogproblem/> 22.12.2013

<sup>193</sup> <http://www.nytid.no/nyheter/artikler/20111209/det-norske-regnskogproblem/> 22.12.2013

<sup>194</sup> *The No REDD Papers Volume One*, red. Hallie Boas, USA 2011, s.58

enkelte organisasjoner fra Nord- og Sør- Amerika. Han vedgår at også en rekke av organisasjonene Regnskogfondet samarbeider med, er skeptiske til flere sider ved REDD- prosjektene, men at de allikevel ønsker samarbeid. I følge Løvold er skepsisen først og fremst knyttet til frykten for at REDD- prosjekter på lengre sikt skal knyttes til såkalte offset- prosjekter. Dette innebærer at selskaper ved å donere summer til skogprosjekter kan «kjøpe seg fri» fra miljøforpliktelser i andre prosjekter. Frykten er at REDD- prosjektene dermed kan bli en del av karbonkvotemarkedet.<sup>195</sup> I så fall vil det være fare for at systemet ikke bidrar til reduserte utslipp, men heller kan være med på å rettferdiggjøre utslipp andre steder. Løvold sier en slik utvikling er ønsket av land som USA, Australia og Japan, men at denne utviklingen ikke er sannsynlig i nærmeste framtid.<sup>196</sup>

Professor i statsvitenskap ved NTNU, Indra de Soysa har forsket på norsk bistand og effekten av denne. Hans forskning måler først og fremst effekten av tiltak for å fremme fred og menneskerettigheter. Et av hans funn er imidlertid interessant for denne oppgaven. de Soysa hevder i et intervju med Anne Sliper Midling publisert på forskning.no den 23. februar 2012, at norsk bistand er høyere til land som eksporterer olje. Dette til tross for at disse landene ofte har større inntekter enn land uten oljeforekomster. Professoren mener regjeringer kan bruke bistand strategisk for å oppnå politiske mål. Han mener derfor det er grunn til å stille spørsmål ved om Norges bistand til oljeeksporterende land er strategisk motivert.<sup>197</sup>

Da Erik Solheim ble bedt om å kommentere dette, hevdet han at den norske miljøbistanden overhodet ikke var strategisk motivert med tanke på å legge til rette for den norske oljesektoren. Ifølge Solheim ble alle avgjørelser som omhandlet valg av samarbeidsland tatt på faglig grunnlag i miljøverndepartementet. Fagdirektør i Miljøverndepartementet Per Fredrik Ilsaas Pharo bekreftet dette i intervju.<sup>198</sup> Videre sa Solheim at andre departementer ikke var involvert i disse prosessene og at norske økonomiske interesser aldri var tema i vurderingene. At en rekke av de største

---

<sup>195</sup> [http://www.nytid.no/nyheter/artikler/20111209/det-norske-regnskogproblem/\\_22.12.2013](http://www.nytid.no/nyheter/artikler/20111209/det-norske-regnskogproblem/_22.12.2013)

<sup>196</sup> [http://www.nytid.no/nyheter/artikler/20111209/det-norske-regnskogproblem/\\_22.12.2013](http://www.nytid.no/nyheter/artikler/20111209/det-norske-regnskogproblem/_22.12.2013)

<sup>197</sup> [http://www.forskning.no/artikler/2012/februar/314353\\_22.12.13](http://www.forskning.no/artikler/2012/februar/314353_22.12.13)

<sup>198</sup> Telefonintervju med fagdirektør i Miljøverndepartementet, Per Fredrik Ilsaas Pharo 05.12-2013

regnskoglandene også har betydelige oljeforekomster omtaler Solheim som en ren tilfeldighet. Imidlertid legger han til at det er positivt hvis norsk næringsliv opplever velvilje i sin aktivitet i utlandet som følge av at norske penger brukes til globale klimatiltak, men at norsk miljøbistand ikke har vært motivert av norske næringsinteresser verken i oljesektoren eller i andre sektorer.<sup>199</sup>

---

<sup>199</sup> Telefonintervju med Erik Solheim 31.12.2013

## 7. Konklusjonskapittel

Regjeringsskiftet i 2005 la grunnlag for en ny satsing i bistandspolitikken. Den rødgrønne regjeringen la i sin første stortingsperiode opp til en storstilt satsing på miljøbistand som ble realisert i deres andre stortingsperiode.

Som jeg har vist i oppgaven, har tiltakene hatt gunstige virkninger i Brasil, mens det foreløpig er mer usikkert hvilken effekt tiltakene har hatt i de øvrige mottakerlandene.

Som beskrevet i oppgaven, er det mange årsaker til at regjeringen Stoltenberg foretok denne dreiningen mot miljøbistand i sine bistandspolitiske prioriteringer. Jeg har i denne oppgaven vist at en slik satsing var svært viktig for SV. Partiet har i en årrekke regnet seg som selve miljøpartiet i Norge, og hadde et stort behov for å markere dette i praktisk politikk. Som jeg tidligere har vist var det SV som var pådriveren for skogvernprosjektet som ble lansert på Bali i 2007.

Det har også vært viktig for den rødgrønne regjeringen å vise et større klimaengasjement enn sentrum- høyre i det norske politiske landskapet. Da opposisjonspartiene ønsket å forsterke klimameldingen regjeringen la fram i 2007, ble det viktig å synliggjøre at det var regjeringspartiene som hadde det sterkeste miljøengasjementet i landet.

Jeg har videre vist at den økte satsingen på miljøbistand fra 2007 kan sees i sammenheng med omdømmeutvalgets sluttrapport fra 2006. Denne anbefalte at Norge i løpet av 2007 skulle igangsette et omfattende prosjekt med den hensikt å styrke landets omdømme som humanitær stormakt og som et land og folk som lever i samspill med naturen. Lanseringen av regjeringens klima- og skogprosjekt på Bali i 2007 passer særdeles godt i så måte.

Jeg har også vist utfordringen i å opprettholde et bistandsnivå på omtrent en prosent av bruttonasjonalinntekt når denne har vært sterkt stigende. I 2013 var Norges BNI på 3036 milliarder kroner.<sup>200</sup> Det betyr at summen nesten er fordoblet siden

---

<sup>200</sup> <http://www.ungokonomi.no/index.php/bruttonasjonalprodukt> 17.03.2014

regjeringen Stoltenberg tiltrådte i 2005. Da var Norges BNI på 1810 milliarder kroner.<sup>201</sup> Det er lett å se for seg at en slik økning i BNI, og dermed også i bistandsbudsjettet, kan medføre utfordringer med tanke på planlegging og gjennomføring av gode bistandsprosjekter som kan avta beløp i denne størrelsesordenen. Miljøbistanden kan i det perspektivet sees på som en kjærkommen post på Norads budsjett.

Videre i oppgaven har jeg drøftet spørsmålet om hvorvidt den norske miljøbistanden i perioden har vært motivert og styrt av norske næringsinteresser. Funnene jeg har gjort bekrefter at det er en rekke sammenfall mellom norske næringsinteresser og samarbeidsland i miljøbistanden. Det er mye som tyder på at miljøbistanden har bidratt til å styrke norske næringsinteresser i de aktuelle land og regioner som mottar denne type bistand fra Norge. Men at dette har vært intendert har jeg ikke funnet grunnlag for å hevde. Snarere er forestillingen om at miljøbistanden har hatt som direkte formål å fremme norske næringsinteresser, blitt avkreftet gjennom intervjuer med Solheim og Pharo, som har vært svært sentrale aktører i dette arbeidet. En sikrere konklusjon om dette må vente til internt materiale fra regjeringen blir tilgjengelig.

Det ser altså ut til at miljøbistanden har hatt god effekt når det gjelder å bevare regnskog i Brasil, samtidig med at den har bidratt til å styrke norske selskapers muligheter i det internasjonale markedet. Erik Solheim hevder at bistand eller business er en falsk motsetning, og beskriver det som en vinn- vinn- situasjon når norske selskap tjener penger i utviklingsland.<sup>202</sup> Norads direktør Villa Kulild og Telenors konserndirektør Hilde Tonne hevder samme synspunkt i et debattinnlegg i Bergens Tidende 20.02.2014. Deres perspektiv er at norsk næringsvirksomhet i utviklingsland utfyller bistanden og bidrar til vekst og velferd.<sup>203</sup>

---

<sup>201</sup> <http://www.statsbudsjettet.no/Revidert-2005/Statsbudsjettet-fra-A-til-A/Bruttonasjonalinntekt-BNI/> 17.03.2014

<sup>202</sup> <http://www.bistandsaktuelt.no/forsiden/valentinsdate-med-n%C3%A6ringslivet> 17.03.2014

<sup>203</sup> <http://www.norad.no/no/aktuelt/nyheter/b%C3%A5de-business-og-bistand> 17.03.2014

Det kan altså se ut til at det ikke nødvendigvis må være et motsetningsforhold mellom bistand og business, slik oppgavens tittel antyder. Det kan slik se ut til at Bistand og business bedre beskriver miljøbistanden i perioden 2005 til 2013 enn oppgavens tittel, Bistand *eller* business?

### **En rød tråd?**

I historieforskning brukes ofte begrepene brudd eller kontinuitet for å gripe omstillings- og endringsprosesser. Hvordan kan de funn jeg her har presentert tolkes i et slikt perspektiv?

Miljøbistanden i oppgavens periode kan sees på som et brudd med tidligere bistandspolitikk i den forstand at den representerer noe helt nytt. Da prosjektet ble lansert hadde det ikke tidligere blitt brukt norske bistandsmidler, eller andre midler for den saks skyld, til å redde verdens regnskog, verken i utviklingsland eller andre steder. Dette var et nytt fagfelt og et nytt bistandsområde. Et annet forhold som gjør det rimelig å snakke om et brudd var at en rekke land som ikke tidligere hadde mottatt bistandsmidler fra Norge, seilte fram blant de største samarbeidslandene. Norsk bistand orienterte seg sterkere mot Brasil og det søramerikanske kontinent, mens det tidligere hadde vært Afrika som hadde mottatt de største overføringene.

Det er imidlertid også rimelig å snakke om kontinuitet i denne sammenheng. Går vi tilbake til den norske bistandens spede begynnelse i 1952, var motivene bak bistanden sammensatte. Et viktig forhold var hensynet til Arbeiderpartiets venstrefløy. Arne Ordings dagboknotater formidler tanken om at det var «nødvendig å gi folk noe positivt ved siden av de store forsvarsbevilgningene.»<sup>204</sup> SV i samarbeidsregjering med Arbeiderpartiet kan på mange måter sammenliknes med Aps venstrefløy på

---

<sup>204</sup> Sitert etter: T. Bergh, H.Ø. Pharo (red) m.fl.(1991) *Vekst og velstand. Norsk politisk historie 1945-1965*. Oslo. Universitetsforlaget, s. 297

femtitallet. Den høye oljeproduksjonen og de store klimagassutslippene kan sees på som en belastning for partiet slik de høye forsvarsutgiftene var det for Aps venstrefløy i etterkrigsårene. Slik kan man si at det i 2007 var nødvendig å gi SV-velgerne noe annet og positivt sammen med den høye oljeproduksjonen og de økende klimagassutslippene.

Videre kan det se ut til at norske næringsinteresser har nytt godt av miljøbistanden. Det er imidlertid ikke noe nytt at bistand kommer norsk næringsliv til gode. Helt fra bistanden kom i gang i 1952 har hensynet til eget næringsliv vært et av flere motiver. Også i 1970- og 1980- årene tjente norske selskaper gode penger på bistandsprosjekter. Som tidligere nevnt i kapittel 2, tilfalt store summer norske firmaer som utførte konsulentoppdrag for Norad i forbindelse med for eksempel Stieglers Gorge- prosjektet i Tanzania.

Fra regjeringens side har det også vært fokusert på at det er i Norges egen interesse å finne en løsning på klimakrisa. Også dette kan sees på som en videreføring av tidligere trender i bistandsarbeidet. På 1950- tallet snakket man om egeninteressen i å bidra til en fredelig utvikling i verden. I 1993 uttalte Helga Hernes, statssekretær i UD at det var i vår egen interesse å løse klimaproblemene.<sup>205</sup> Denne oppfatningen har blitt styrket etter som FNs klimapanel har lagt fram stadig nye rapporter om klodens tilstand og viktigheten av å redusere klimagassutslippene.

Når Erik Solheim hevder at norske interesser aldri har vært et tema i miljøbistanden er også det en videreføring av perspektiver fra bistandens spede begynnelse. I forbindelse med debatten om norsk bistand til India i 1952 uttalte Einar Gerhardsen at Norge var i en spesielt gunstig situasjon når det gjaldt å yte bistand «..fordi alle vet at vi ikke kan mistenkes for å ha noen interesse av å nytte ut noe folk».<sup>206</sup>

---

<sup>205</sup> Liland og Kjærland(2003). *Norsk utviklingshjelps historie 3. 1989- 2002: På bred front*. Bergen: Fagbokforlaget, s. 188

<sup>206</sup> Sitert etter: T. Bergh, H.Ø. Pharo (red) m.fl.(1991) *Vekst og velstand. Norsk politisk historie 1945-1965*. Oslo. Universitetsforlaget, s. 296



### **Videre forskning.**

Denne oppgaven bekrefter at det er en rekke sammenfall når det gjelder norske næringsinteresser og land som mottar miljøbistand fra Norge. At handel og nærings samarbeid mellom land som mottar miljøbistand og norske selskaper har økt radikalt i perioden det er snakk om, er interessant. I den sammenheng kunne et interessant tema for videre forskning være å gå nærmere inn på prosessene bak utvelgelsen av samarbeidsland i miljøbistanden.

## **Kilder:**

### **Partiprogram og regjeringsplattformer:**

*Arbeiderpartiets program 2005-2009*

*Arbeiderpartiets partiprogram 2009-2013*

*SVs arbeidsprogram 2005-2009*

*SVs arbeidsprogram 2009- 2013*

*Senterpartiets partiprogram 2005-2009*

*Senterpartiets partiprogram 2009-2013*

*Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-09*

*Politisk plattform for flertallsregjeringen utgått av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2009 - 2013*

### **Offentlige dokumenter:**

Stortingsmelding nr. 46, 1989. *Miljø og utvikling*

Stortingsmelding nr. 51, 1992. *Om utviklingstrekk i Nord-Sør forholdet og Norges samarbeid med utviklingslandene.*

Stortingsmelding nr. 19 (1995-96) *En verden i endring.*

Stortingsmelding nr. 34(2006-2007): *Norsk klimapolitikk*

Stortingsmelding nr. 15 (2008- 2009): *Interesser, ansvar og muligheter*

*Strategi for miljørettet utviklingssamarbeid 1997–2005.*

NOU 1995:5. *Norsk Sør- politikk for en verden i endring.*

*Omdømmeutvalgets sluttrapport 2006*

*Utslipp av klimagasser 1990-2010, Klima og forurensningsdirektoratet, 2013*

Dokument nr. 3:4 (2002–2003) *Riksrevisjonens undersøkelse vedrørende miljørettet bistand*

Dokument nr. 3:1 (2006–2007) *Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner behandlet av Stortinget.*

Dokument 3:5 (2009–2010) *Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelse i klimapolitikken*

### **Artikler fra regjeringens nettsider:**

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/kampanjer/regjeringens-klima--og-skogprosjekt/hvem-er-vare-samarbeidspartnere/brasil1.html?id=734166> 21.02.2014

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/kampanjer/regjeringens-klima--og-skogprosjekt.html?id=733947> 21.02.2014

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/md/Nyheter-og-pressemedlinger/nyheter/2012/den-gronne-utviklingsmekanismen-cdm.html?id=709225> 10.02.2014

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/regpubl/stmeld/20052006/stmeld-nr-1-2005-2006-/2/4.html?id=136276> 10.02.2014

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/rapporter-og-planer/rapporter/2009/politisk-plattform-for-flertallsregjerin.html?id=579058>

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/kampanjer/regjeringens-klima--og-skogprosjekt/hvorfor-regjeringens-klima--og-skogprosj.html?id=734167>, 10.02.14

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/kampanjer/regjeringens-klima--og-skogprosjekt/hvem-er-vare-samarbeidspartnere/brasil1.html?id=734166> 10.02.14

[http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler\\_artikler/jgs\\_taler\\_artikler/2012/redegjorelse-stasjonssjefsmotet-2012.html?id=697712](http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2012/redegjorelse-stasjonssjefsmotet-2012.html?id=697712) 10.02.14

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/pressepenter/pressemedlinger/2011/rekordstornaringsdelegasjon-til-brasil-.html?id=632750#> 10.02.14

[http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/rapporter\\_planer/planer/2011/brasil\\_strategi.html?id=636321](http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/rapporter_planer/planer/2011/brasil_strategi.html?id=636321) 10.02.14

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/nhd/Nyheter-og-pressemedlinger/nyheter/2012/norsk-naringsliv-satser-i-indonesia.html?id=708692> 10.02.14

[http://www.landsider.no/land/mexico/fakta/bilaterale/\\_10.02.14](http://www.landsider.no/land/mexico/fakta/bilaterale/_10.02.14)

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/klima/klimaogskogprosjektet/norge-og-guyana-avtale-om-a-bevare-guyan.html?id=592318> 10.02.14

[http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler\\_artikler/jgs\\_taler\\_artikler/2012/redegjorelse-stasjonssjefsmotet-2012.html?id=697712](http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2012/redegjorelse-stasjonssjefsmotet-2012.html?id=697712) 22.12.13

[http://www.regjeringen.no/Upload/MD/Vedlegg/Klima/avtale\\_klimameldingen.pdf](http://www.regjeringen.no/Upload/MD/Vedlegg/Klima/avtale_klimameldingen.pdf) 22.12.13

<http://www.statsbudsjettet.no/Revidert-2005/Statsbudsjettet-fra-A-til-A/Bruttonasjonalinntekt-BNI/> 17.03.2014

<http://www.landsider.no/land/gabon/fakta/bilaterale/10.02.14>

[http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stmeld/19951996/st-meld-nr-19\\_1995-96.html?id=190952](http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stmeld/19951996/st-meld-nr-19_1995-96.html?id=190952) 24.03.2014

### **Søk på Norads nettsider:**

<http://www.norad.no/no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall> 20.02.20

<http://www.norad.no/no/om-bistand/landsider/latin-amerika/brasil> 20.02.2012

<http://www.norad.no/no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall#> 20.02.2012

<http://www.norad.no/no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall> 03.03.14

<http://www.norad.no/no/om-bistand/landsider/latin-amerika/brasil> 20.02.2012

<http://www.norad.no/no/resultater/avskogingen-er-redusert-med-over-60-prosent> 10.02.14

<http://www.norad.no/no/aktuelt/nyheter/b%C3%A5de-business-og-bistand> 17.03.2014

### **Søk på SSBs nettsider:**

<http://www.ssb.no/offentlig-sektor/statistikker/uhjelphold> 03.02.14

[http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp\\_201113/rapp\\_201113.pdf](http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_201113/rapp_201113.pdf) 03.02.14

[http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa\\_98/kap1.pdf](http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa_98/kap1.pdf)

<http://www.ssb.no/klimagassn/10.02.2014>

SSB, Climate policies in a fossil fuel producing country, Demand versus supply side policies, Fæhn m. fl. Oslo 2013

### **Presse:**

<http://www.theguardian.com/commentisfree/cif-green/2009/sep/24/norway-ethical-oil-environment-arms> 22.12.13

<http://www.nytid.no/meninger/artikler/20110812/tvilsomme-bistandsmotiver> 21.02.2014

<http://www.forskning.no/artikler/2012/februar/31435322> 12.2013

<http://www.petro.no/nyheter/bedrifter-og-okonomi/nedgang-for-statoil--fokuserer-pa-utlandet/ca46091d-3e30-4c6f-8c7f-22c7b5200471> 21.02.2014

<http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2005/index.html> 10.02.2014

<http://www.na24.no/article585087.ece> 10.02.14

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Norsk-klimaprojekt-i-hardt-var-6730543.html> 22.12.2013

<http://www.tu.no/miljo/2011/07/18/norske-regnskogmilliarder-star-ubrukt-pa-konto/> 10.02.2014

<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Norske-regnskogmilliarder-star-ubrukt-pa-konto-5014230.html> 10.02.2014

<http://www.tu.no/miljo/2007/12/09/bellona-fornoyd-med-regnskogmilliarder> 10.02.14

[http://www.ukeavisenledelse.no/nyheter/etikk\\_og\\_samfunnsansvar/bruker-regnskogmilliardene-til-a-fremme-norske-oljeinteresser-/](http://www.ukeavisenledelse.no/nyheter/etikk_og_samfunnsansvar/bruker-regnskogmilliardene-til-a-fremme-norske-oljeinteresser/) 10.02.14

<http://e24.no/energi/kjempestort-oljefunn-i-brasil/2093268> 10.02.14

[http://www.ukeavisenledelse.no/nyheter/etikk\\_og\\_samfunnsansvar/bruker-regnskogmilliardene-til-a-fremme-norske-oljeinteresser-/](http://www.ukeavisenledelse.no/nyheter/etikk_og_samfunnsansvar/bruker-regnskogmilliardene-til-a-fremme-norske-oljeinteresser/) 10.02.14

<http://www.dn.no/energi/article1975276.ece> 10.02.14

<http://www.tu.no/olje-gass/2013/04/05/dette-blir-tidenes-storste-statoil-utbygging>  
10.02.14

<http://www.hegnar.no/bors/energi/article649924.ece> 10.02.14

<http://www.petro.no/nyheter/up/nok-49-kongo-avtale> 10.02.14

<http://www.petro.no/nyheter/internasjonalt/panoro-skyter-offshore-gabon/9064a176-e5dc-40aa-8a2b-b501e45d1cec> 10.02.14

<http://e24.no/energi/statoil-inn-i-ghana/20197023> 08.02.14

<http://oilinvestingnews.com/5576-guyana-suriname-oil-discovery-french-guiana-tullow-tlw-statoil-cgx-oyl-repsolrepyy.html> 10.02.14

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Frp-vil-avlive-CO2-hypotesen-6811412.html> 22.12.13

<http://www.nettavisen.no/nyheter/article3558213.ece> 22.12.13

<http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2008-2009/081008/muntligsporretime/10.02.2014>

<http://www.theguardian.com/commentisfree/cif-green/2009/sep/24/norway-ethical-oil-environment-arms> 22.12.13

<http://e24.no/boers-og-finans/oljefondet-investerer-i-miljoeversting/20294461> 22.12.13

<http://www.nytid.no/nyheter/artikler/20111209/det-norske-regnskogproblem/10.02.2014>

<http://www.nytid.no/nyheter/artikler/20111209/det-norske-regnskogproblem/> 22.12.13

<http://www.forskning.no/artikler/2012/februar/314353> 22.12.13

<http://www.nrk.no/verden/meiner-oljen-avgjer-norsk-bistand-1.7710479> 09.04.2014

### **Øvrige nettsider:**

<http://www.un-redd.org/aboutredd/tabid/102614/default.aspx> 23.02.2014

[http://www.wwf.no/dette\\_jobber\\_med/naturvern\\_i\\_utviklingsland/miljo\\_i\\_bistandspolitikk/en/norges\\_miljobistand/norske\\_prioriteringer\\_innen\\_miljobistand\\_over\\_tid/](http://www.wwf.no/dette_jobber_med/naturvern_i_utviklingsland/miljo_i_bistandspolitikk/en/norges_miljobistand/norske_prioriteringer_innen_miljobistand_over_tid/) 22.10.2013

<http://www.cicero.uio.no/webnews/index.aspx?id=1096210> 10.02.2014

<http://www.wwf.no/?36485/Rekordgode-resultater-fra-regnskogen-trues-av-ny-skoglov>  
10.02.14

[http://m.wwf.no/bibliotek/nyheter\\_fakta/?37965](http://m.wwf.no/bibliotek/nyheter_fakta/?37965) 10.02.14

[http://naturvernforbundet.no/getfile.php/Dokumenter/Rapporter%20og%20faktaark/2010/faktaark\\_redd\\_2010\\_web.pdf](http://naturvernforbundet.no/getfile.php/Dokumenter/Rapporter%20og%20faktaark/2010/faktaark_redd_2010_web.pdf) 10.02.14

<http://www.norlarnet.uio.no/pdf/behind-the-news/englis/2012/brazil-and-norway.pdf>10.02.2014

[http://www.statoil.com/no/NewsAndMedia/News/2013/Pages/15May\\_Brazil.aspx](http://www.statoil.com/no/NewsAndMedia/News/2013/Pages/15May_Brazil.aspx)10.02.14

<http://www.afrika.no/Detailed/23718.html>08.02.14

<http://www.rorg.no/Artikler/2832.html>08.02.14

[http://www.statoil.com/no/NewsAndMedia/News/2011/Pages/24May\\_Indonesia.aspx](http://www.statoil.com/no/NewsAndMedia/News/2011/Pages/24May_Indonesia.aspx)  
08.02.14

<http://www.akersolutions.com/en/Global-menu/Media/vid-people/Our-locations/Location-report-Batam-Indonesia/>\_10.02.14

<http://www.statoil.com/no/about/worldwide/northamerica/mexico/pages/default.aspx>  
10.02.14

<http://www.pca-cpa.org/upload/files/Guyana-Suriname%20Award.pdf>10.02.2014

[http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/artikkel?p\\_document\\_id=50193&hovedtema=&pers  
on=&hva=\\_](http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/artikkel?p_document_id=50193&hovedtema=&person=&hva=_)22.12.13

[http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/artikkel?p\\_document\\_id=50193&hovedtema=&pers  
on=&hva=22.12.13](http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/artikkel?p_document_id=50193&hovedtema=&person=&hva=22.12.13)

<https://www.nho.no/NHO/Filer%20og%20dokumenter/Energi%20og%20klima/N%C3%A6ringslivets%20klimaerkl%C3%A6ring.pdf?epslanguage=no>\_22.12.13

<http://www.bistandsaktuelt.no/forsiden/valentinsdate-med-n%C3%A6ringslivet> 17.03.2014

### **Intervjuer:**

Telefonintervju med Hans- Aasmund Frisak, leder for Statoils avdeling for International Government Relations and Public Affairs, 05.11.2012.

Telefonintervju med Per Fredrik Illsaas Pharo, fagdirektør i Miljøverndepartementet,  
05.12.2013.

Telefonintervju med Erik Solheim, tidligere miljøvern- og utviklingsminister,  
31.12.2013



## Litteraturliste:

*Beauty and the beast, Norway's investments in rainforest protection and rainforest destruction*, Rainforest Foundation Norway and Friends of the Earth Norway, 2012

Bergh T., Pharo H.Ø. (red) m.fl.(1991) *Vekst og velstand. Norsk politisk historie 1945-1965*. Oslo. Universitetsforlaget

Curtis Mark. *Doublethink: THE TWO FACES OF NORWAY'S FOREIGN AND DEVELOPMENT POLICY*, 2010  
Kjeldstadli Knut. *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. Oslo 1999. Universitetsforlaget

Liland og Kjærland. *Norsk utviklingshjelps historie 3. 1989- 2002: På bred front*. Bergen 2003: Fagbokforlaget

Olesen T.B., Pharo H.Ø. og Paaskesen K. (eds.) (2013). *Saints and Sinners. Official Development Aid and its Dynamics in a Historical and Comparative Perspective*. Oslo: Akademika forlag

Pharo H.Ø. and Fraser M.P. (eds) (2008). *The Aid Rush. Aid regimes in Northern Europe during the Cold War, Volume 2*. Oslo: Unipub

Pharo H.Ø. *Hjelp til selvhjelp. Det indisk-norske fiskeriprojektets historie 1952-72. Bind 1. Perioden 1952-60*. Oslo 1986: Norsk Utenrikspolitisk Institutt

Riste Olav. *Norways foreign relations – A history*. Oslo 2001: Universitetsforlaget.

Ruud og Kjærland. *Norsk utviklingshjelps historie 2. 1975-1989: Vekst, velvilje og utfordringer*. Bergen 2003: Fagbokforlaget

Seip Jens Arup, *Om å skrive hovedoppgave: Historie* Oslo: Universitetsforlaget, 1996

Simensen, J. *Norsk utviklingshjelps historie 1. 1952-1975: Norge møter den tredje verden*. Bergen 2003: Fagbokforlaget

Solheim Erik. *Politikk er å ville*. Oslo 2013: Cappelen Damm

Støre Jonas Gahr. *Å gjøre en forskjell*. Oslo 2008: Cappelen Damm

*The No REDD Papers Volume One*, red. Hallie Boas, USA 2011